HERMANN HESSE

Rosshalde

AFA
ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI

Hermann Hesse 1877'de Almanya'nın Calw kasabasında doğdu. İlk şiirini yirmibeş yaşında yazdı. Bunu *Peter Camenzind, Çarklar Arasında, Gertrud, Rosshalde, Demian* ve diğer romanları izledi.

Birinci Dünya Savaşında Alman militarizmini protesto etmek için İsviçre'ye yerleşen, İkinci Dünya Savaşında kitapları Naziler tarafından yakılan Hesse, bu ortamın, sorunlu aile yaşamının ve savaş esirlerine yardım konusundaki yoğun çalışmasının sonucu ağır bir bunalım geçirdi. Jung'un öğrencisi Lang ona psikanaliz tedavisi uyguladı. Lang ile dostluğu Hesse'nin ruhbilime ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek şiirsel iç dünyasını zenginleştirdi. İnsancıllığı, barışseverliği ve insan yaşamını irdeleyen felsefesi, *Bozkırkurdu, Narziss ve Goldmund* ve *Sidarta* adlı romanlarında özellikle belirgindir.

Das Glasperlenspiel adlı romanından sonra 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü de alan Hesse'nin Doğu edebiyatına olan yatkınlığı ve bu konudaki bilgi ve etkinliği, özellikle 1960 yıllarında Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girmesine neden oldu.

Hermann Hesse 1962 yılında İsviçre'nin Montagnola kasabasında öldü.

AFA - Çağdaş Dünya Edebiyatı: 35
AFA - Yayınları: 224

ISBN 975-414-180-0

Ocak, 1993

© AFA Yayınları, 1993

Rosshalde adlı Almanca orijinalinden
çevrilen kitabın Türkçe çeviri hakları
AFA Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Özener Matbaası
Cilt: Güven Mücellithanesi

AFA Yayıncılık A.Ş., Sıhhiye Apt. 19/8 34410 Cağaloğlu - İSTANBUL

Tel: (1) 526 39 80

HERMANN HESSE

Rosshalde

Çeviren:

AFA
YAYINLARI

On yıl kadar önce Johann Veraguth'un satın aldığı ve içine girip yerleştiği Rosshalde, bahçesinde otlar bürümüş yolları, yosun tutmuş sıraları, kırık dökük basamaklardan merdivenleri, balta girmemiş bir ormana dönüşen parkıyla bakımsızlıktan harap eski bir malikâneydi. Yaklaşık sekiz dönümlük arazi üzerinde ahırıyla ve bir tapınağı andıran kameriyesiyle biraz viran konaktan başka şey bulunmuyordu, kameriyenin kapısı eğilip bükülmüş rezeler üzerinde çarpık duruyor, bir zaman mavi ipek kumaşla kaplı duvarları yosun ve küften geçilmiyordu.

Malikânenin yeni sahibi Veraguth köhne kameriyeyi hemen yıktırmış, ama bu aşk yuvasının eşiğinden aşağıdaki göle inilen aşınmış on basamaklık taş merdiveni olduğu gibi bırakmıştı. Yıkılan kameriyenin yerine kendi atelyesini inşa ettirmiş, yedi yıl bu atelyede resim yapmış, günlerinin büyük bölümünü burada geçirmiş, ama hep konakta yatıp kalkmıştı. Derken aile içinde giderek büyüyen sürtüşmelere daha fazla dayanamamış, büyük oğlunu evden uzaklaştırarak başka kentlerdeki okullara yollamış, konağı karısıyla hizmetçilere bırakıp kendisi için atelyenin bitişiğine iki oda yaptırmıştı. O gün bugün bu iki odada adeta bir bekâr yaşamı sürüyordu. Canım konağa günahtı doğrusu: Bayan Veraguth yedi yaşındaki oğluyla konağın yalnızca üst katında kalmaktaydı; kuşkusuz, ziyaretçilere ve konuklara kapısını açmıyor değildi, ama kalabalık toplulukları asla ağırladığı olmuyordu konakta; dolayısıyla bir sürü oda yıllardır kullanılmadan duruyordu.

Küçük Pierre anne ve babasının gözde evladı değildi yalnız, onların arasında biricik bağı oluşturuyor, konakla atelye arasında bir tür iletişimi ayakta tutuyordu. Beri yandan, doğrusu istenirse Rosshalde'nin tek efendisi ve sahibiydi. Bay

Veraguth bütün zamanını atelyede, gölün çevresinde, ayrıca malikânenin orman içindeki eski av yerinde geçiriyor, karşı konakta ise karısı kalıyordu; evin önündeki çimenlik yer, bahçe, ıhlamur ve kestane ağaçları karısınındı, karısının egemenlik bölgesini oluşturuyordu. Karı koca birbirlerinin bölgesine seyrek ayak atıyor, adeta bir konuk kimliğiyle bunu yapıyorlardı. Ancak yemek zamanları bunun dışındaydı, yemekleri çokluk konakta yiyordu Bay Veraguth. Annesiyle babasının yaşamları ve egemenlik bölgeleri arasındaki ayrılığı tanımayan, bunun pek bilincinde olmayan biri varsa, küçük Pierre idi. Eski konağa olsun, yeni eve olsun hiçbir şeyi umursamadan girip çıkıyor, gerek babasının atelyesiyle kitaplığında, gerek konaktaki koridorla resim galerisinde ve annesinin odalarında kendini aynı şekilde rahat hissediyordu. Kestaneli bahçedeki çileklerle ıhlamurlu bahçedeki çiçekler onundu. Göldeki balıklar, küçük kulübecik ve gondol onundu. Annesine hizmet eden kızlarla babasına hizmet eden Robert'in yanında kendini bir beyefendi gibi hissediyor, bu kişilerin bir gözdesi gibi görüyordu. Eve gelen ziyaretçiler ve konukların yanında annesinin, arada bir atelyeye uğrayan ve Fransızca konuşan bayların yanında ise ressam babasının oğluydu. Portreleri, tabloları ve resimleri gerek babasının yattığı odanın duvarlarını, gerekse eski konakta annesinin odalarının açık renk kağıtlarla kaplanmış duvarlarını süslemekteydi. Pierre'in keyfine diyecek yoktu doğrusu, hatta anne ve babaları birbiriyle güzel güzel geçinen çocuklarınkinden daha rahattı durumu; eğitimi konusunda saptanmış bir programın sözü edilemezdi. Annesinin yanında biraz sıkıya gelecek oldu mu, kaçıp babasının göl çevresindeki güvenli bölgesine sığınıyordu.

Pierre çoktan yatmış, saat on birde konaktaki en son aydınlık pencere de karanlığa gömülmüştü. Veraguth, gece yarısından epey sonra kentten eve döndü, akşamı buradaki bir tavernada dostlarıyla geçirmişti. Ilık ve bulutlu ilkyaz gecesi içinde yürürken tavernada içilen şarapların, tüttürülen siga-

raların, katıla katıla gülmelerin ve pervasız nüktelerin havasından sıyrılıp çıkmış, gecenin hafif gerilimli, sıcak ve nemli havasını bilinçli şekilde soluyor, şimdiden hayli boylanmış, karanlıklar içinde yatan buğdaylar arasındaki yolda, ağaçlarının dorukları gecemsi uçuk gökyüzünde kocaman ve suskun dinlenen Rosshalde'ye doğru dikkatle yürüyordu.

Malikâneye gelip kapının önünden geçti, girmedi içeri, kısa süre durup konağa baktı; aydınlık cephesi bir soyluluk ve çekicilikle ağaçların zifiri karanlığında ışıldayan güzelim konağı bir haz duygusuyla ve adeta oradan geçen bir yolcunun yabancılığıyla hayli zaman seyretti. Ardından yüksek çit boyunca biraz daha yürüdü, sonra çitteki bir aralıktan geçti, atelyesine götüren gizli orman yoluna çıktı. Güçlü kuvvetli, ufak tefek adam balta girmemiş bir ormana benzeyen park içinden kendi evceğizine doğru ilerlemeye koyuldu. Ansızın evin önünde buldu kendini; ağaç doruklarının koyu karanlığı gölün üzerinde aralanıyor, geniş bir yuvarlak içinde mat ve gri gökyüzünü açığa çıkarıyordu.

Küçük göl, nerdeyse siyah bir renge bürünmüş, derin bir sessizlik içinde yatıyordu. Alabildiğine ince bir zar ya da bir toz tabakası gibi suyun üzerini silik soluk bir ışık kaplamıştı. Veraguth saatine baktı, bire pek bir şey kalmamıştı. Anahtarını çıkarıp küçük binanın bir yan kapısını açtı, salona geçip mumu yaktı, bir solukta giysilerini soyunup çırılçıplak çıktı dışarı, geniş ve yassı taş basamakları usul usul inip göle girdi. Su dizlerinin önünde küçük ve yumuşak halkalar halinde parlayıp söndü. Suya dalan Veraguth yüze yüze açıldı biraz, alışılmadık şekilde geçirilmiş bir akşamın yorgunluğunu vücudunda hissetti ansızın, dönüp üzerinden sular damlaya damlaya evden içeri girdi. Bir bornoz geçirdi sırtına, elini başının üzerinde gezdirip kısa kesilmiş saçlarından suyu uzaklaştırmaya çalıştı. Yalınayak birkaç basamağı çıkıp atelyeye, nerdeyse boş denecek bu kocaman odaya girdi. Sağa sola sabırsızlıkla el uzatıp tüm elektrikleri yaktı.

Ardından bir şövaleye seğirtti hemen. Şövaleye bir tuval gerilmişti: Son günlerin çalışması. Ellerini dizlerine dayayıp belini bükerek resmin önünde durdu, gözlerini iyice açıp henüz taze boyaları parlak ışığı yansıtan resme baktı.

İki üç dakika durdu öylece, suskun, gözleri resme dikilmiş. Resim en son fırça vuruşuna kadar yeniden canlandı, nakşoldu belleğine. Yeni bir resim üzerinde çalıştığı günler yatıp uyumadan önce resmin görüntüsünden başka şeye kafasında yer vermemeyi alışkanlık edinmişti. Işıkları söndürüp mumu aldı eline, doğru yatak odasına yollandı. Kapıda küçük bir taş tahtayla bir tebeşir asılıydı, tebeşiri alıp üzerine iri kitap harfleriyle "Yedide uyandır, kahve dokuzda" diye yazdı, kapıyı kapayıp yatağa girdi. Uyumadan kısa bir süre daha gözleri açık yattı kımıldamadan, tuvaldeki resmi hayalinde canlandırmaya çalıştı. Derken tatmin olmuş, duru ve gri gözlerini yumdu, hafifçe göğüs geçirip çok sürmeden uykuya daldı.

Sabahleyin uşak Robert belirlenen saatte uyandırdı kendisini. Veraguth kalktı hemen, bitişik odaya geçip musluktan akan soğuk suyla elini yüzünü yıkadı, rengi iyice atmış gri ketenden kaba bir giysiyi sırtına geçirip karşı atelyeye yollandı. Atelyenin kocaman panjurlarını, uşak Robert çoktan açmıştı. Bir sehpanın üzerinde meyve dolu bir tabakla su dolu bir sürahi ve bir parça çavdar ekmeği duruyordu. Veraguth, düşüncelere dalmış, ekmeği alıp ısırırken şövalenin önüne gelip dikildi ve yapmakta olduğu resme baktı. Atelyede bir aşağı bir yukarı dolaşmaya koyuldu ardından, elindeki ekmekten birkaç lokma yedi, kristal meyvelikten bir iki kiraz alıp ağzına attı, birkaç mektupla gazetenin bir kenarda durduğunu gördü, ama oralı olmadı pek. Çok geçmeden şövalenin başındaki portatif sandalyesine oturmuş, gözlerini adeta büyülenmişçesine tuvaldeki resme dikmişti.

Enlemesine küçük tablo, Veraguth'un birkaç hafta önce bir gezide yaşayıp birden çok taslak halinde resme geçirdiği

bir seher vaktini canlandırıyordu. Ren nehrinin yukarı kesimindeki bir kente giden Veraguth, burada küçük bir taşra oteline inmiş, kentte ziyaret etmek istediği dostunu bulamayarak otelin dumanlı salonunda yağmurlu, tatsız bir akşam, kireç ve küf kokan rutubetli odasında ise uyur uyanık berbat bir gece geçirmişti.

Henüz şafak sökmeden, daldığı hafif uykudan uyanmış, otelin kapısının kilitli olduğunu görerek salonun bir penceresinden dışarı atmıştı kendini. Hemen bitişikteki Ren kıyısında duran bir kayığın ipini çözüp girmiş içine, küreklere yapışıp hafif hafif akan, henüz loş ırmağın içerlerine doğru ilerlemişti. Tam dönmek üzereyken, karşı sahilden bir kayığın yaklaştığını fark etmişti. Yağmurlu seher vaktinin ince ince titreşen sütümsü soğuk aydınlığı teknenin karanlık siluetini çevreliyor, onu aşırı derecede büyük gösteriyordu. Kayığın ve o tuhaf ışığın manzarasıyla adeta çarpılıp büyülenen Veraguth durup adamın yaklaşmasını beklemişti. Adam ırmakta yüzen bir nişanın başına gelmiş, soğuk suyun içinden bir sepeti çekip almıştı. Sepetten çıkan geniş gövdeli mat gümüş renginde iki balık boz renkli ırmağın üstünde ıslak ıslak bir an parıldamış, ardından şap diye bir ses çıkararak kayığın içine düşmüştü. Veraguth adama hemen gitmeyip beklemesini söylemiş, yanına aldığı kırık dökük resim takımını çıkarıp sulu boyayla gördüklerinin bir eskisizini yapmıştı. O gün kentte kalarak eskizler çiziktirmiş, kitap okumuştu. Ertesi gün sabah erkenden yine açık havada çalışmış biraz, sonra da kentten ayrılmıştı. O gün bugün taslak halindeki resim kafasını kurcalamış, belli bir biçim kazanıncaya kadar da kendisine rahatlık vermemişti. İşte şimdi de günlerdir aynı resim üzerinde çalışmaktaydı ve resim nerdeyse bitmiş sayılırdı.

Daha çok parlak güneşte ya da ormanın ve parkın kırılarak gelen sıcacık ışığında çalışmayı seven Veraguth'u, ırmağın kabarıp taşan gümüşsü soğukluğunu resme aktarmak hayli uğraştırmış, ama bu soğukluk resme de yeni bir hava

katmıştı. Aranan çözüm en sonunda dün ele geçirilmişti. Şimdi şövalenin önünde oturuyordu Veraguth, yaptığı resmin bir şeye benzediğini, olağanüstü bir çalışma sayılacağını seziyordu. Öyle bir çalışma ki, yapılan iş yalnızca belli bir manzarayı zaptedip ustalıkla resme geçirmekten oluşmuyordu; söz konusu çalışmada bir zaman dilimi umursamaz bilmecemsi doğanın bağrından ırmağın camsı yüzeyini delip çıkıyor, gerçeğin hoyrat iri soluğunu da yanında taşıyıp getiriyordu.

Ressam Veraguth dikkatli gözlerle resmi süzdü, paletteki renk tonlarını tarttı bakışlarıyla. Her zamankine pek benzer yanı yoktu bu paletin, kırmızı ve sarı boyalarını nerdeyse tümüyle elden çıkarmıştı. Hava ve suyun işi tamamdı resimde. Üşütücü derecede soğuk ve asık suratlı bir ışık resmin yüzeyine dökülüyor, kıyıdaki çalılıklarla kazıklar nemli ve soluk alacakaranlıkta gölgeler halinde süzülüyordu. Kocaman kayık gerçekdışı, çözülüp dağılmış bekliyordu suda. Balıkçının yüzü de bir varlıktan yoksundu, suskun, dilsiz bir yüzdü, yalnızca balıklara uzanan dingin el acımasız bir gerçekliği içermekteydi. Balıklardan biri havada ışıl ışıl parıldıyor, tam kayığın bordasının hizasında tekneden içeri düşmek üzere bekliyordu. Ötekiyse kayıkta yere serilmiş yatmaktaydı, yassı ve sessiz; açılmış yuvarlak ağzına ve korkulu donuk gözlerine varoluşun acıları üşüşmüştü. Tümüyle soğuktu resim ve nerdeyse insafsızca denecek kadar hüzünle doluydu, ama bir sessizlik ve dokunulmazlığı içeriyor, bir sanat yapıtının onsuz olamayacağı simgesellikten, doğanın tümündeki ezici anlaşılmazlığı bize hissettirmekle kalmayıp tatlı bir hayretle bize sevdiren o yalın simgesellikten başka bir simgeselliğe bağrında yer vermiyordu.

Veraguth yaklaşık iki saat resmin üzerinde çalışmıştı ki, uşak Robert kapıyı vurdu, efendisinin dalgın seslenişi üzerine elinde kahvaltıyla içeri girdi. Kahvedenliği, fincanı ve tabağı usulcacık sehpanın üzerine yerleştirip bir sandalyeyi sehpa-

nın önüne çekti. Bir süre suskun bekledikten sonra sakınarak: "Kahvaltınız hazır, Sayın Veraguth!" diye hatırlattı.

"Geliyorum," diye cevapladı Veraguth; sepetten fırlayan balığın kuyruğunda gezdirdiği fırçanın izini başparmağıyla silip uzaklaştırdı yeniden. "Sıcak su var mı?"

Ellerini yıkayıp kahvaltıya oturdu.

"Bana bir pipo hazırlar mısın, Robert," dedi ardından keyfi yerinde. "O kapaksız küçük pipoyu. Yatak odasında olacak sanırım."

Uşak acele uzaklaştı. Veraguth koyu kahveyi iştahla yudumladı; son zamanlarda yorucu ve sıkı çalışmalardan sonra arada bir üzerine çullanan hafif baş dönmesinin ve halsizliğin bir sabah sisi gibi dağılıp gittiğini hissetti.

Uşağın uzattığı pipoyu aldı, ateş istedi sonra, güzel kokulu dumanı hırsla içine çekti; duman kahvenin etkisini pekiştirip bütünledi. Veraguth, resmi göstererek: "Gençliğinde oltayla balık tutmuşsundur sanırım, öyle değil mi Robert?" diye sordu.

"Tuttum efendim."

"Şu resimdeki balığa bir bak bakalım, havada, boşlukta durana değil, kayığın içindekine, ağzı açık olana. Ağız iyi çizilmiş mi?"

"Çizilmiş efendim," diye cevapladı Robert kuşkuyla. Ardından: "Ama siz benden daha iyi bilirsiniz bunu," diye ekledi sesinde bir sitemle; sanki efendisinin sorusunda bir alay havası sezmişti.

"Hayır, azizim Robert, doğru değil söylediğin. İnsan karşısına çıkan olayları çocukluğunda tüm derinliği ve tazeliğiyle yaşar ancak, yani on üç, on dört yaşına kadar, ondan sonra hazırdan yer, çocukluğundaki yaşantılarla beslenir hep. Ben, çocukken balıklarla hiç ilgilenmedim, onun için sana soruyorum. Söyle şimdi, ağız iyi olmuş mu?"

"İyidir efendim, kusurlu bir yanını görmüyorum ben," diye cevapladı Robert, koltukları kabarmış.

Veraguth çoktan yine fırlayıp ayağa kalkmış, yoklayan bakışlarla paletini süzmeye koyulmuştu. Robert'in gözleri efendisine çevrildi. Efendisinin bakışlarını camsı bir ifadeyle donatan yoğun dikkat onun için yeni bir şey değildi; kendisinin, içilen kahvenin, az önce aralarında geçen söyleşinin, bütün bunların o anda efendisinin aklından çıkıp gittiğini, birkaç dakika sonra efendisine seslenmeye görsün, onun adeta derin bir uykudan uyanacağını biliyordu. Ama böyle bir şey yapması tehlikeliydi. Robert kahvaltı sofrasını kaldırmaya koyuldu, birden postadan çıkan mektuplara ilişti gözü, el sürülmeden öylece duruyorlardı.

İşitilir işitilmez bir sesle: "Sayın Veraguth!" diye seslendi.

Veraguth'a henüz ulaşmak mümkündü. Düşmanlık dolu soran bir bakışla omuzlarının üzerinden başını çevirip uşağa baktı. Uykuya tam dalacakken yeniden uyandırılmış, yorgun birine benziyordu.

"Mektuplarınız."

Ardından çıkıp gitti uşak. Veraguth, sinirli bir el hareketiyle bir tüpten biraz kobalt mavisi sıktı paletin üzerine, tüpü çinko kaplı küçük resim masasının üzerine atıp boyayı karıştırmaya koyuldu. Ne var ki, uşağın az önceki hatırlatması rahatını kaçırmıştı, içerleyerek elindeki paleti bir kenara bırakıp mektuplara uzandı.

Normal iş mektuplarıydı, bir sergiye katılması için yapılan bir çağrı, bir gazetenin yazı işleri müdürlüğünce yollanan ve yaşamöyküsü konusunda bilgi rica eden bir mektup, bir fatura – ansızın çok iyi tanıdığı bir el yazısına ilişti gözü, yazının manzarası içini tatlı bir ürpertiyle doldurdu; mektubu aldı, zarfın üzerindeki ismini ve adresteki sözcüklerden her birini bir haz duygusuyla okudu, kişilikli birinin elinden çıkmış özgür, kendi başına buyruk harflerin seyrine daldı bir süre, rahatladı. Ardından mektubun üzerindeki damgaya bir göz attı, İtalyan posta pulunu tanıdı hemen, mektup Napoli ya da

Cenova dışında bir başka yerden atılmış olamazdı. Demek dostu Avrupa'da bulunuyordu şu an, pek yakın bir yerdeydi ve burada olabilirdi birkaç gün sonra.

Bir duygulanmışlıkla açtı mektubu, sıkı bir düzen içinde sıralanmış küçük harflerden oluşan iplik gibi düz satırları görmek içini memnunlukla doldurdu. Anımsadığı kadarıyla, yabancı bir ülkede yaşayan dostundan aldığı bu seyrek mektuplar beş, altı yıldan beri onu katıksız sevince boğan tek şey olmuştu, işi dışında, oğlu Pierre ile geçirdiği saatler dışında tek şey. Ve her mektupta olduğu gibi şimdi de mektubun içeriğine ilişkin neşeli beklentinin orta yerinde yaşamındaki yoksullaşma ve sevgisizlik aklına gelir gelmez belirsiz, tatsız bir utanç duygusu kapladı içini. Mektubu yavaş yavaş okumaya koyuldu.

Napoli, 2 Haziran gecesi

"Sevgili dostum Johann!

Her zamanki gibi yağlı *makaroni* ile ağız dolusu *chianti* ve meyhane önünde birkaç seyyar satıcının bağırtısı; kendisine bir kez daha yaklaştığım Avrupa uygarlığının ilk belirtileri bunlar. Napoli'de beş yıldan beri değişen pek fazla bir şey yok, Singapur ve Şanghay'daki değişiklik buradakinden çok daha fazla. Bunu, kendi yurdumda da her şeyi yerli yerinde bulacağımı gösteren olumlu bir işaret sayıyorum. Yarın değil öbür gün Cenova'da olacağım, yeğenim karşılayacak beni, sonra kendisiyle bizim akrabaların yanına gideceğiz, bu kez öyle coşkulu sevgi gösterileriyle karşılanmayacağım kuşkusuz, çünkü son dört yıl içinde doğrusu kazandığını fazla bir para yok. Ailenin benden ilk beklentilerini karşılamam dört, beş günümü alacak, ardından Hollanda'daki işler var sırada, onlara da beş, altı gün ayırdım diyelim, buna göre ayın 16'sında falan sende olabilirim. Sana telgrafla bildireceğim gelece-

ğini. En azından on on beş gün kadar yanında kalacağım, tamam mı, seni işinden alıkoyacağım yani. Öylesine ünlü biri olup çıktın ki, korkunç! Yaklaşık yirmi yıl önce başarı ve ün konusunda ağzından düşürmediğin sözlerde yarı buçuk doğruluk payı varsa, geçen yirmi yılda beynin hayli kireçlenmiş, miskin birine dönüşmüş olmalısın. Sonra, senden tablo da satın alacağım; daha önce işlerimin kötü gittiğinden yakındımsa, tabloların fiyatında indirim yapmanı sağlamak içindi.

Yaşlanıyoruz, Johann, dostum! Benim Kızıldeniz'den on ikinci geçişimdi bu, ilk defadır ki sıcaktan bu kadar bunaldım. 46 dereceydi.

Vay canına, ihtiyar dostum, demek iki hafta sonra görüşeceğiz! Sana birkaç şişe *Mosel* şarabına patlayacak bu. Seninle son kez buluşalı dört yıldan fazla oluyor.

Mektup yazarsan ayın 9'u ile 14'ü arasında Anvers'de olacağım. Hotel de l'Europe'da. Yolumun üzerindeki kentlerin birinde sergi falan açtınsa, bana bildir, olmaz mı!

Dostun Otto"

Sağlık, başı dik harfleri ve cıvıl cıvıl imla işaretlerini içeren kısa mektubu keyifli keyifli bir kez daha okudu baştan sona. Atelyenin bir köşesindeki küçük masanın gözünü çekip bir takvim çıkardı, içine bir göz atıp memnunlukla başını salladı. Ayın ortasına kadar yirmiyi aşkın tablosu Brüksel'de sergilenmiş olacaktı, doğrusu mutlu bir rastlantıydı bu. Böylece keskin bakışından biraz çekindiği, son yıllarda yaşamındaki sarsıntı gözünden kaçmış olamayacak dostu kendisi hakkında en azından bir ilk izlenim edinecekti, göğsünü kabartacak bir izlenim. Bu da her şeyi kolaylaştıracaktı. Hayalinde canlandırmaya çalıştı dostunu, deniz aşırı ve biraz kaba zarafeti içinde Brüksel'deki resim galerisinde dolaşıp resimlerini in-

celerken gözlerinin önüne getirdi, en iyi resimlerini; bunları sergilenmek üzere Brüksel'e yolladığına yürekten sevindi bir an, içinde satılacak durumda olan yalnızca birkaç resim vardı, ama olsun. Hemen oturup Anvers'e gönderilmek üzere bir mektup döşendi.

"Hiçbir şeyi unutmamış," diye geçirdi içinden bir şükran duygusuyla. "Yalan değil, son kez biraraya geldiğimizde hemen sadece *Mosel* şarabı içmiş, hatta bir akşam iyice kafayı bulmuştuk."

Artık kendisinin pek seyrek uğradığı evin ınahzeninde *Mosel* şarabı herhalde suyunu çekmiştir diyerek bu günden tezi yok bir koli şarap siparişi verecekti.

Kalkıp yeniden şövalenin başına geçti Veraguth, aına aklı başka yerlerdeydi, bir tedirginlik vardı üzerinde, dikkatini işe yarar esinlerin çağrılmadan kafasına üşüşeceği gibi çalışması üzerinde yoğunlaştıracak gücü bulamadı. Elindeki fırçayı bir kabın içine bırakıp dostunun mektubunu cebine soktu, kararsız adımlarla ağır ağır yürüyüp dışarı çıktı. Güçlü bir yansımayla gölün karşıda parıldadığını gördü. Bulutsuz bir yaz günü yaşanıyor, güneş ışığına boğulmuş park pek çok kuş sesiyle yankılanıyordu.

Veraguth saatine baktı. Pierre'in sabah dersleri bitmiş olacaktı. Parkta rasgele dolaşmaya koyuldu, güneşin kahverengi lekelerle donattığı yolları izledi gözleriyle dalgın, evden yana kulak kabarttı, küreği ve kum yığınıyla Pierre'in oyun yerinin yanından geçti, sonunda sebze bahçesinin yakınına kadar sokuldu, bir anlık bir merakla başını kaldırıp at kestanelerinin yüksek doruklarına baktı. Koyu gölgelerin gezindiği yaprak yığınlarından neşe içinde en son çiçeklerden ışıl ışıl kandiller sarkıyor, bahçe çitini oluşturan güllerin yarı açılmış pek çok tomurcuğunun çevresinde dalga dalga yükselen hafif vızıltılarla arılar uçuşuyordu. Birden karanlık dal ve yapraklar arasından evin kulesindeki küçük saatin şen şakrak birkaç kez vurduğu işitildi. Doğru çalışmıyordu saat. Vera-

guth'un aklı yeniden Pierre'e gitti, Pierre'in en büyük isteği bir gün büyüyünce eski saati onarmaktı.

Çitin arkasından ansızın konuşmalar ve ayak sesleri geldi kulağına Veraguth'un, sesler arıların vızıldayıp kuşların ötüştüğü bahçenin güneşli havasında karanfillerle fasulye çiçeklerinin miskin ve uyuşuk ıtırlı kokusuyla yumuşak ve narin bir uyum içinde yankılanıyordu. Veraguth olduğu yerde durup dikkatle kulak kabarttı.

"Henüz olgunlaşmadılar, birkaç gün daha bekleyeceksin," dediğini işitti karısının.

Oğlu Pierre'in cıvıl cıvıl gülen sesi buna cevap verdi. Huzur dolu yeşil bahçeyi ve kadifemsi bir yankılanıştan sonra uçup giden çocuk sesini, beklentilerle dolu yaz sessizliğinde nazlı ve narin bir an boyu kendi çocukluğunun uzak bahçesinden gelir gibi algıladı Veraguth. Çite yaklaşıp sarmaşıklar arasından gizlice bahçeye baktı. Sırtında sabahlık, güneşli yolda dikiliyordu karısı, elinde bir çiçek makası, kolunda kahverengi bir sepet; çitten uzaklığı yirmi adım var yoktu.

Veraguth, bir süre gözlerini ayırmadı karısından. Yüzünde düşkırıklığıyla karışık ağırbaşlı bir ifade, uzun boylu karısı, çiçeklerin üzerine eğildi. Başında gevşecik duran kocaman şapka, tüm yüzünü gölgelendirmişti.

"Bu çiçeklerin adı ne peki?" diye sordu Pierre. Işık kahverengi saçlarında oynaşıyor, güneşte yanmış sıska bacaklarıyla aydınlıkta dikiliyordu. Eğildikçe bluzunun geniş dekoltesinde, güneşte yanmış esmer ensesinin altında parıldayan beyaz cildi görülüyordu.

"Yabani karanfil," diye cevapladı annesi.

"Evet, biliyorum bunu," diye sürdürdü konuşmasını Pierre. "Ama ben arılar ne diyor, onu öğrenmek istiyorum. Arıların dilinde de bir isimleri olacak, öyle değil mi?"

"Doğru. Ama biz bilemeyiz bunu, arıların kendileri bilir yalnız. Belki de bal çiçeği diyorlardır."

Pierre bir an düşündü.

"Olamaz," diye kestirip attı ardından. "Çünkü yoncalarda da karanfillerdeki kadar bal bulur arılar, Latin çiçeklerinde de. Bütün çiçekler için de aynı ismi kullanamazlar tabii."

Derken dikkatle arılardan birine dikti gözlerini; arı karanfillerden birinin çanak kısmının çevresinde dolandı, vızıldayan kanatlarıyla boşlukta kımıldamadan durdu bir süre, sonra çanağın pembe boşluğundan aç gözlülükle içeri daldı.

"Bal çiçekleriymiş!" diye düşündü Pierre küçümseyerek ve sustu. Özellikle en sevimli, en ilginç şeyleri kimsenin bilip açıklayamadığını çoktan öğrenmişti zaten.

Çitin arkasında dikilen Veraguth konuşulanlara kulak kabartıyor, karısının sakin ve ağırbaşlı, pek sevdiği oğlu Pierre'in de erkenden olgunlaşmış güzel ve narin yüzünü seyrediyordu. Büyük oğlunun da henüz Pierre gibi küçük bir çocuk olduğu geçmiş yazlar aklına geldi birden, kanı donar gibi oldu. Büyük oğlunu kaybetmişti, ayrıca karısını da. Ama küçük oğlu Pierre'i kaybetmek istemiyordu, kaybetmeyecekti onu. Çit arkalarında bir hırsız gibi dikilip konuşmaları dinleyecek, onu ayartıp kendinden yana çekecekti. Pierre de ondan yüz çevirdi mi, artık yaşamak haramdı kendisine.

Usulcacık geriye çekilip otlarla örtülü yola çıktı, ağaçların altından yürüyüp uzaklaştı.

"Eli boş gezip dolaşmalar bana göre değil," diye düşündü içerleyerek ve toparlandı. Atelyeye dönüp işinin başına geçti, isteksizliğini yenip yıllardır sürdüregeldiği bir alışkanlığa uyarak o sıkı çalışma havasına girdi tekrar, kaçamak yollara izin vermeyen, tüm güçlerin ulaşılacak hedefe yöneltilmesini isteyen bir havaydı bu.

Evde yemeğe beklendiğinden, öğleye doğru titizlikle üstünü değiştirdi. Güzelce fırçalanmış lacivert yaz giysisi ve traşlı hali kendisini olduğundan genç göstermiyorsa da, pespaye atelye giysisiyle kıyaslandığında onu daha zinde ve esnek bir görünümle donatıyordu. Eli, hasır şapkaya uzandı.

Tam dışarı çıkmak üzereydi ki, arkadan yüzüne karşı itilen kapı açılarak Pierre girdi içeri.

Veraguth, eğilip oğlunu alnından öptü.

"Nasılsın bakayım, Pierre? Öğretmenin nasıldı bugün, iyi miydi?"

"İyiydi; ama çok sıkıcı bir öğretmen. Bir şey anlatsa, gülüp eğlenelim diye anlatmıyor hiç, hep ders, hep ders. Sonunda da uslu çocuklar şöyle davranırmış, böyle davranırmış. – Resim mi yaptın yine, baba?"

"Evet, balıklar üzerinde çalıştım biraz anlayacağın. Fazla bir şey kalmadı bitmesine, yarın resmi görebilirsin."

Veraguth oğlunu elinden tuttu, atelyeden çıktılar.

Oğlu Pierre'in yanında yürümek, adımlarını onun küçük adımlarına uydurmak, onun güven dolu hafifçecik elini avcunda hissetmek kadar bu dünyada kendisini rahatlatan, varlığının derinliklerine gömülmüş tüm sevecenlikleri, çaresizlik içindeki tüm ince ve narin duyguları gömüldükleri yerlerden alıp çıkaran bir başka şey daha yoktu.

Parktan çıktılar; ince gövdeli kayınlar altında çimenler üzerinde yürürlerken, Pierre başını çevirip sordu: "Baba, kelebekler senden korkar mı?"

"Neden sordun? Ama sanmam korktuklarını. Geçen gün bir tanesi parmağıma kondu, kolay kolay uçup gitmedi."

"Öyle ama, şimdi hiçbiri yok. Bazen tek başıma sana geliyorum ya, dönüşte buradan geçerken bakıyorum her zaman yolda dolu kelebek var, dolu. İsimleri de mavi kelebek, biliyorum çünkü, hepsi de beni tanıyor, benden hoşlanıyor, etrafımda uçup duruyorlar çünkü, yanıbaşımda hemen. Baba, kelebeklere yiyecek verilemez mi?"

"Neden verilmesin, verilir pekâlâ. Bir dahaki sefer deneriz istersen. Bir damla bal akıtırsın parmağına, sonra elini uzatır, hiç oynatmazsın, kelebekler de gelip parmağına konar, balı emerler."

"Harika, baba, deneyelim olmaz mı? Sen anneme söyler-

sin, birazcık bal verir, ha? Sen söylersen annem balla oynamayacağını anlar, ona gerçekten ihtiyacım olduğunu bilir o zaman."

Pierre önden koşup evin açık duran kapısından içeri girdi, geniş koridorda seğirtmeye koyuldu. Dışarıdaki aydınlıktan gözleri kamaşan Veraguth, koridorun serin loşluğunda şapkalığı bulmaya çalıştı ilkin, ardından el yordamıyla yemek odasının kapısına yöneldi; Pierre bu arada çoktan odadan içeri dalmış, isteğini hemen annesine açıklamaya koyulmuştu.

Yemek odasına giren Veraguth, karısına elini uzattı. Kendisinden biraz daha uzun boyluydu karısı, güçlü kuvvetli ve sağlıklı bir vücudu vardı, ama genç denemezdi artık. Kocasına karşı herhangi bir sevgi duymuyorsa da, onun sevecenliğinden nasıl olup da yoksun kaldığına hâlâ akıl erdiremiyor, buna suçsuz yere uğradığı hazin bir talihsizlik gözüyle bakıyordu.

Sakin sesiyle: "Hemen yemeğe oturabiliriz," dedi Bayan Veraguth. "Pierre, git ellerini yıka!"

Bay Veraguth: "Bir haber sana," diyerek dostunun mektubunu karısına uzattı. "Otto pek yakında bizim buraya geliyor ve sanırım uzunca bir süre yanımızda kalacak. Sence bir sakıncası yoktur sanırım?"

"Bay Burkhardt aşağıdaki iki odada kalabilir," diye cevapladı Bayan Veraguth. "Aşağıda daha rahat eder, dilediği gibi girip çıkabilir eve."

"Doğru, öyle daha iyi olur."

Duraksayarak: "Ben çok daha ileri bir tarihte geleceğini sanıyordum," dedi Bayan Veraguth.

"Biraz erken çıkmış yola. Benim de durumdan bugüne kadar haberim yoktu. Erken gelsin, daha iyi."

"O geldiğinde Albert de burada olacak."

Veraguth'un yüzünden o birazcık neşe parıltısı uçup gitti ansızın, oğlunun ismini işitir işitmez sesindeki sıcaklık kayboldu.

"Albert mi?" dedi içerlemiş. "Albert arkadaşıyla Tirol'e gidiyordu ya."

"Sana gereği yoktur diye daha önce söylemek istememiştim. Arkadaşım akrabaları davet etmiş, o da Albert'le yaya olarak yapacakları Tirol gezisinden vazgeçmiş. Albert, tatil başlar başlamaz buraya geliyor."

"Ve tatil boyunca burada kalacak?"

"Sanırım öyle. Ben birkaç haftalığına onunla bir yerlere gidebilirim, ama bu senin için hoş olmayacaktır."

"Neden? Pierre'i ben yanıma alabilirim."

Bayan Veraguth omuzlarını silkti.

"Yine başlama rica ederim! Biliyorsun, Pierre'i burada yalnız bırakamam."

Veraguth sinirlendi.

"Yalnız mı!" diye yükseltti sesini sert bir tonla. "Benim yanımda yalnız değildir."

"Burada bırakıp gidemem onu, bırakmak da istemiyorum. Bu konuda yeniden tartışmamızın yararı yok."

"Öyle, istemezsin tabii!"

Pierre'in döndüğünü görünce sustu Veraguth. Sofraya oturdular. Birbirine yabancılaşmış karı koca arasında oğulları Pierre oturuyor, her ikisi de her zamanki gibi oğullarının hizmetine koşuyor, onunla söyleşip onu oyalıyorlardı. Sofradan elden geldiğince geç kalkmaya bakıyordu Veraguth, çünkü yemekten sonra Pierre annesinin yanında kalacaktı ve bugün bir kez daha atelyeye geleceği kuşkuluydu.

İkinci Bölüm

Robert atelyeye bitişik odada bir paletle bir demet fırçayı yıkayıp temizlemekle uğraşıyordu ki, aralık kapıda küçük Pierre göründü, oracıkta dikilip Robert'i izledi.

"Pis bir iş senin bu yaptığın," dedi kısa bir süre sonra. "Resim yapmak aslında pek güzel şey, ama ben yine de ressam olmayacağım asla."

"Demek öyle, ama istersen bir daha düşün bunu," diye cevapladı Robert. "Herkesin senin gibi böyle ünlü bir ressam babası yok çünkü."

"Hayır," diyerek kestirip attı Pierre. "Bana göre bir iş değil ressamlık. Üstü başı her zaman pis oluyor insanın, boyaların da öyle keskin kokuları var ki! Birazcık koku olsa onu ben de seviyorum, yeni yapılmış bir resimde örneğin, bir odanın duvarına asılmış hafifçe kokan bir resimde. Ama atelyedeki koku çok fazla benim için, başımı ağrıtıyor."

Uşak Robert, süzen bakışlarla Pierre'e baktı. Aslında bu şımarık oğlan hakkındaki düşüncesini onun yüzüne karşı açıkça söylemeyi hanidir içinden geçirmiyor değildi, eleştirecek çok şey buluyordu onda. Ne var ki, atelyeye gelen Pierre'in yüzüne bir bakmaya görsün, ağzı dili tutuluyordu. Oğlanın halinde öylesine bir tazelik, bir şirinlik ve ağırbaşlılık vardı ki, sanki onda, onun içinde her şey tastamam yerli yerindeydi, özellikle o buyurgan kendini beğenmişlik ya da büyüyüp de küçülmüşlük acayip şekilde yakışıyordu kendisine.

"Peki, sen ne olmak istiyorsun bakalım, delikanlı?" diye sordu Robert biraz sert.

Pierre gözlerini yere indirip düşündü.

"Şey, biliyor musun, aslında hiç de öyle büyük bir kişi olmak istediğim yok. Okulu bitireyim, yeter. Yazın beyaz, bembeyaz giysiler giyeyim bir de, beyaz ayakkabılarım olsun sonra, en ufak bir leke bulunmasın üzerlerinde."

"Bak sen!" dedi Robert tersler gibi. "Şimdi böyle konuşuyorsun değil mi? Ama geçen gün seni de yanımıza almış geziyorduk hani, nasıl beyaz giysilerin kaşla göz arasında kiraz lekeleriyle, ot lekeleriyle doldu. Üstelik şapkam da kaybetmiştin. Unuttun mu?"

Pierre'in bir soğukluk geldi üzerine. Gözlerini yumdu, daracık bir aralık bıraktı yalnız, uzun kirpiklerinin arasından gözlerini dikip Robert'e baktı.

"Giysilerimi kirlettiğim için annem de bir güzel paylamıştı beni," dedi ağır ağır. "Ama o zamanki kabahatimi şimdi yine başıma kakmanı ve beni üzmeni söylememiştir sana herhalde."

Robert konuyu değiştirdi çarçabuk.

"Yani hep beyaz giysilerin olacak, onları hiç kirletmeyeceksin, öyle mi?"

"Hayır, kirleteceğim bazen. Sen beni hiç anlamıyorsun! Tabii arada bir otların, samanların içine uzanıp yatacağım, su birikintilerinin üzerinden atlayıp geçeceğim bazen ya da bir ağaca tırmanacağım. Bunu bilmeyecek ne var. Ama bazen yaramazlığım tutup biraz sağa sola koşturdum mu, paylanıp azarlanmak istemem elbet. Hiç sesimi çıkarmadan odama gider, gıcır gıcır temiz giysiler geçiririm sırtıma, her şey yine eskisi gibi olur. – Biliyor musun, Robert, paylayıp azarlamaların aslında hiç değeri yok."

"İşine öyle geliyor, değil mi? Neden yokmuş bakayım?"

"Öyle ya, insan kötü bir şey yaptı mı, sonradan kendisi bilir kötü olduğunu, utanır yaptığından. Ama paylanıp azarlanırsa, o kadar utanmaz. Hem kötü bir şey yapmasan da paylamp azarlanıyorsun bazen, biri çağırdı da sen hemen koşup gitmedin mi örneğin; annemin bir şeye canı sıkıldığı zaman sonra."

"Sen de birini öbürsüne sayarsın, delikanlı," diyerek güldü Robert. "Kimse seni görmeden, kimse seni azarlamadan işlediğin kabahatler hiç de az değildir sanırım."

Pierre cevap vermedi. Her zaman aynıydı zaten. İnsan bir büyükle gerçekten önemli bir konuda konuşmaya kalkmasın, sonunda düşkırıklığı, hatta aşağılanma hazırdı.

"Resmini bir kez daha görmek istiyorum," dedi kendisini ansızın Robert'ten hayli uzaklara çekip götüren ve Robert'in

hem emir, hem rica gibi algıladığı bir ses tonuyla. "Beni resme bir daha baktıracaksın, değil mi?"

Robert, Pierre'in isteğini geri çevirmedi. Atelyenin kapısını açıp oğlanı içeri soktu, kendisi de arkasından yürüdü, efendisi kesinlikle yasaklamıştı çünkü, kimseyi atelyede yalnız başına bırakamazdı.

Geniş atelyenin ortasındaki bir şövalede Veraguth'un yaptığı yeni resim geçici bir yaldız çerçeve içinde duruyordu, yüzü ışığa doğru çevrilmişti. Pierre resmin önüne gelip dikildi. Robert de onun arkasında durdu.

"Sen beğeniyor musun resmi, Robert?"

"Tabii beğeniyorum. Aptal mıyım beğenmeyeyim!"

Pierre, gözlerini kırpıştırarak resme bakıyordu.

"Sanırım," dedi düşüncelere dalmış, "bana bir sürü resim gösterseler, içlerinde babamın yaptığı resim var mı, hemen anlarım. Buradaki resimlerden hoşlanıyorum, çünkü seziyorum onları babamın yaptığını. Ama ne yalan söyleyeyim yarı yarıya hoşlanıyorum, tam değil öyle."

"Saçmalama!" dedi Robert hayli ürkmüş, tersleyen bakışlarla Pierre'e baktı. Ama Pierre istifini bozmadı, gözlerini kırpıştırarak resmin önünde dikilmeye devam etti.

"Bak Robert," dedi. "Evde eskiden yapılmış birkaç resim var, daha çok hoşuma gidiyorlar. İleride onlar gibi resimlerim olsun isterdim. Örneğin güneş batarken dağlar görünüyor birinde, bütün resim kıpkırmızı, altından sanki. Şirin çocuklar, kadınlar, çiçekler. Böyle yaşlı bir balıkçıdan çok daha sevimli hepsi. Baksana doğru dürüst bir yüzü bile yok balıkçının. Sonra siyah, sıkıcı bir kayık, öyle değil mi?"

Robert de içten içe aynı görüşü paylaşıyordu Pierre'le; oğlanın açıksözlülüğüne şaşırmış, beri yandan bu onu sevindirmişti. Ama belli etmedi.

"Sen daha bunu anlayacak kadar büyümedin," diyerek kestirip attı. "Gel de şimdi atelyeyi kapayayım."

Tam bu anda evden doğru paf puf, gacır gucur sesler işitildi.

"Hey, bir otomobil!" diye sesini yükseltti Pierre sevinerek, koşa koşa ayrıldı atelyeden; kestanelerin altından, tümü de kendisi için yasaklanmış kestirme yollardan çimenlik bir alana çıktı, kenardaki çiçeklerin üzerinden sıçrayıp geçti. Nefes nefese evin önündeki çakıl döşeli yola geldi, yanında yabancı bir adamla babasının arabadan indiğini gördü.

"Merhaba Pierre," diye seslendi babası; kendisine doğru seğirten Pierre'i kollarıyla yakalayıp kucakladı.

"Hiç tanımadığın bir amca sana. Kendisiyle tokalaş bakayım ve sor ona, nereden geliyormuş."

Pierre, gözlerini yabancı baydan ayırmadı bir süre, elini tokalaşmak için uzatırken onun kırmızımsı esmer yüzüne, neşe dolu aydınlık ve gri gözlerinin içine baktı.

"Nereden geliyorsun, amca?" diye sordu ardından, babasının söylediğini yaparak.

Yabancı konuk, Pierre'i kaldırıp kollarına aldı.

"Amma da ağırlaşmışsın sen, delikanlı," dedi oflayıp poflayarak, Pierre'i yeniden yere bıraktı. "Nereden mi geliyorum? Cenova'dan, ondan önce de Süveyş'ten geldim, daha önce de Aden'den, daha daha önce de..."

"Hindistan'dan, bildim, bildim! Burkhardt Amcasın sen. Bana bir kaplan getirdin mi peki ya da hindistan cevizi."

"Kaplanı tam getiriyordum, kaçtı elimden. Ama hindistan cevizleri, bak onları getirdim. Ayrıca deniz kabukları getirdim sana, Çin resimlerinden bir albüm de."

Cümle kapısından içeri girdiler. Veraguth öne düştü, dostuyla merdivenden çıktılar. Veraguth, bir elini kendisinden hayli uzun dostunun omzuna koymuştu sevecen. Sofada evin hanımı, Bayan Veraguth gelenleri karşıladı. Neşe dolu sağlıklı yüzü, geçmiş yıllarda kalıp bir daha geri döndürülemeyecek mutlu günleri anımsatan konuğa ölçülü, ama yürekten bir içtenlikle hoş geldin dedi. Konuk, Bayan Veraguth'un

elini bir an elinde tutup bırakmadı, gözlerini kadının yüzünde gezdirdi.

"Hiç yaşlanmamışsınız son gördüğümden beri, Bayan Veraguth," dedi övgüyle. "Johann'dan da genç kalmışsınız."

"Siz de hiç değişmemişsiniz," dedi Bayan Veraguth nazik.

Bay Burkhardt güldü.

"Yalan değil, binanın dış cephesi hâlâ koruyor yaldızını, ama hovardalıklardan, çapkınlıklardan el çektim giderek. Zaten yararı da olmadı, bekârlığım sürüyor hâlâ."

"Umarım bu gelişiniz kendinize bir eş aramakla ilgilidir."

"Hayır, hammefendi, treni kaçırdım bir kez. Sonra, Avrupa'da, bu şirin ülkede geçireceğim günleri kendime zehir etmek istemem. Biliyorsunuz, hısım akrabalarını var bu ülkede, ben de yavaş yavaş mirasına konulacak bir amca, bir dayı olup çıkıyorum. Yanımda bir kadınla beni görmeleri hoş olmaz."

Kahve servisi, Bayan Veraguth'un odasında yapıldı. Kahve ve likör içilip bir saat kadar sohbet edildi, deniz yolculuğundan, kauçuk ziraatinden söz açıldı, Çin porselenleri hakkında konuşuldu. Bay Veraguth'un başlangıçta sesi çıkmadı pek, biraz sıkılmış gibiydi, aylardan beri karısının odasına ayak atmamıştı. Ama yine de pek güzel geçti söyleşi, Otto'nun gelişiyle, evin üzerinden adeta bir ağırlık kalkmış, ev daha bir şen ve çocuksu havaya bürünmüştü.

Bay Veraguth: "Sanıyorum karımın biraz dinlenmeye ihtiyacı var," dedi sonunda. "Gel de sana odalarını göstereyim, Otto."

Ressam Veraguth'la dostu, Bayan Veraguth'a veda edip konuk odalarına yollandılar. Bay Veraguth, dostu Otto için iki oda ayırtmış, odaların düzenlenmesiyle yalnız kendisi ilgilenmişti; odalarda yer alacak mobilyaları kendisi belirlemiş, duvarlardaki resimlerden kitaplıktaki kitapların seçimine ka-

dar her şeyi düşünmüştü. Yatağın başucuna sararmış eski bir fotoğraf asılmıştı, yetmişli yıllarda yatılı okulda okurlarken çekilmiş, insanı duygulandıran maskaraca resim, konuğun hemen dikkatini çekti, yaklaşıp resmi seyretmeye koyuldu.

"Vay canına," diye sesini yükseltti şaşırmış. "Bizim resmimiz, bir zamanın on altı yaşındaki delikanlıları! Yamansın vallahi! Yirmi yıldır görmediğim bir resim."

Veraguth gülümsedi.

"Evet işte, hoşlanırsın diye düşünmüştüm. Umarım ihtiyacın olacak her şeyi bulacaksın yeni yerinde. Bavuldan eşyalarını çıkarıp yerleştirecek misin hemen?"

Burkhardt köşelerine bakır köşebentler çakılmış kocaman denizci bavulunun üzerine rahatçacık oturdu, memnun bakışlarını çevresinde gezdirdi.

"Ne sevimli bir oda? Sen evin neresinde kalıyorsun bakayım? Bitişikte mi? Yoksa yukarıda mı?"

Bay Veraguth, deri bir çantanın sapıyla oynuyordu.

"Hayır," diye cevapladı fazla düşünmeden. "Şu sıra karşıdayım, atelyenin yanıbaşında kalıyorum. Evin ilerisine ek binalar yaptırdım anlayacağın."

"Bana gösterirsin sonra, olmaz mı? Peki – geceleri de orada mı yatıyorsun?"

Veraguth, çantayı bırakıp dostuna çevirdi yüzünü.

"Evet."

Dostu, susup düşüncelere daldı. Derken elini çantaya sokup koca bir anahtar demeti çıkardı, şıngır şıngır sallamaya başladı.

"Şey, bavuldaki eşyaları çıkarıp yerleştirsek mi biraz ha? Sen git, bizim delikanlıyı al getir istersen, bu hoşuna gidecektir onun."

Hemen seğirtip odadan çıkan Veraguth az sonra Pierre'le döndü.

"Güzel bavulların var, Otto Amca. Az önce baktım hepsi-

ne. Üzerlerine ne çok etiket yapıştırılmış. Birkaçım okudum. Penang yazıyor birinde. Ne demek Penang?"

"Hindistan'ın arka kesiminde bir kent, bazen giderim oraya. Bak şimdi, bu bavulu sen açacaksın."

Ardından Pierre'in eline çok dişli yassı bir anahtar tutuşturup bavullardan birinin kilitlerini açtırdı. Sonra bavulun kapağı kaldırıldı; göze çarpan ilk şey, Malezya işi rengârenk yassı bir sepet oldu, bavuldaki eşyaların hemen üstünde duruyordu. Tersine çevrilmiş sepet, yüzü yine yukarıya gelecek gibi döndürülüp kağıt ambalajından çıkarıldı, sepetinde içinde kağıtlara ve bezlere sarılı, egzotik liman kentlerinden alınmış olağanüstü güzellikte fantastik deniz kabukları ortaya çıktı.

Kabukları Otto Amcadan hediye olarak alan Pierre, mutluluktan konuşamaz oldu adeta. Kabukları, yine hediye olarak abanoz ağacından kocaman bir fille bir Çin oyuncağı izledi, oyuncak hareket edebilen tahta figürlerden oluşuyordu. Son olarak da Otto Amca bir tomar Çin resmi armağan etti Pierre'e, parlak renkli resimlerde tanrılar, şeytanlar, kraliçeler, savaşçılar ve ejderhalar görülüyordu.

Babası Veraguth da oğlu Pierre'le armağanları hayran hayran seyrederken, Bay Burkhardt deri çantadaki eşyaları çıkardı, terlikleri, iç çamaşırları, fırçaları ve diğer öte beriyi yatak odasında gereken yerlere yerleştirdi. Sonra dönüp yine babayla oğlun yanına geldi.

"Evet," dedi sesinde şevklendirici bir tonla: "Bu günlük yeter bu kadar çalışma. Biraz da keyfimize bakalım. Hemen gidip atelyeyi görelim isterseniz, ha?"

Pierre başını kaldırdı ve az önce arabanın gelişinde olduğu gibi babasının neşeyle gençleşmiş devingen yüzüne bir kez daha hayretle baktı.

"Ne kadar neşelisin baba," dedi beğenmiş, onaylayarak.

"Neşeliyim evet," diye doğruladı Veraguth başını sallayarak.

Ama dostu sordu hemen: "Başka vakit baban bu kadar neşeli değil mi yani?"

Pierre, ne cevap vereceğini bilemeyerek bir ona, bir ötekisine baktı.

"Bilmem," dedi duraksayarak. Ama sonra güldü ve kesin bir tonla: "Hayır baba, hiç daha bu kadar neşeli olduğunu görmedim senin," dedi.

Kabuk dolu sepetle koşup uzaklaştı ardından. Otto Burkhardt, dostunun koluna girdi, birlikte evden çıktılar. Veraguth öne düştü, parktan geçip atelyeye geldiler.

"Evet, buraya ek bina yapılmış," dedi Bay Burkhardt hemen. "Doğrusu pek de şirin olmuş. Ne zaman başardın bu işi."

"Yaklaşık üç yıl oluyor yanılmıyorsam. Atelyeyi de büyüttüm biraz."

Burkhardt, gözlerini çevresinde gezdirdi.

"Göl şahane! Akşam biraz yüzeriz. Burası güzel bir yer senin için, Johann. Şimdi de şu atelyeni görelim bakalım. Yeni resimler var mı?"

"Pek fazla değil. Ama içlerinden birini önceki gün bitirdim, görmeni isterim. Sanırım iyi bir şey oldu."

Veraguth, kapıyı açtı. Yüksek tavanlı atelye bir temizdi ki! Yerler yeni ovulup fırçalanmış, ortalık güzelce derlenip toplanmıştı. Ortada, tek başına, yeni yapılmış resim duruyordu. Resmin önüne gelip dikildiler suskun, hiç konuşmadan. Bulanık, yağmurlu seher vaktinin nemli soğuk ve ağdalı havası, açık kapılardan içeri doluşan parlak ışıkla ve güneşli sıcak havayla bir çelişki oluşturuyordu.

Gözlerini hayli zaman resimden ayıramadılar.

"Bu, en son yaptığın resim mi?"

"Evet. Yalnızca çerçeve değişecek, tamam. Nasıl? Beğendin mi?"

Her iki dost, süzen bakışlarla birbirlerinin gözlerinin içine baktılar. Sağlıklı yüzüyle ve yaşam kıvancı taşan sıcacık

gözleriyle Veraguth'tan daha uzun boylu ve daha güçlü kuvvetli Burkhardt, gözleri ve yüzü vaktinden önce ağarmış saçlarının arasından sert ve hoyrat bakıp duran ressam dostunun önünde kocaman bir çocuk gibi dikiliyordu.

"Belki senin en iyi resmin bu," dedi konuk, ağır ağır konuşarak. "Brüksel'deki resimlerini de gördüm, Paris'te sergilenen iki tablonu da. Hiç aklıma gelmezdi doğrusu, son birkaç yılda yine hayli yol almışsın."

"Buna sevindim. Ben de öyle sanıyorum. Boş durmadım, harıl harıl çalıştım hep. Bazen düşünüyorum da, eskiden yalnızca bir amatörmüşüm gibi geliyor bana. Epey uzun sürdü gerçekten resim yapmayı öğrenmem. Ama biliyorum artık. Daha fazla da ilerleyemem sanırım. Bu resimlerden daha iyisini yapmam olanaksız."

"Anlıyorum. Aldırma, yeterince ün yaptın kendine, Uzakdoğu'ya çalışan bizim eski gemilerde bile senden söz açıldığını işittim bir ara, göğsüm kabardı. Ün sahibi olmak nasıl sence? Mutlu musun?"

"Mutlu mu? Mutlu olduğumu söylemek istemem. Ama güzel bir şey. Topu topu iki, üç ya da dört ressam var benden üstün, benden daha iyi yapıtlar ortaya koyabilen. Hiçbir zaman kendimi pek büyük ustalarla bir tutmadım; eleştirmenlerin bu konuda söylediklerine gelince, kuşkusuz boş laf hepsi. İstediğim şey, ciddiye alınmak. Bu yapıldı mı, yeter bana. Ötesi ya gazetelerin şişirmesi ya da para sorunudur."

"Öyle olsun. Peki, büyük ustalarla kimi kastediyorsun?"

"Kralları, prensleri. Bizim gibiler yükselip çok çok general olur, bakan olur. Bu sınırda kalır, öteye geçemez. Senin anlayacağın, bizler harıl harıl çalışmaktan ve doğayı elden geldiğince ciddiye almaktan öte bir şey yapamayız. Krallara gelince, doğanın kardeşleri ve dostlarıdır onlar, doğayla oynarlar; bizler doğaya öykünürüz, onlarsa yaratır. Ama kuşkusuz pek sık karşılaşılmaz krallarla, yüz yılda biri yeryüzüne ya gelir ya gelmez."

Atelyede bir aşağı, bir yukarı gezinmeye koyuldular. Konuşacağı sözcükler aranan ressam Veraguth'un gözleri yerdeydi. Dostu onun yanıbaşında yürüyor, Veraguth'un iri kemikli esmerimsi zayıf yüzünde bir şeyler okumaya çalışıyordu.

Bitişik odaya açılan kapının önünde ansızın durdu Otto Burkhardt.

"Aç şu kapıyı da kaldığın odaları göreyim," dedi. "Bir de puro ver bana, tamam mı!"

Veraguth kapıyı açtı. Atelye olarak kullanılan salondan çıkıp bitişik odaları dolaştılar. Burkhardt, bir puro yaktı. Dostunun küçük yatak odasından girdi içeri, onun yattığı yatağı gördü, mütevazı bir şekilde döşenmiş odaları dikkatle gözden geçirdi, dört bir yana resim malzemeleri ve tüttürülecek şeyler saçılmış duruyordu. Odalar tümüyle bir yoksulluk izlenimi uyandırıyordu insanda, yoksul ve çalışkan bir bekârın kaldığı küçük odalar gibi alın teri ve perhizkâr bir yaşam kokuyordu.

"Demek bu odalara yerleştin!" dedi Burkhardt kuru bir sesle. Geçmiş yıllar içinde bu odalarda neler olup bittiğini seziyor ve görüyordu. Odalarda kalan kişinin spor ve jimnastik yapıp ata bindiğini belli eden eşyaları bir memnunluk duygusuyla algıladı, rahatlığı, konforu ve haz dolu boş zamanları ele veren hiçbir ize rastlamaması ise kaygıyla doldurdu içini.

Yine atelyedeki resmin başına döndüler. Demek dünyanın dört bir köşesindeki sergilerin ve galerilerin onur köşelerinde asılı duran ve satın alınabilmek için kucak dolusu para ödenen tablolar böyle doğdu; çalışmalar ve yoksunluklar dışında başka şeye yer vermeyen bu odalarda doğdu, bir bayram, bir tatil havasının esmediği, yararsız, oyun türünden hiçbir şeye, hiçbir kıvır zıvıra yer verilmeyen, şarap ve çiçek kokuları sinmemiş, kadın anımsamalarını dışlayan bu odalarda.

Dar yatağın üstündeki bir yere çerçevesiz iki fotoğraf çivilenmişti, birinde küçük Pierre, öbürsünde Bay Burkhardt gö-

rülüyordu. Bay Burkhardt'ın gözünden kuşkusuz kaçmamıştı resim, kendisini başında kolonyal şapkayla gösteren kötü çekilmiş amatörce bir resimdi, arka planda Hindistan'daki evinin verandası seçiliyordu, göğüs kısmının altında mistik beyaz yollar yer almaktaydı, fotoğraf çekilirken ışık cam levha üzerine düşmüştü.

"Atelyeni güzelleştirmişsin. Kısaca, çalışkanlığını beğendim! Ver şu elini sıkayım koca oğlan, seni yeniden görmek harikulâde bir şey. Ancak, yorulmuşum biraz, bir saat kadar dinlensem iyi olacak. Beni sonra evden gelip alır mısın, yüzmeye gider ya da dolaşırız biraz. İyi, sağol. Hayır, bir şeye ihtiyacım yok, bir saate kadar dirilir, kendime gelirim. Şimdilik hoşça kal!"

Bay Burkhardt, ağaçların altından ağır ağır yürüyerek uzaklaştı. Dostunun arkasından baktı Veraguth, dostunun vücudundan, yürüyüşünden ve giysisinin her bir kıvrımından nasıl da bir güven ve dinginlik dolu bir yaşam kıvancı taşıyordu.

Bay Burkhardt her ne kadar doğruca eve yollanmışsa da, kendisine ayrılan odaların önünden yürüyüp geçerek merdivene gelmiş, yukarı kata çıkıp Bayan Veraguth'un odasının kapısını tıklatmıştı.

"Rahatsız etmiyorsam size biraz arkadaşlık edebilir miyim?"

Bayan Veraguth Bay Burkhardt'ı buyur etti içeri ve gülümsedi. Burkhardt, kadının güçlü ve ağır yüzündeki kısa süreli acemice gülümsemede tuhaf bir çaresizlik sezer gibi oldu.

"Şahane bir yer bu Rosshalde. Parkı ve gölü gördüm. Kocaman bir çocuk olmuş Pierre! Bu yakışıklı delikanlı nerdeyse bekârlığın hazzından edecek beni."

"Gerçekten iyi gelişiyor, öyle değil mi? Kocama benzemiyor mu, ne dersiniz?"

"Biraz benziyor, evet. Daha doğrusu biraz demek haksızlık olur. Pierre kadarken Johann'ı tanımıyordum henüz, ama

on bir, on iki yaşındayken nasıl bir çocuk olduğunu hâlâ çok iyi anımsıyorum. Şey, biraz fazla yorgun düşmüş bir hali var. Nasıl? Hayır, Johann'dan bahsediyorum. Son yıllarda çok mu çalıştı?"

Bayan Veraguth Bay Burkhardt'ın yüzüne baktı; onun ağzım aradığım hissetmişti.

"Sanırım evet," dedi sakin bir sesle. "İşinden pek konuşmaz da kendisi."

"Ne tür resimler yapıyor şimdi? Peyzaj mı?"

"Çokluk parkta çalışıyor, modellerle. Yaptığı tablolardan hiç gördükleriniz oldu mu?"

"Evet, Brüksel'de sergilenenleri."

"Resimlerini mi sergiledi Brüksel'de?"

"Elbette, bir yığın resim. Kataloğu yanımda getirdim. İçlerinden birini satın almak istiyorum da. Seçtiğim resim konusunda sizin ne düşündüğünüzü öğrenmek isterdim."

Bay Burkhardt bir katalog uzatıp katalogdaki bir resmin küçültülmüş tıpkı basımını Bayan Veraguth'a gösterdi. Bayan Veraguth resme baktı, yapraklarını biraz karıştırıp kataloğu Bay Burkhardt'a geri verdi.

"Bu konuda karar vermek size düşüyor, Sayın Burkhardt. Ben bu resmi daha önce görmedim. Sanırım geçtiğimiz sonbahar Pireneler'de yaptı, buraya da getirmedi hiç."

Bir süre sustuktan sonra dikkati başka bir konuya çekmek isteyerek: "Pierre'e bazı armağanlar vermişsiniz," dedi. "Çok naziksiniz. Teşekkür ederim."

"Sözünü etmeye değmez, birkaç ufak şey. İzin verirseniz, size de hatıra olarak bir şey armağan etmek isterdim, şöyle Asya işi bir şey. Kabul edersiniz samrmı? Yanımda birkaç parça kumaş getirdim. Beğendiğinizi seçip alabilirsiniz içinden."

Bay Burkhardt, Bayan Veraguth'un nazik suskunluğunu şakayla karışık centilmence bir söz düellosuna dönüştürmeyi ve kendi içine kapalı kadının ruhunda olumlu bir hava estir-

meyi başarmıştı. Vakit geçirmeden hazine dairesine inip Hindistan'da dokunmuş bir kucak kumaş alıp geldi. Malezya işi batik kumaşları ve elle dokunmuş kimi kumaş parçalarını açıp yaydı ortaya, dantelleri ve ipeklileri sandalyenin arkalığına attı, Bayan Veraguth'u lafa tutup falan ya da filan kumaşı nerede gördüğünü ve nasıl pazarlık edip sudan ucuza satın aldığını anlattı, odayı rengârenk ve cıvıl cıvıl küçük bir pazar yerine dönüştürdü. Kadından her kumaş parçası hakkındaki görüşünü öğrenmek istedi, çeşitli dantelleri açıp yaydı Bayan Veraguth'un ellerinin üzerine, nasıl işlendiklerini tek tek açıkladı, aralarından en güzellerine göz gezdirmeye, dokunmaya, övgüler döşenmeye ve sonunda sahip çıkmaya zorladı onu.

Ama Bayan Veraguth: "Hayır olmaz!" dedi sonunda gülerek. "Sizi soyup soğana çevirmek istemem. Bütün bunların hepsini dünyada kabul edemem."

"Siz hiç tasalanmayın," diyerek güldü Bay Burkhardt. "Bu yakında altı bin kauçuk ağacı diktim yine. Anlayacağınız Karun gibi zengin olmak üzereyim."

Dostunu almaya gelen Bay Veraguth, Bay Burkhardt'la karısını tam bir neşe içinde laf yarıştırırlarken buldu. Karısının böyle konuşkan biri olup çıkması şaşırttı kendisini. Söyleşiye katılmak istediyse de beceremedi pek, biraz miskin bir davranışla kendisi de armağanlara hayran hayran göz gezdirmeye koyuldu.

"Sen çek elini, hanım işleri bunlar," diye sesini yükseltti dostu. "Gel biz seninle gidip yüzelim!"

Bay Veraguth'u çekip evden dışarı çıkardı.

Yolda giderlerken: "Son gördüğümden bu yana karın gerçekten pek yaşlanmamış," diyerek konuşmaya başladı Bay Burkhardt. "Az önce neşesine diyecek yoktu. Bakıyorum, sizin ailede tıkır tıkır yürüyor işler. Bir büyük oğlan eksik. Sahi o ne yapıyor şimdi ?"

Ressam Veraguth, omuzlarını silkip kaşlarını çattı.

"Yakında görürsün onu; bugünlerde eve dönüyor. Sana bir ara bir mektup yazıp anlatmıştım durumu."

Ansızın olduğu yerde durdu Veraguth, dostuna doğru eğilip dikkatle gözlerinin içine baktı ve usulcacık:

"Her şeyi kendi gözlerinle göreceksin, dostum Otto," dedi. "Bu konuda bir şey söyleme gereğini duymuyorum. Kendin göreceksin. Sen burada kaldığın süre, keyfinize bakalım, koca oğlan! Ve şimdi haydi göle! Çocukken yaptığımız gibi yine seninle yüzmede yarışmak istiyorum."

"Peki, yarışalım," diyerek başını salladı Burkhardt. Dostu Johann'ın halindeki asabiyeti fark etmemişe benziyordu. "Eskiden daha çok ben kazanırdım ama, şimdi yarışı şüphe yok sen kazanacaksın, sevgili dostum. Rezalet, gerçekten göbek bağladım."

Akşam olmuştu. Tümüyle gölgeler içinde yatıyordu göl. Ağaçların doruklarında hafif bir rüzgâr oynaşıyor, gölün gökyüzünde oluşturduğu dar ve mavi adacığın üzerinden leylak renginde hafif bulutlar uçuşuyordu, hepsi de aynı türde ve aynı biçimdeydi, kardeşçe bir dizi oluşturuyorlardı, söğüt yaprakları gibi ince ve uzundular. İki dost çalılıktaki gözden saklı kabinin önünde dikilmişti, kabinin kapısındaki kilit bir türlü açılmak bilmiyordu.

"Vazgeçelim en iyisi," diyerek sesini yükseltti Veraguth. "Kilit paslanmış. Kabini hiç kullandığımız yok ki."

Ardından soyunmaya başladı, Burkhardt da ona uydu. Yüzmeye hazır, kıyıda dikilip ayaklarının ucunu önce bir yoklamak ister gibi durgun ve gölgeli suya sokar sokmaz, her ikisinin de üzerine uzaklardan, gerilerde kalmış çocukluk günlerinden doğru tatlı bir nefes gibi bir mutluluk rüzgârı esip geldi. Suda vücutlarını saracak o hafif ve hoş ürpertinin önsezisiyle birkaç dakika öylece durdular, çocukluklarında geçirdikleri yazların yeşil ve aydınlık vadisi ansızın açıldı önlerinde, sustular; içlerinde bu alışmadıkları duygu kıpırdanışıyla yarı afallamış, ayaklarını suya daldırdılar ve suyun kahverengi ye-

şil aynasında birden parıldayan yarım dairelerin ardarda uzayıp gidişini izlediler.

Burkhardt acele bir adım atarak girdi suya.

"Aman ne hoş," diye göğüs geçirdi rahatlamış. "Doğrusu ikimiz de formundayız henüz, benim göbeği saymazsak, ikimiz de çakı gibi delikanlılarız."

Avuç içlerini kürek gibi kullanıp ilerledi suda Bay Burkhardt, birden silkinip suya daldı.

Gıptayla sesini yükseltip: "Ne güzel bir yerin var, farkında mısın!" dedi. "Benim Hindistan'daki kauçuk çiftliğinin içinden dünyamn en güzel ırmağı akar; suya sok, bir daha göremezsin ayağım, lanet olası timsahlarla doludur dört bir taraf. Haydi bakalım ileri şimdi, senin şu Rosshalde havuzunu bir dolanalım! Aşağıdaki merdivene kadar yüzecek, sonra döneceğiz. Hazır mısın? Dikkat: Bir – iki – üç!"

Bir fışırtıyla ayrıldılar kıyıdan, yüzleri gülerek, ölçülü bir tempoyla ilerlediler, ama gençlik bahçesinin rüzgârı hâlâ başlarının üzerinde dolanıyordu. Göz açıp kapamadan kıran kırana bir yarışa koyuldular, yüz kasları gerildi, gözlerinde şimşekler çakmaya başladı; büklümler, kavisler yaparak hayli ileri doğru savrulan kolları suyun içinde ışıl ışıl parıldıyordu. Aynı zamanda merdivene varan iki dost, hemen dönüp merdivenden ayrıldı; geldikleri yolu gerisin geri yüzmeye koyuldu. Birden Veraguth güçlü hamlelerle ileriye atıldı, dostundan öne geçti, dostundan kısa bir süre önce hedefe ulaştı.

Hızlı hızlı soluyarak suyun içinde dikildiler, gözlerini ovdular, suskun bir hazla birbirlerine bakıp güldüler; eski arkadaşlıkları ancak şimdi yeniden canlanıp dirilmiş gibi bir duygu uyandı içlerinde; aralarındaki soğukluk ve yabancılığın can sıkıcı küçük uçurumu ancak şimdi kapanmaya yüz tutmuştu sanki.

Giysilerini yine sırtlarına geçirip yüzlerinde bir zindelik, içlerinde bir hafiflik duygusuyla göle inen merdivenin yassı taş basamakları üzerine çöktüler yan yana. Karşıda ağaçlar al-

tındaki oval koyda şimdiden siyahımsı kahverengi bir loşluğa gömülmüş suyun karanlık yüzüne diktiler gözlerini; uşağın kahverengi bir kağıda sarılı olarak ellerine tutuşturduğu tombul ve pembe kirazlardan atıştırdılar; yüreklerinde bir ferahlık, akşamın yavaş yavaş çöküşünü izlediler. Derken öyle oldu ki, iyice alçalan güneş ışıkları yatay olarak ağaç gövdeleri arasından süzülüp gelmeye başladı ve yusufçukların sırça kanatlarını altınsı parıltılarla yangına verdiler. İki dost hiç durmaksızın ve pek fazla düşünüp taşınmadan rahat bir saat yatılı okulda geçirdikleri günlerden dem vurdular, öğretmenlerden ve o zamanki öğrenci arkadaşlardan söz açtılar, kimin şimdi nerede, ne yapıyor olduğu üzerinde konuştular.

"Tanrım!" dedi Bay Burkhardt o sakin, zinde sesiyle. "Ne çok zaman geçmiş aradan. "Şu bizim Meta Heilemann ne oldu, bir bilgin var mı acaba?"

"Evet, Meta Heilemann!" diye atıldı Veraguth. "Gerçekten güzel bir kızdı. Bütün dosyalarım, derslerde sünger kâğıtlarına gizlice çiziktirilmiş portreleriyle doluydu. Saçını çizemezdim doğru dürüst. Hatırında mı, kulaklarının üstünde kalın iki kıvrım halinde sarkardı saçları."

"Şimdi nerde, ne yapıyor, hiç bilgin yok mu?"

"Hiç yok. Paris'ten ilk döndüğümde bir avukatla nişanlanmıştı, yolda rastladım kendisine, yanında kardeşi vardı. O zaman nasıl kendi kendime ateş püskürdüğümü unutmadım henüz, karşısında birden kızarmıştım çünkü, bıyığım ve Paris'teki kaşarlanmışlığım para etmemiş, kendimi yine aptal küçük bir okul çocuğu gibi hissetmiştim. – Sevmediğim bir şey varsa, isminin Meta oluşuydu! Bir türlü ısınamamıştım bu isme."

Burkhardt, düşlere dalmış, yuvarlak başını salladı.

"Sen Meta'ya fazla abayı yakmış sayılmazdın, Johann. O bir melekti adeta, ismi Meta olmuş, Eulalia olmuş hiç fark etmezdi benim için; şöyle bir baksın bana, kendisi için canını verirdim."

"Yo yo, ben de sırıl sıklam âşıktım ona. Bir defasında saat beşteki sokak izninden okula dönüyordum –bile bile dönüş zamanını geciktirmiştim biraz, yalnızdım, aklım fikrim Meta'daydı; okula döndüğümde geç kaldığım için cezalandırılacakmışım, şuncacık umurumda değildi– ansızın karşıda göründü Meta, o yuvarlak duvarın yanıbaşından çıkıverdi. Bir kız arkadaşıyla kol kola girmiş geliyordu. Ansızın bir düşünce geçti aklımdan, o salak arkadaşının yerinde ben olsaydım, Meta da hemen yambaşımda bulunsaydı, nasıl olurdu acaba der demez, başımın döndüğünü hissettim, aklım karıştı, bir süre olduğum yerde durup duvara yaslandım. Okula vardığımda, kapı çoktan sımsıkı kapatılınıştı, ister istemez çaldım zili, geç kaldığım için bir saat hapisle cezalandırıldım."

Burkhardt gülümsedi, seyrek biraraya gelişlerinde dostuyla hep Meta'yı anımsadıklarını düşündü. Bir zaman, ilk gençlik dönemlerinde her biri sevgisini kurnazlık ve titizlikle ötekisine açmayarak içinde saklamıştı. Ancak aradan yıllar geçip koca adamlar olduklarında zaman zaman giz perdesini aralamış, küçük çaptaki sevi yaşantılarını karşılıklı anlatmışlardı birbirlerine. Ama bugün bile aynı konuda yine bazı gizler varlığını sürdürüyordu. Otto Burkhardt'ın aklına geldi ansızın, bir vakit Meta'nın eldivenlerinden bir tekini aylarca kendisinde alıkoymuş, adeta tapmıştı eldivene. Eldiveni bulmuş, daha doğrusu yürütmüştü ve dostuna şimdiye kadar hiç söz açmamıştı eldiven olayından. Acaba şimdi bunu ona açsam mı diye düşündü biraz, sonunda kurnazca gülümseyerek sustu, sesini çıkarmadı; bu son küçük anıyı da bundan böyle yüreğinde saklı tutmayı daha uygun buldu.

Bay Burkhardt kocaman panama şapkasını ensesine yıkmış, elinde gazete, bir yandan puro tüttürüp bir yandan okuyor, atelyenin batı tarafındaki güneşin aydınlığına boğulmuş kameriyedeki sarı hasır koltukta rahatçacık arkasına yaslanmış oturuyordu. Hemen yanıbaşındaki açılıp kapanır alçak bir sandalyeye Veraguth çökmüştü, önünde şövale vardı. Okuyan dostu Burkhardt'ı tuvale geçirmişti, kocaman boya lekeleri yerinden oynatılmaz duruyordu tuvalde. Veraguth, yüz üzerinde çalışmaya başlamıştı; bütün resim aydınlık, hafif, güneşli, ama ölçülü tonlar halinde bir bayram sevinci yaşıyordu adeta. Kameriye acı acı boya ve Havana purosu kokuyor, yapraklar, dallar arasında kendilerini gizli tutan kuşlar, öğle saatlerine özgü kısılmış sesleriyle ince çığlıklar atıyor, uykulu düşsü bir çenebazlıkla ötüşüp duruyorlardı.

Pierre yere çökmüş, kocaman bir haritanın üzerine eğilmişti, ince işaret parmağı haritanın üzerinde düşünceli düşünceli geziler, yolculuklar çiziyordu.

Burkhardt, gözlerini kırpıştırıp gülümseyerek Pierre'e baktı, başını salladı.

"Neredesin şimdi bakayım, Pierre?" diye sordu.

"Dur da okuyayım," diye cevap verdi Pierre hemen, haritanın üzerindeki bir ismi hecelemeye başladı.

"Lu – Luz – Luzern'de. Bir göl var orada ya da bir deniz. Oradaki göl bizim gölden daha mı büyük, Burkhardt Amca?"

"Çok daha büyük! Bizimkinin yirmi katı var! Bir gidip görmelisin oraları."

"Göreceğim tabii. Bir arabam olsun, Viyana'ya giderim, Luzern'e sonra, Kuzey Denizi'ne, sonra da Hindistan'a, senin evinin olduğu yere. Ben geldiğimde seni evde bulabilir miyim, Burkhardt Amca?"

"Elbette, Pierre. Biri bana konuk gelmek istesin yeter

ki, hep evdeyimdir. Gelirsen benim maymunu gösteririm sana, ismi Pendek, kuyruğu yok ama, kar gibi beyaz bir sakalı var. Sonra da tüfeği alır, ırmakta kayıkla dolaşırız seninle, timsah vururuz."

İçi içine sığmayan Pierre, narin vücudunu sağa sola sallamaya başlamıştı. Burkhardt Amca, Malezya'nın balta girmemiş ormanında kurduğu çiftlikten anlatmaya devam etti. Hayli bir zaman öylesine tatlı tatlı konuştu ki, sonunda küçük Pierre dinlemekten yorgun düştü, Burkhardt Amcasının söylediklerini izleyemedi artık. Aklı başka yerlerde, önündeki haritayı yeniden incelemeye koyuldu. Ne var ki, babası Veraguth harıl harıl konuşup duran dostunun söylediklerini can kulağıyla dinlemekteydi. Tembel bir hazla işlerden, avlanmalardan, kayıkla ve at üzerinde gezilerden, bambulardan çatılmış şirin ve hafif evleriyle Kuli köylerinden söz açan dostu, tropikal bir ormandaki dünyaya yabancı sessiz yaşamını öylesine baştan çıkarıcı ve rahat bir biçimde buyur edip gözler önüne seriyordu ki, Ressam Veraguth sanki bir aralıktan, güzelim renklerle donanmış, mutluluk ve zenginlik içinde yüzen bir cennet ülkeye bakıyormuşçasına bir duyguya kapıldı. Dostunun balta girmemiş ormandaki sessiz akan kocaman ırmaklar, ağaç boyunda eğreltiotlarının yetiştiği vahşi, ıssız yerler, adam boyundaki lalan otlarından geçilmeyen uçsuz bucaksız esintili ovalar üstüne anlattıklarını dinledi, sahilde, mercan adaları ve mavi volkanlar karşısında yaşanan renkli akşamlardan, gökten kudurmuşçasına boşanan azgın sağnaklardan, şimşek şimşek fırtınalardan, beyaz boyalı çiftlik evlerinin geniş ve gölgeli verandalarında sıcak günlerin daldığı düşsü uykulardan, Çin kentlerindeki yumak yumak yollardan. Malezyalıların akşam saatleri cami önlerindeki ve mermer havuz başlarındaki dinlenmelerinden söz açan konuşmasına kulak verdi.

Daha önce pek çok kez olduğu gibi Veraguth'un hayalleri yeniden dostunun uzak yurdunda gezindi. Ruhundaki ayar-

tının ve sessiz özlemin dostu Burkhardt'ın gizli niyetlerine ne ölçüde uygun düştüğünün farkında değildi pek. Gönlünü özlemle doldurup hayallerle başını döndüren yalnızca tropikal denizlerin ve ada sahillerinin parıltısı, ormanların ve ırmakların zenginliği, yarı çıplak ilkel kabilelerin renkliliği değildi. Ayrı bir dünyanın sessizliği ve uzaklığıydı daha çok; öyle bir dünya ki acıları, üzüntüleri, kavgaları ve yoksunlukları orada yabancılaşacak kendisine, kendisinden uzaklaşarak silinip gidecekti. Ve yine orada günlük yaşamın ufak tefek yükleri üzerinden kalkacak, eskisinden daha temiz, masum, acılara yer vermeyen yeni bir çevre kendisine kucak açacaktı.

İkindi geride kaldı, gölgeler inmeye başladı dört bir yana. Pierre çoktan koşup gitmiş, Burkhardt yavaş yavaş sessizleşip sonunda uyuyakalmıştı. Tuvaldeki resim nerdeyse bitmek üzereydi. Veraguth kısa bir süre yorgun gözlerini yumdu, ellerini iki yana sarkıtıp birkaç dakika adeta acılı bir özlemle yaşanan saatin derin ve güneşli sessizliğini, dostunun yakınlığını, başarıyla sonuçlandırılmış bir çalışmayı izleyen huzur dolu yorgunluğu ve sinirlerindeki gevşemeyi soludu. İşe sarılmaların ve kendini hiç kollamadan çalışmaların esrikliği sayılmazsa, onun hanidir duyduğu en derin haz, onu en çok avutan hazdı bu, uykuyla uyanma arasındaki o sessiz alacakaranlıklar gibiydi adeta.

Dostu Burkhardt'ı uyandırmamak için oturduğu yerden usulcacık kalktı ayağa, tuvali dikkatle alıp atelyeye götürdü. Atelyede keten önlüğünü çıkardı, ellerini yıkayıp biraz fazla zorlanmış gözlerini soğuk suyla yıkadı. Aradan on beş dakika kadar bir süre geçmişti ki yeniden çıktı dışarı, bir an uyuyan dostunun yüzüne baktı süzerek, ardından yirmi beş yıl önce aralarında gizli bir sinyal ve parola olarak belirledikleri o eski ıslıkla dostunu uyandırdı.

"Uykunu aldınsa eğer, koca oğlan," dedi özendirerek, "bana biraz daha senin oralardan anlat da duyayım. Çalışırken

ancak yarım kulakla dinleyebildim söylediklerini. Fotoğraf falan da demiştin; yanında mı onlar, görebilir miyiz?"

"Elbette görebiliriz, gel benimle!"

Kaç gündür bu anı beklemişti Bay Burkhardt. Dostu Veraguth'u bir ara kandırıp kendisiyle Asya'nın doğusuna çekip götürmek ve orada bir süre yanında alıkoymak pek çok yıldır gönlünde yaşattığı bir istekti. Bu gelişini son bir fırsat gördüğünden, isteğini gerçekleştirmek için inceden inceye düşünüp bir plan hazırlamıştı. İki dost Burkhardt'ın odasında oturup Hindistan üzerinde sohbete koyuldular. Bu arada Burkhardt bavulundan boyuna yeni albümler ve deste deste fotoğraflar çıkarıp dostu Veraguth'a buyur ediyordu. Resim ve fotoğrafların bolluğu büyülemiş, hayretler içinde bırakmıştı Veraguth'u. Burkhardt hiç istifini bozmuyor, albümlere, fotoğraflara pek fazla değer vermez görünüyordu, ama içten içe alabildiğine büyük bir merakla bunların dostu üzerinde göstereceği etkiyi beklemekteydi.

Veraguth, gözlerinin içi gülerek: "Bu ne güzel resimler böyle!" diye bağırmaktan kendini alamadı. "Hepsini sen mi çektin?"

"Bir bölümünü evet," diye cevapladı Burkhardt kuru bir sesle. "Bazıları da bizim oradaki eş dostun çektiği resimler. Sana bizim orâlarla ilgili bir fikir vereyim demiştim, hepsi bu."

Burkhardt bu sözleri şöylece söyleyivermiş, ardından serinkanlılığını koruyarak resim ve fotoğrafları deste deste biraraya toplamaya koyulmuştu. Veraguth, dostu Burkhardt'ın böyle bir koleksiyonu nasıl bir özen ve çabayla hazırladığını doğrusu sezemezdi. Dostu, Singapur'dan genç bir İngiliz, daha sonra da Bangkok'tan bir Japon fotoğrafçısını evinde haftalarca konuk etmiş, bu kişiler yaptıkları pek çok gezi ve küçük turda denizden başlayıp ormanların alabildiğine derinliklerine varıncaya kadar güzel ve dikkate değer buldukları ne varsa hepsinin resmini çekmişler, çekilen resimler son derece ti-

tizlikle yıkanıp basılmıştı. Burkhardt'ın yemleriydi bu resimler ve Burkhardt dostu Veraguth'un nasıl oltaya geldiğini, yemleri nasıl yuttuğunu derin bir heyecanla izliyordu. Evlerin, yolların, köylerin, tapınakların resimlerini gösteriyordu dostuna, Kuala Lumpur yöresindeki o harikulâde Batu mağaralarını, Jpoh yöresindeki vahşi bir güzellikle donatılmış kalker ve mermer dağlarının resimlerini gösteriyordu. Dostu Veraguth'un yanında yerlilerin resimlerinin de bulunup bulunmadığım bir ara sorması üzerine, bavulunu karıştırıp Malezyalıların, Çinlilerin, Tamillerin, Arapların, Javalıların çekilmiş fotoğraflarını çıkarıp uzattı, limanda çalışan atletik vücutlu çıplak kuliler, kara kuru yaşlı balıkçılar, avcılar, küme küme siyah vücutlu çıplak çocuklar, ağlarıyla balıkçılar, burundan üflenir bir çeşit flüt çalan kulakları küpeli ve gümüşten takılarla donanmış Java dansözleri. Bütün palmiye türlerinin, kocaman yapraklı özsuyu bol Pisang ağaçlarının resimlerini, balta girmemiş ormanların binbir çeşit sarılgan bitkilerle dolup taşan köşe bucakların, kutsal tapınak yerlerinin ve kaplumbağa havuzlarının, ıslak pirinç tarlalarında mandaların, işe koşulmuş ehli fillerin, suda oynayıp gümbürdeyen hortumlarını gökyüzüne kaldırmış yabani fillerin resimlerini getirmişti yanında.

Ressam Veraguth, fotoğrafları bir bir eline alıp baktı. İçlerinden pek çoğunu, şöyle bir göz attıktan sonra bir kenara itti, resimlerden bazısını birbiriyle karışlaştırmak isteyerek yan yana koydu, elini boru gibi yaparak kimi figür ve başları dikkatle gözden geçirdi. Pek çok resmin günün hangi saatinde çekildiğini öğrenmek istedi, gölgelerin boyutlarını ölçtü ve düşünceler içinde giderek daha çok daldı resimlerin seyrine.

"Bütün bunlar resme geçirilebilir," diye mırıldandı bir ara kendi kendine.

Sonunda rahat bir nefes alarak: "Yeter şimdilik bu kadar!" dedi. "Bana daha bir sürü şey anlatman gerekiyor. Burada olman harika! Her şey yine bambaşka görünmeye başladı

gözüme. Gel, bir saat daha dolaşalım, sana hoşlanacağın bir şey göstereceğim."

Neşelenip canlanarak tüm yorgunlukları üzerinden atmış, Burkhardt'ı kendisiyle çekip götürdü Bay Veraguth; dostuyla tarlalar içinden geçen şosede biraz dolaştılar, ot yüklü arabalarla karşılaştılar yolda. Sıcak ve doygun ot kokusunu hazla içine çekti Veraguth, birden bir anı üşüştü belleğine.

"Ben akademide okurken ilk sömestrden sonra birlikte geçirdiğimiz yaz aklında mı hâlâ," diye sordu gülerek. "Seninle kırlarda, bayırlarda dolaşmıştık hani? Ben hep ot yığınlarının resmini yapmıştım, yalnızca ot yığınlarının, hatırladın mı? Bir yamaçtaki çayırda duran birkaç ot yığınını resme geçirmek için iki hafta didinip durmuştum da, bir türlü becerememiştim, olmamıştı da olmamıştı. İstediğim rengi elde edememiştim, o cansız mat ot grisini! Ama sonunda aradığım rengi bulmuş –öyle pek de ahım şahım bir şey değildi henüz, ama kırmızıyla yeşilin karışımından elde edileceğini anlamıştım– o kadar sevinmiştim ki, gözüm bundan böyle ottan başka şey görmemişti. Tanrım, ne güzel şeydir şu ilk denemeler, aramalar bulmalar!"

"Bana öyle geliyor ki, insan ne kadar öğrense, öğrenmediği çok şey kalıyor yine."

"Orası öyle. Ama şimdi beni rahatsız eden şeylerin teknikle hiç ilgisi yok. Nasıl söyleyeyim, birkaç yıldan beri giderek daha sık yaşadığım bir şey var, bir manzara karşısında ansızın çocukluk günlerine gidiyor aklını. O günler her şey daha bir başkaydı. Çocukluğumun birazını bir resme aktarmayı çok isterdim. Bazen birkaç dakikalık bir süre öyle oluyor ki, ansızın çocukluk günlerindeki o tuhaf parıltıyı yeniden karşımda buluyorum. Ama yeterli değil bu kadarı. Pek çok iyi ressam var, övülmeye değer, harikulâde insanlar; akıllı, efendi, alçakgönüllü yaşlı bir kişinin perspektifinden bakıp resme geçiriyorlar dünyayı. Ama onu, içi egemenlik tutkusuyla dolup taşan çiçeği burnunda, ateşli bir oğlanın gözüyle görüp

resmeden hiçbir ressam yok ya da buna kalkışanlar çokluk işi yüzlerine gözlerine bulaştırıyorlar."

Düşüncelerde yitik, bir tarlanın kenarından kopardığı kırmızımsı mavi uyuzotuna dikti gözlerini.

"Sıkılmıyorsun ya?" diye sordu ansızın, dalgınlığından uyanarak; başım çevirip kuşkulu gözlerle dostuna baktı.

Dostu sustu, gülümsedi sadece.

"Dinle Otto," diyerek konuşmasını sürdürdü Veraguth. "Henüz yapmayı düşündüğüm resimlerden biri de, kır çiçeklerinden hazırlanmış bir bukettir. Nasıl desem, annem kır çiçeklerinden öyle nefis buketler yapardı ki! Onun gibi güzel buketler yapan bir kimseyi daha sonra görmedim hiç. Annem bu konuda dâhiydi adeta. Bir çocuk gibiydi, ağzından şarkıyı düşürmezdi hiç, hafif adımlarla yürür, başına kahverengimsi kocaman hasır bir şapka geçirirdi; düşümde hayalimde böyle görürüm annemi. Onun pek sevdiği kır çiçeklerinden yapılmış böyle bir buketin bir ara resmini yapmak isterim: Uyuz otları, civanperçemi, küçük ve pembe gündüzsefaları, aralarında da birkaç zarif ot ve yeşil bir yulaf başağı. Şimdiye kadar böyle kır çiçeklerinden yüzlerce buket yapıp getirdim eve, ama hiçbirinde aradığımı bulamadım, annemin buketlerinin burcu burcu kokusu yoktu içlerinde, sanki annem kendi eliyle hazırlamış gibi bir buket olmasını istiyordum. Örneğin beyaz civanperçemlerinden hoşlanmazdı annem, hep güzellerini, seyrek bulunanları seçip alırdı, biraz eflatun rengine kaçanları; öğleden sonra binlerce ot arasında saatlerce arar da en sonunda bir tanesi üzerinde karar kılardı – Tanrım, nasıl söylesem bilmem ki, anlayabileceğin gibi değil."

"Anlıyorum ben," diyerek başını salladı Burkhardt.

"Evet işte, kır çiçeklerinden hazırlanmış bu buketi düşünmekle geçiriyorum bazen günün yarısını. Resmin nasıl olması gerektiğini kafamda inceden inceye tasarlayabiliyorum. İyi bir gözlemcinin gözüyle görülen ve seçkin, işinin eri bir ressam tarafından yalın olarak resme geçirilen aşina bir doğa

parçası olmayacak bu, bir peyzaj ressamının fırçasından çıkmış aşırı duygusal ve şirin bir şey de olmayacak. Düpedüz bir naiflik taşıyacak, yetenekli çocukların gözüyle görülecek adeta, stilizasyon izi taşımayacak, baştan aşağı bir sadelik içerecek. Atelyede gördüğün o sisli, balıklı resim, bu söylediğime tam karşıt doğrultuda yapılmıştır - ama her ikisinin de üstesinden gelmek gerekir... Ah, daha yapmak istediğim çok resim var, pek çok!"

Veraguth çayırlar arasındaki dar bir yola saptı; yol, bayır yukarı yuvarlak ve düz bir tepeye çıkıyordu.

"Şimdi aç gözlerini!" dedi sabırsızlıkla ve bir avcı gibi gözleriyle havayı yokladı. "Buradan yukarıya kadar! Sonbaharda resmini yapmak istiyorum buranın."

Tepeye varmışlardı. Karşıda yapraklı ağaçlardan bir koruluk, akşam güneşinin yatay ışınlarıyla aydınlanmış, bakışları hemen yakalıyor, çayır çimenlerin duru özgürlüğüyle şımartılmış gözler ağaçlar arasından ancak yavaş yavaş bir yol bularak ilerleyebiliyordu. Bir patikayı izleyip yüksek kayınların oraya geldiler. Kayınların altında yosunla kaplanmış mermer bir bank duruyordu; bankın üzerinden, ağaç doruklarının oluşturduğu karanlık bir yoldan bakınca uzakta, çukurda bir tazelik ve aydınlık içinde yatan, çalılık ve söğüt ağaçlarıyla kaplı bir ova görülüyordu. Ova içinden kıvrılarak akan bir ırmak mavi yeşil ışıldıyor, çok uzaklarda yitik tepeler göz alabildiğine sıra sıra uzanıyordu.

Veraguth, aşağıları gösterdi.

"Kayınlar renklenmeye başlar başlamaz bu manzarayı tuvale geçireceğim. Pierre'i bankın üzerine, gölgeye oturtacak, başının yanıbaşından aşağıdaki ovaya bakacağım."

Burkhardt susuyor, dostunun anlattıklarını dinliyordu yüreğinde bir acıma duygusuyla. Belli etmeden gülümseyerek, nasıl da yalan atıyor, kandırmaya çalışıyor beni! diye geçirdi içinden. Nasıl da ileriye yönelik planlardan, çalışmalardan söz açıyor! Eskiden hiç yapmadığı şeydi. Sanki kendisine

henüz kıvanç veren, onu yaşamla uzlaştıran ne varsa, hepsini bir bir sayıp dökmek, titizlikle anlatmak istiyordu. Burkhardt dostunu tanıyor, işini kolaylaştırmaya yanaşmıyordu. Biliyordu ki artık uzun sürmeyecek, dostu Johann yıllardır içinde birikenleri açığa vuracak, katlanılmaz duruma gelmiş bir suskunluktan sıyrılıp alacaktı kendini. Görünürde serinkanlı, bekleyerek dostu Johann'ın yanıbaşında yürüyordu Burkhardt, yine de böyle üstün bir kişinin içine yuvarlandığı mutsuzlukta çocuk gibi davranmasına ve kapalı gözlerle çalılar, dikenler arasından yürüyüp gitmesine şaşıyor, bundan üzüntü duyuyordu.

Sonunda Rosshalde'ye döndüler, Pierre'i sordular; Bayan Veraguth Pierre'le kente, Albert'i karşılamaya inmişti, onu istasyondan alıp döneceklerdi.

Dördüncü Bölüm

Albert Veraguth, annesinin piyano çaldığı odada sert adımlarla bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. İlk bakışta babasına benziyor denebilirdi, gözleri babasının gözleriydi, ama annesine benzeyen yanı daha çoktu. Annesi piyanoya yaslanmış dikiliyor, sevecen ve dikkatli bakışlarla oğlunun odada gidiş gelişlerini izliyordu. Bir ara yine yanından geçiyordu ki, omuzlarından sımsıkı kavradı Albert'i, yüzünü tutup kendisine çevirdi. Albert'in geniş ve soluk alnına yukarıdan bir tutam sarı saç sarkıyor, gözleri çocuksu bir heyecanla yanıp tutuşuyordu; sevimli ağzı öfkeyle büzülmüştü.

"Hayır anne, hayır!" dedi sert bir tonla, kendini annesinin ellerinden kurtardı. "Biliyorsun ki, onu görmek için atelyeye gidemem. Bu, düpedüz saçma bir komediden başka bir

şey olmaz. Benim kendisinden nefret ettiğimi biliyor, kendisi de nefret ediyor benden, sen ne dersen de."

Biraz sert: "Nefret etmek mi!" diyerek sesini yükseltti Bayan Veraguth. "Ne biçim sözler bunlar, her şeyi çarpıtıyor! O senin baban ve bir zaman çok sevdi seni. Bir daha senden böyle sözler işitmek istemiyorum, anlaşıldı mı!"

Albert olduğu yerde durdu, çakmak çakmak gözlerle Bayan Veraguth'a baktı.

"Böyle konuşmamı yasaklayabilirsin, doğru; ama bu neyi değiştirir? Ona şükran duyguları mı besleyeyim içimde yoksa? Senin hayatını mahvetti, benim de yurdumu elimden aldı, bizim güzelim, şen ve görkemli Rosshalde'mizi sıkıcı, iğrenç bir yere dönüştürdü. Ben burada doğdum büyüdüm anne; öyle zamanlar oluyor ki, her gece düşümde eski odaları ve koridorları görüyorum, bahçeyi, alanı ve güvercinliği ayrıca. Sevebileceğim, düşünü görüp sıla özlemimde yaşatabileceğim bir başka yerim mi var benim! Oysa yabancı kentlerde yaşıyorum çaresiz, tatillerde bir arkadaşımı bile alıp buraya getiremiyorum, burada nasıl bir hayat sürdüğümüzü görmesini istemiyorum çünkü. Bu yetmiyormuş gibi yeni biriyle tanışmayayım, biri ismimi işitmeye görsün, hemen ünlü babama övgüler döşenmeye başlıyor. Ah anne, isterdim ki babam olmasın, Rosshalde de olmasın, yoksul insanlar gibi yaşayalım, sen dikiş dikesin ya da piyano dersi veresin, ben de senin para kazanıp evi geçindirmene katkıda bulunayım."

Albert'in peşinden giden annesi, onu tutup bir sandalyeye oturttu, kendisi de Albert'in dizlerine oturup okşayan elleriyle onun dağılmış saçlarını düzeltti.

"Tamam," dedi Albert için bir yurt, bir yuva anlamını taşıyan sakin ve pes sesiyle. "Tamam, söylemek istediğin her şeyi bana söyledin böylece. Bazen içindekileri dökmek çok iyidir. İnsanın katlanmak zorunda olduğu şeyleri tanıması, bilmesi gerekir nihayet. Ama bize acı verecek, üzecek şeyleri de eşelemekten sakınmalıyız, yavrucuğum. Artık büyüdün, be-

nim boyuma ulaştın, çok geçmeden koca bir adam olacaksın, bu da sevindiriyor beni. Benim çocuğumsun sen, öyle de kalacaksın. Ama ben çok yalnızım, binbir dert ve üzüntü var başımda, şöyle doğru dürüst bir erkek dosta ihtiyaç duyuyor, bu dostun da işte sen olmanı istiyorum. Benimle piyanonun başına oturacaksın, dört elle çalınan parçaları beraber çalacağız. Birlikte bahçede dolaşacak, Pierre'le ilgileneceğiz, tatilleri birlikte güzel güzel geçireceğiz seninle. Ancak, olay çıkarıp hayatı benim için daha da zorlaştırmamalısın, yoksa senin daha biraz çocuk sayılacağını, o kadar sahip olmayı dilediğim akılı başında bir dosta kavuşabilmek için daha uzun zaman beklemem gerekeceğini düşüneceğim çaresiz."

"Haklısın, anne, haklısın. Ama bizi mutsuz kılan şeyleri hep susarak sineye mi çekeceğiz böyle?"

"En doğrusu bu, Albert. Kolay değil biliyorum, çocuklardan da böyle bir şeyi istemek doğru değil. Ama en uygunu bu. – Şimdi biraz piyano çalalım mı seninle?"

"Evet, çok iyi olur. Beethoven, ikinci senfoni – sever misin?"

Daha yeni çalmaya başlamışlardı ki, usulcacık kapı açılıp Pierre süzüldü içeri, bir tabureye oturup dinlemeye koyuldu. Beri yandan düşünceli düşünceli ağabeyine yöneltti bakışlarını, gözleri ağabeyinin ipekten spor yakalıklı ensesinde, müziğin ritmiyle uyum içinde oynayan saçlarında, ayrıca ellerinde gezindi. Gözlerini göremiyordu ağabeyinin, bu yüzden onunla annesinin arasındaki büyük benzerlik dikkatini çekti.

Çalmaya ara verdiklerinde ağabeyi sordu Pierre'e: "Nasıl, hoşuna gitti mi?" Pierre evet der gibi başım salladı yalnızca, ama hemen ardından odadan yine sessizce çıkıp gitti. Ağabeyi Albert'in sorusunda öyle bir hava sezmişti ki, büyüklerin çocuklarla konuşmasında hep bu hava vardı, o da bu havadaki yalancı içtenliği ve kaba büyüklenmeyi hiç kaldıramıyordu. Ağabeyinin başının üzerinde yeri vardı, hatta merak ve heyecanla beklemişti onu, istasyonda sevincinden uçarak kar-

şılamıştı. Ne var ki, ağabeyinin konuşmasındaki havayı hoş karşılamak aklından geçmezdi.

Bu arada Veraguth'la Burkhardt atelyede Albert'i bekliyordu. Burkhardt merakını gizleyemeyerek, Veraguth ise asabi bir sıkıntı içinde. Oğlu Albert'in geldiğini öğrenir öğrenmez, Veraguth'un daha önce kendini kaptırdığı geçici neşe havası ve boşboğazlık hevesi uçup gitmişti.

"Geleceğini beklemiyor muydunuz yoksa?" diye sordu Otto.

"Bekliyorduk," diye cevapladı Veraguth. "Bugünlerde gelmesi gerektiğini biliyordum."

Veraguth, ıvır zıvır öteberilerin konduğu bir çantayı karıştırıp eski fotoğraflar çıkardı içinden. Aralarından arayıp bulduğu bir tanesini Pierre'in fotoğrafının yanına tutup her ikisini birbiriyle karşılaştırdı.

"Bu Albert'in resmiydi, tam şimdi Pierre'in yaşındayken çekilmiş bir resim. Albert'i hatırlıyor musun?"

"Hem de çok iyi. Tıpkı resimdeki gibiydi. Karına çok benziyor."

"Pierre'den daha mı çok?"

"Evet, daha çok. Pierre'de ne senin tipin var ne de annesinin. Ha işte, kendisi de geliyor. Yoksa Albert mi bu gelen? Hayır, olamaz!"

Kapının önünde ilkin çini döşeme; daha sonra demir paspas üzerinden geçen küçük, hafif adımların çıkardığı sesler duyuldu, bir el kapının mandalına yapıştı ve kısa bir duraksamadan sonra mandal aşağı bastırıldı, kapı açılıp Pierre girdi içeri, soran içtenlikli bakışlarını hemen odadakiler üzerinde gezdirip gelişiyle kendilerini rahatsız edip etmediğini anlamak istedi.

"Hani Albert?" diye sordu babası.

"Albert annemin yanında. Birlikte piyano çalıyorlar."

"Demek öyle. Albert piyano çalıyor ha?"

"Kızdın mı baba?"

"Hayır, Pierre, iyi oldu geldiğin. Bize bir şeyler anlatır mısın!"

Pierre'in gözü oracıkta duran fotoğraflara ilişti, elini uzatıp birini aldı içlerinden.

"Hey, bu benim! Peki bu? Yoksa Albert mi?"

"Evet, ta kendisi. Senin kadarken resimdeki gibiydi işte."

"O zaman ben dünyada yoktum henüz. Şimdi ise büyüdü Albert, Robert artık kendisine Sayın Albert diyor."

"Sen de ileride büyük biri olmak istiyor musun?"

"İstiyorum tabii. Büyük insanların atları arabaları olur, geziler yaparlar. Benim de özlediğim şey bu. Sonra, büyüdüm mü kimse bana artık 'küçük bey' demez, yanaklarımı çimdiklemez. Ama büyümek de istiyor değilim aslında. Büyük insanlar çokluk pek sıkıcı oluyor! Albert de değişti, bambaşka biri oldu. Hem büyük insanlar yaşlanıp yaşlanıp sonunda ölüyor. Ben böyle kalayım daha iyi; bazen de ah bir uçabilsem diyorum, kuşlarla yükseklerde gezip tozmak, ağaçların çevresinde dolanmak, bulutların içine dalmak istiyorum. Kuş olsam, bütün insanlarla gülüp alay ederdim yukarıdan."

"Benimle de mi, Pierre?"

"Bazen, baba. Büyük insanlar kimi vakit bir komik oluyor ki! Ama annem öyle değil pek. O, bahçede uzun bir sandalyeye uzanıp yatıyor, gözlerini dikip otlara bakıyor, başka hiçbir şey yapmıyor. Elleri de iki yanından sarkıyor aşağı, pek sakin ve biraz da üzgün yatıyor öyle. İnsanın hep bir işle uğraşmaması çok güzel."

"Sen hiçbir şey olmak istemiyor musun peki? Mimar örneğin ya da bahçıvan, belki de bir ressam?"

"İstemiyorum. Bir bahçıvanımız var bizim, evimiz de var. Bambaşka şeyler yapabilmek istiyorum. Sonra, ağaçlar kökleriyle nasıl su içebiliyor ve o kadar büyüyebiliyorlar, görmek istiyorum. Sanırım, bunu doğru dürüst bilen yok hiç. Öğretmenim bir sürü şey biliyor, ama hepsi sıkıcı şeyler."

Pierre, Burkhardt Amcanın dizlerine oturmuş, onun kemerinin tokasıyla oynuyordu.

"Her şey bilinemez ki," dedi Burkhardt Amca güler yüzle. "Pek çok şey görülebilir yalnızca ve güzel oldukları için de sevinmek gerekir, o kadar. İleride bir gün Hindistan'a gelip beni ziyaret edersen, günlerce kocaman bir gemide seyahat eder durursun, geminin önünde de küçük küçük balıklar başlarını sudan çıkarır durmadan, cam gibi küçük kanatları vardır hepsinin, hepsi de uçabilir. Sonra, bazen de kuşlar gelir, çok, çok uzaklardan, yabancı adalardan uçup gelirler, yolda yoruldukları için gemiye konarlar, böyle pek çok insanın denizde dolaşmasına şaşar kalırlar. Onlar da bizim için, ah şunları bir anlayabilsek diye geçirirler içlerinden, nereden geldiğimizi, isimlerimizin ne olduğunu sormak isterler bize. Ama soramazlar tabii, onlar bizim, biz de onların gözlerine bakar, başlarımızı sallarız, o kadar. Kuşlar dinlenince şöyle bir silkinir, denizin üzerinde uçup giderler."

"Peki, bu kuşların isimleri ne, hiç bilen yok mu?"

"Olmaz olur mu, isimleri biliniyor kuşkusuz. Ama öyle isimler ki, hepsini insanlar vermiş kuşlara, birbirlerini çağırırken kendileri ne diyor, onu bilen yok işte."

"Burkhardt Amca öyle güzel şeyler anlatıyor ki, baba. Ben de bir arkadaşım olsun istiyorum. Albert artık çok büyük benim için. İnsanların çoğu ne söylüyorsun, ne istiyorsun, bilmiyor pek. Ama Burkhardt Amca beni hemencecik anlıyor." Az sonra evden Pierre'i alıp götürmek için bir hizmetçi geldi. Çok geçmeden de yemek saati gelip çattı, baylar evin yolunu tuttular. Veraguth suskun ve keyifsizdi. Yemek salonunda oğlu Albert karşıladı kendisini ve elini uzattı.

"İyi akşamlar, baba."

"İyi akşamlar, Albert. Nasıl, yolculuğun iyi geçti mi?"

"Teşekkür ederim, fena sayılmaz. İyi akşamlar, Bay Burkhardt."

Albert'in pek soğuktu davranışı, ama centilmenceydi.

Sofraya otururlarken annesine kavalyelik etti. Yemeğe başlandı derken. Yemek sırasında hemen yalnızca Bay Burkhardt'la evin hanımı Bayan Veraguth konuştu. Bir ara söz dönüp dolaşıp müziğe geldi.

Albert'e dönerek: "Hangi müziği daha çok sevdiğinizi sorabilir miyim?" dedi Bay Burkhardt. "Ancak, çoktandır müzikle pek ilgilendiğim yok, çağdaş müzisyenleri isim olarak zor tanıyorum desem yeridir."

Albert nazikçe gözlerini kaldırıp Bay Burkhardt'ın sorusunu cevaplandırdı.

"Pek çağdaş müzisyenleri ben de kulaktan duyduğum kadarıyla biliyorum. Belli bir müzik seçmem, her türlü müziği severim, yeter ki iyi olsun. Müzisyenlerden en çok sevdiklerim de Bach, Gluck ve Beethoven'dir."

"Evet, klasikler. Doğrusu istenirse, biz gençliğimizde yalnızca Beethoven'i yakından tanıma fırsatını bulduk. Gluck tümüyle yabancımızdı. Anlayacağınız bizim için varsa yoksa Wagner'di. Hatırında mı, Johann, nasıl *Tristan*'ı ilk kez gidip seyretmiştik? Mest olmuştuk adeta."

Bay Veraguth neşesiz gülümsedi.

"Eski ekol," diye sesini yükseltti biraz sert. "Wagner'in pabucu dama atıldı. Yoksa sen aynı görüşte değil misin, Albert?"

"Hayır, tam tersine, bütün operalarda oynanıyor Wagner'in eserleri. Ama ben Wagner konusunda bir hüküm vermek istemem."

"Wagner'den hoşlanmıyor musunuz yoksa?"

"Wagner'i pek az tanıyorum, Sayın Burkhardt. Operaya pek seyrek giderim. Beni opera değil, müziğin kendisi ilgilendiriyor."

"Peki, ya *Usta Çalgıcılar*'ın uvertürü! Bunu biliyorsunuzdur sanırım. Bu uvertürde de mi sizce pek iş yok?"

Dudaklarını ısıran Albert, cevap vermeden bir an düşündü.

"Gerçekten bu konuda bir hüküm verecek durumda değilim. Wagner'inki – nasıl söylesem, romantik müzik, bu müziğe karşı da pek ilgi duyamıyorum doğrusu."

Bay Veraguth suratını ekşitti.

"Şarap ister misin Otto?" diye sordu dikkati başka tarafa çekmek isteyerek.

"Lütfen."

"Ya sen, Albert? Bir kadeh kırmızı şarap?"

"Teşekkür ederim, baba; içmeyeyim daha iyi."

"Sen de içki içmeyenlerin arasına mı karıştın yoksa?"

"Hayır. Ama şarap iyi gelmiyor bana; en iyisi, şaraptan uzak durmam."

"Pekâlâ. Ama biz seninle kadehleri tokuşturalım, Otto. Şerefe!"

Bay Veraguth, hemen bir dikişte elindeki bardağın yarısını boşalttı.

Albert belli görüşleri olan, ama bunları alçak gönüllü bir davranışla açığa vurmayarak kendisinde saklayan, sözü masadaki yaşlı beylere bırakan, ama bunu kendilerinden bir şeyler öğrenebilmek için değil de rahat bırakılması için yapan terbiyeli, saygılı bir delikanlı rolünü oynamayı sürdürüyordu. Bu rol kendisine göre değildi pek, o da çok geçmeden böyle bir rolü oynamaktan alabildiğine rahatsızlık duymaya başlamıştı. Elden geldiğince yoksamaya alışık olduğu babasına da kendisiyle tartışma fırsatı vermek istemiyordu.

Bay Burkhardt susmuş durumu izliyordu; dolayısıyla buzsu bir şekilde kesilmiş söyleşiyi iyiniyetle yeniden canlandıracak bir kişi yoktu sofrada. Herkes acele yemeğini yiyor, uzun boylu nezaket gösterileriyle birbirlerinin gerektiğinde yardımına koşuyor, ne yapacağını bilemeyerek tatlı kaşıklarıyla oynuyor, acınacak bir sıkılmışlık içinde sofradan kalkılacak anı gözlüyordu. Otto Burkhardt dostunun evlilik ve yaşamının taşlaşmasına, kavrulup solmasına yol açan yalnızlığı ve umarsız soğukluğu ancak şimdi bütün kalbiyle hissetmişti.

Kaçamak bir bakışla dostuna baktı, onun bezgin, yüz kasları pörsümüş, önündeki pek el sürülmemiş yemeklere baktığını gördü, bir an dostuyla göz göze geldi ve dostunun gözlerinde durumunun açığa çıkmasından duyduğu yalvaran bir utancın varlığını algıladı.

Hazin bir manzaraydı, ansızın sofradaki bu sevimsiz susuş, ne yapılacağının bilinmediği bu soğukluk ve şakaya yer vermeyen bu zorakilik, Veraguth'un utancını bağıra çağıra çevreye duyurmak istiyormuş gibi göründü Bay Burkhardt'a. İçinde öyle bir his uyandı ki, bundan böyle burada kaldıkça dostunun durumuna utanç verici tanıklığı çirkin şekilde uzayacak ve dostu için bir işkence oluşturacaktı, çünkü dostu artık tiksinerek zevahiri kurtarmaya çalışıyor, acınacak durumunu seyirciler önünde güzelleştirecek gücü ve hevesi kendinde göremiyordu. Burkhardt için bu durumda yapılacak tek şey, çekip gitmekti.

Bayan Veraguth sofradan kalkar kalkmaz, kocası da kendi sandalyesinden doğruldu.

"Çok yorgunum, özür dilerim, rahatsız olmayın lütfen."

Bay Veraguth odadan çıktı, kapıyı arkasından çekip kapamayı unutmuştu. Otto, dostunun ağır adımlarla yavaş yavaş koridordan geçtiğini ve gıcırdayan merdivenlerden inerek uzaklaştığını işitti.

Bay Burkhardt kapıyı kapadı ve Bayan Veraguth'a eşlik edip onunla müzik odasına geçti. Salonda piyano hâlâ açık duruyordu, akşam rüzgârı nota albümünün yapraklarını karıştırmaktaydı.

"Aslında sizden bir şey çalmanızı rica edecektim," dedi Bay Burkhardt sıkılarak. "Ama görüyorum ki, kocanız rahatsız, bütün gün güneşte çalıştı. İzin verirseniz, yanına gitmek istiyorum biraz."

Bayan Veraguth ciddi ciddi başını salladı, alıkoymaya kalkmadı Bay Burkhardt'ı. Bay Burkhardt hoşça kalın diyerek ayrıldı, Albert de merdivene kadar geçirdi kendisini.

Albert'e veda eden Otto Burkhardt, şimdiden büyük bir şamdanla aydınlatılmış sofadan ayrılıp dışarı çıktığında ortalık alacakaranlığa bürünmüştü. Kestanelerin altına gelince durdu, biraz serinlemişti ortalık, dal ve yaprak kokan akşamın burcu burcu havasını büyük bir susuzlukla içine çekti, iri ter damlalarını silip uzaklaştırdı alnından. Dostuna birazcık yardım elini uzatabileceği bir zaman varsa, o da şimdiydi.

Atelyede ışık yanmıyordu, dostunu ne çalışma yerinde ne de bitişik odalarda görebildi. Göle açılan kapıyı araladı, usulcacık evin çevresini dolanıp dostunu aradı. Sonunda hasır koltukta otururken buldu onu, bugün aynı koltukta otururken resmini yapmıştı kendisinin. Dostu dirseklerini dizlerine dayanmış, yüzünü ellerine gömmüştü; öyle sakin bir görünümü vardı ki, uyuyordu adeta.

"Johann!" diye seslendi yavaşçacık, yanına sokulup elini dostunun eğilmiş başının üzerine koydu.

Ama dostu cevap vermedi. Burkhardt öylece durdu, susup bekledi, yorgunluk ve acılara gömülmüş dostunun kısa kesilmiş kaba saçlarında okşayarak gezdirdi ellerini.

Ağaçlarda oynaşan rüzgâr dışında sessizdi ortalık, dört bir yana akşamın huzuru çökmüştü. Birkaç dakika geçti. Ansızın evden doğru kocaman bir dalga halinde müzik sesleri alacakaranlık içinden kopup geldi, uzun süreli tam bir akort, ardından bir yenisi: Bir piyano sonatının ilk mezürü.

Bay Veraguth ansızın başını kaldırdı, dostunun elini usulcacık silkip uzaklaştırdı kendinden ve doğruldu. Yorgun ve kuru gözlerle sesini çıkarmadan Burkhardt'a baktı, kendini zorlayıp gülümsemeye çalıştı, ama vazgeçti sonradan, donuk yüz hatları gevşedi.

Evden doğru akıp gelen müziği adeta kendinden uzakta tutmak isteyerek: "İçeri girelim," dedi.

Kendisi önden yürüdü. Atelyenin kapısına gelince durdu.

"Artık burada fazla kalmak istemezsin sanıyorum?"

Her şeyi nasıl da seziyor diye içinden geçirdi Burkhardt. Sesine hakim olmaya çalışarak: "Bir gün fazla kalmışım fark etmez," dedi. "Yarın değil öbür gün giderim herhalde."

Veraguth, el yordamıyla düğmeleri bulup elektrikleri yaktı.

Atelyenin içi göz kamaştırıcı bir ışığa boğuldu.

"O zaman güzel bir şişe şarap daha açıp içelim seninle."

Bay Veraguth, zili çalıp Robert'i çağırdı ardından, şarap getirmesini söyledi. Atelyenin orta yerinde Burkhardt'ın yeni portresi duruyordu, nerdeyse bitmiş sayılırdı. Önünde durup portreyi gözden geçirdiler, bu arada Robert masaya ve sandalyelere gerekli çeki düzeni verdi, şarap ve buz getirdi, puro ve kül tablaları koydu masanın üzerine.

"Tamam Robert, gidebilirsin sen. Yarın sabah uyandırma beni! Şimdi bizi yalnız bırakır mısın!"

Masanın başına geçip kadeh tokuşturdular. Veraguth sandalyesinde rahat edemedi bir türlü, doğrulup kalktı, bazı lambaları tekrar söndürdü. Ardından vücudunun bütün ağırlığıyla sandalyeye bıraktı kendini.

"Resim tam olarak bitmedi henüz," diye başladı konuşmaya. "Bir puro yakmaz mısın! Resim bitseydi çok iyi olacaktı. Ama bu, o kadar önemli değil nihayet. Nasıl olsa ileride yine görüşeceğiz."

Puroların içinden bir tanesini seçip aldı, acele etmeden kesti ucunu, parmaklarının arasında sinirli sinirli döndürdü, sonra yine aldığı yere bıraktı.

"Bu gelişinde pek iç açıcı bir manzarayla karşılaşmadın burada, Otto. Üzgünüm."

Sesi birden çıkmaz oldu, öne doğru yıkılıp Burkhardt'ın ellerine sarıldı, ellerinin içinde sımsıkı tuttu onları.

"Her şeyi biliyorsun şimdi," diye göğüs geçirdi yorgun,

birkaç damla yaş gözlerinden Otto'nun eline yuvarlandı. Derken yeniden doğrulup kalktı, sesindeki heyecanı bastırmaya çalışarak mahcup bir edayla: "Bağışla!" dedi. "Bir yudum içelim haydi! Puro yakmıyor musun?"

Burkhardt, bir puro aldı masanın üzerinden.

"Zavallı dostum!"

Huzur dolu bir suskunluk içinde şaraplarını yudumlayıp puro tüttürdüler, kristal kadehlerde ışığın çakmak çakmak yansıyışım, altın renkli şarapta ise daha bir sıcak parıldayışını seyrettiler, purolardan çıkan mavi dumanın geniş atelyede bir süre kararsız dalgalandıktan sonra iplik iplik bölünerek şekilden şekle giren süsler oluşturmasını izlediler, birbirlerine baktılar arada bir, rahatlamış, açık yürekli, konuşmaları bundan böyle gereksiz kılan bakışlarla baktılar. Konuşulacak her şey konuşulmuştu sanki.

Bir pervane vızıldayarak atelyede gezindi, üç, dört kez var gücüyle duvarlara vurdu kendini, her vuruşunda boğuk bir ses çıkardı. Derken sersemlemiş bir halde atelyenin zemini üzerine konup kaldı orada, kadife grisi suskun bir üçgen oluşturdu.

"Güzün benimle Hindistan'a geliyor musun?" diye sordu Burkhardt sonunda, duraksayarak.

Yeniden uzun bir sessizlik oldu. Pervane usul usul yürümeye başladı zeminde. Gri ve küçük, sürünerek ilerlemeye çalışıyordu, uçmayı unutmuş gibiydi.

"Belki," dedi Veraguth. "Belki. Bu konuyu seninle daha konuşuruz nasıl olsa."

"Elbette, Johann. Seni sıkmak, seni üzmek istemem. Ama bana biraz açılırsan iyi edersin. Hani seninle karın arasında her şeyin yine tastamam düzeleceğini beklemiş değildim, ama..."

"Zaten baştan beri iyi değildi aramızdaki ilişki."

"Öyle. Ama işin bu noktaya varmış olması beni korkuttu doğrusu. Böyle sürüp gidemez. Yoksa mahvolursun."

Veraguth, kabaca güldü.

"Hayır, dostum, mahvolmam. Eylülde Frankfurt'ta yaklaşık on iki yeni tablom sergilenecek."

"Bu iyi bir şey tabii. Ama daha ne kadar sürecek senin bu durumun? Anlamsız çünkü... Söyle, Johann, ne diye ayrılmadın karından?"

"O kadar basit değil bu... Anlatayım, dinle! Bütün olup bitenleri sırayla bir bir öğrenirsen iyi olacak."

Veraguth, bir yudum aldı şarabından Otto masadan biraz geriye çekilirken, kendisi öne doğru abanmış, oturduğu yerde kaldı.

"Karımla aramda başından beri bazı sorunlar olduğunu biliyorsun tabii. Evlendikten sonra birkaç yıl iyi kötü birarada yaşadık. Belki bu ilk zamanlar pek çok şey kurtarılabilirdi henüz. Gelgelelim ben uğradığım düşkırıklığını gereği gibi saklayamadım, Adele'den de dönüp dolaşıp onun bana vereıneyeceği şeyleri istedim hep. Adele öyle şuh, cıvıl cıvıl biri olmadı hiç, hep ciddi, hep ağır bir kadındı. Bunu daha önceden bilebilirdim doğrusu.Karım hatalı davranışa bazen göz yumma, işi mizah yönünden alarak ya da üzerinde fazla durmayarak bir güçlüğün üstesinden gelme beceresini gösteremedi asla. Benim istek ve kaprislerimi, benim hırçın özlemlerimi ve sonunda uğradığım düşkırıklığını suskunluk ve sabırla karşıladı hep. Dokunaklı, sessiz sedasız, kahramanca bir sabırla, çokluk beni duygulandıran, ama ne bana, ne kendisine yararı dokunan bir sabırla. Bir şeye kızacak, bir şeyden hoşnutsuzluk duyacak olsam susup sesini çıkarmadı, acı çekti, ben kendisiyle daha iyi anlaşma isteğiyle ne zaman yanına varıp özür dilesem ya da neşeli bir saatimde yanına yaklaşıp onu da neşelendirmek istesem başarısızlığa uğradım hep. Adele böyle zamanlarda da sustu, daha çok içine kapanıp bir türlü vazgeçmediği hantal davranışında ayak diredi. Ben yanındayken uysal ve çekingen davrandı, kızıp içerlemelerimi ve neşelenip coşmalarımu da aynı serinkanlılıkla karşıladı. ben yanından

ayrıldım mı, tek başına oturup kendisi için piyano çaldı, genç kızlık günlerinde dolaştı düşünceleriyle. Böylece giderek daha çok haksızlık batağına gömüldüm, sonunda ben de ona hiçbir şey veremez, kendisiyle hiçbir şeyimi paylaşamaz duruma geldim. İşimle daha çok ilgilenmeye başladım, çalışmalarımı bir kale yapıp arkasına sığınmayı öğrendim yavaş yavaş."

Besbelli Veraguth serinkanlılığını korumak için çaba harcıyordu. Sızlanma değil, olup bitenleri anlatmaktı niyeti, ama ağzından çıkan sözcüklerin ardında yine de bir yakınma havası açıkça seziliyordu, en azından hayatının yıkıma uğramasından, gençlik beklentilerinin düşkırıklığıyla sonuçlanmasından ve yaşam boyu yarı buçuk, her türlü kıvançtan yoksun, doğasının özüne aykırı bir yaşama mahkûm edilmesinden duyulan bir sızlanıştı bu.

"Daha o zamanlar yeniden boşanmayı düşündüm düşünmeye. Ama bu, sanıldığı kadar basit değildi. Sessizce oturup işim gücümle uğraşmaya alışmıştım bir kez, mahkemeler ve avukatlar aklıma geldikçe, günlük yaşamımın küçük alışkanlıklarında bir kopma olacağını düşündükçe, ürküp geriliyordum. O zamanlar gönlümü kaptıracağım biri karşıma çıksaydı, boşanmaya karar vermekte güçlük çekmezdim. Ama anlaşıldı ki, benim kendi doğam da sandığımdan daha hantaldı. Melankoliyle karışık belli bir kıskançlık duygusuyla sevimli genç kızlara tutulmuyor değildim, ama asla yeterince derinlere inemiyordu bu sevgi. Yavaş yavaş anlamıştım ki, bütün kalbimle seveceğim tek şey ressamlığımdı. Hayatın zevkini çıkarmak ve kendimi unutmak için duyduğum tüm özlemler, içimde uyanan tüm istek ve gereksinimler o yöne yöneltiyordu beni. Gerçekten de bütün bu yıllar içinde tek bir insana olsun açmadım yaşamımın kapısını, ne bir kadına, ne bir erkeğe. Anlıyorsun ya, bütün dostluklara yüz karamı itiraf etmekle başlamam gerekecekti çünkü."

"Yüz karası mı?" dedi Burkhardt usulcacık, paylar gibi bir tonla.

"Elbette, yüz karası! O zamanlar işte böyle bir his vardı içimde, o gün bugün de durumda değişen bir şey olmadı. Mutsuz olmak bir yüz karasıdır. Yaşamını kimsenin görmesine izin vermemek, bir şeyi saklayıp gizlemeye, ört bas etmeye çalışmak yüz karasıdır. Kapatalım bu konuyu! İzin ver de anlatmaya devam edeyim."

Veraguth, suratını asarak şarap kadehine dikti gözlerini; sönmüş puroyu attı elinden ve konuşmasını sürdürdü.

"Bu arada Albert büyümüştü biraz. Her ikimiz de onu pek seviyorduk, ona ilişkin konuşmalar, onunla ilgili tasa ve kaygılar bizi birarada tutuyordu. Ancak yedi, sekiz yaşına gelince bende bir kıskançlık başladı. Ona sahip olmak için savaşmaya koyuldum – şimdi Pierre uğruna karımla savaştığım gibi tıpkı. Onsuz yapamayacak kadar Albert'i sevdiğimi anlamıştım ansızın. Yıllar yılı içimde hiç kaybolmayan bir korkuyla Albert'in giderek benden soğuduğunu, her geçen gün annesine daha çok yaklaştığını görüyordum.

Derken Albert ciddi şekilde hastalandı. İyi olması için çalıştığımız zaman içinde başka bütün düşünceler silinip gitti kafamızdan. Bir süre birbirimizle öyle güzel anlaştık ki, o kadar olur. Pierre de o sıralarda dünyaya geldi.

Pierre hayata gözlerini açtı açalı, sevgi, sevecenlik adına verebileceğim her şeyi verdim kendisine. Adele'nin yine elimden kayıp gitmesine seyirci kaldım, iyileştikten sonra Albert'in giderek daha çok annesinin yanında yer almasına, onun adeta bir sırdaşı olup bana düşman kesilmesine ses çıkarmadım, sonunda çaresiz kalıp evden uzaklaştırdım kendisini. Her şeyi gözden çıkardım, hiçbir iddiası, hayattan hiçbir beklentisi olmayan yoksul mu yoksul birine döndüm, evde her şeye kusur bulmak, evde söz sahibi olmak alışkanlığından vazgeçtim, kendi evimde lütfen barındırılan bir konuk gibi yaşamayı hiç karşı koymadan kabullendim. Benim olmasını istediğim tek şey vardı, o da Pierre idi. Albert'le bir çatı al-

tında yaşamaya ve evdeki koşullara artık katlanamayınca, Adele'ye boşanmamızı önerdim.

Pierre'i ben alacaktım, buna karşılık istediği şeye sahip olacaktı karım; Albert'le birlikte kalabilir, Rosshalde'de eskisi gibi yaşayabilirdi; gelirimin yarısını, hatta yarısından fazlasını da kendisine bırakabilirdim. Ne var ki, öneriyi geri çevirdi karım. Boşanmaya hay hay razı olacak, benden de en çok gerekenden fazla bir şey istemeyecekti, ama Pierre'den ayrılmaya niyeti yoktu. Aramızdaki son tartışma oldu bu. Bana kalan son mutluluk kırıntısını ele geçirebilmek için, bir kez daha her şeyi denedim, ricalarda, vaatlerde bulundum, boynumu büktüm, onurumu ayaklar altına aldım, gözdağı verdim, ağlayıp sızladım, sonunda azgınlığa vurdum işi, kıyametleri kopardım, ama hiçbiri para etmedi. Pierre'e sahip olsun yeter ki, Albert'in evden uzaklaştırılmasına bile karşı çıkmayacaktı karım. Bu sessiz sedasız ve sabırlı kadının en ufak bir ödün vermeyeceği anlaşılmıştı; gücünün çok iyi bilincindeydi, bu bakımdan üstündü bana. O sıra işte kendisinden düpedüz nefret etmeye başladım, bu nefretten birazı hâlâ yaşıyor içimde.

Baktım olmayacak, bir usta çağırtıp atelyenin yanına gördüğün bu küçük konutu yaptırdım, o gün bugün de burada yatıp kalkıyorum. Evet işte, sana anlattığım gibi oldu her şey."

Burkhardt düşünceli düşünceli dostu Veraguth'un anlattıklarını dinlemiş, hiç sözünü kesmemiş onun, hatta Veraguth'un bunu beklediği, hatta arzuladığı anlarda bile böyle bir şeye kalkışmamıştı.

"Durumu senin bu kadar açık seçik görmene seviniyorum," dedi kollayarak. "Her şey aşağı yukarı benim kafamdan geçirdiğim gibi olmuş. Gel biraz daha deşelim bu konuyu. Nasıl olsa başladı bir kez. Burada kaldığım süre içinde ben de senin kadar bu saati bekledim. Tutalım ki vücudunda bir yara var da kıvrandırıyor seni ve sen de böyle bir yaranın varlığından utanç duyuyorsun. Bu yaranın ne olduğunu ben

biliyorum şimdi, bunu artık saklayıp gizlemene gerek kalmadığı için sen de biraz rahatlamış durumdasın. Ama bu kadarla yetinmeyelim gel, yarayı kesip açalım ve iyileştirmeye çalışalım onu."

Veraguth dostu Burkhardt'a bakarak uyuşuk uyuşuk başını salladı ve gülümsedi: "İyi etmek mi? Böyle bir yara hiçbir zaman iyileşmez. Ama istiyorsan buyur, kes aç!"

Burkhardt, peki der gibi başını salladı. Kesip açacaktı yarayı, kuşku yoktu buna, fırsat bu fırsattı, çünkü.

"Ancak bir şey var ki, anlattıklarından açıklığa kavuşmadı benim için," diye sesini yükseltti düşünceli bir edayla. "Dedin ki, Pierre için karımdan ayrılmak istemedim. Soru şu: Acaba Pierre'i sana vermeye zorlayamaz mıydın kendisini. Mahkemeye başvurup boşansaydınız, çocuklardan biri nasıl olsa sana verilecekti. Bunu düşünmedin mi?"

"Hayır, Otto, düşünmedim. Bir yargıcın sahip olduğu bilgeliğiyle, benim bir zaman hatalarını ve ihmallerimi sonu uğradığım kayıpları giderebileceğini aklımdan geçirmedim hiç. Kişisel gücümün karımı Pierre'den vazgeçirmeye yetmemesi karşısında, bana beklemekten, Pierre'in kendisinin ilerde ikimizden hangi birini seçeceğini görmekten başka yapacak şey kalmıyordu."

"Bütün dava Pierre'de düğümleniyor bakıyorum. Ortada Pierre olmasaydı, kuşkusuz çoktan karından boşanır, dünyada kendisiyle mutlu olabileceğin birini bulurdun sanırım ya da hiç değilse aydınlık, doğru dürüst, özgür bir yaşamın olurdu. Oysa şimdi uzlaşmaların, özverilerin ve küçük çapta geçici önlemlerin karmaşası içinde sıkışıp kaldın. Öyle bir karmaşa ki, senin gibi biri havasızlıktan boğulup gitmekten yakayı kurtaramaz."

Veraguth'un bakışlarında bir tedirginlik seziliyordu, bardaktaki şarabı acele dikti kafasına.

"Hep boğulup gitmenin, hep yok olmanın sözünü ediyor-

sun. Görüyorsun ki yaşıyorum henüz ve çalışıyorum. Dize gelirsem, adam değilim."

Otto, dostunun sinirlenmesine aldırmadı. Hafifçe üsteleyerek sürdürdü konuşmasını: "Özür dilerim ama, bu pek de doğru değil. Sen olağanüstü güçlere sahip birisin, yoksa sözünü ettiğin durumlara o kadar zaman hiç katlanabilir miydin? Bu durumların sana ne çok zarar verdiğinin, seni ne çok ihtiyarlattığının kendin de farkındasın, bunu benden saklamaya çalışman, işe yaramaz bir kendini beğenmişlikten başka şey değil. Ben kendi gözlerime senden daha çok inanırım ve benim gördüğüm kadarıyla, durumun hiç de iç açıcı değil. Çalışmaların ayakta tutuyor seni, doğru, ama bu çalışmalar sana haz vermiyor, uyuşturuyor, serseme çeviriyor seni. O canım gücün ve kuvvetinin yarısı yoksunluklarda ve her gün üstesinden gelmen gereken küçük çaptaki savunmalarda çar çur ediliyor. Bu uğraşlar sonunda ele geçen şey, olsa olsa, mutluluk değil, tevekküldür. Bunu da, sevgili dostum, sana asla reva göremem."

"Tevekkül mü? Olabilir. Başkalarında durum farklı mı sanki? Kim mutlu?"

"Umudunu yitirmemiş kişi mutludur," diye sesini yükseltti Burkhardt üzerine basarak. "Peki, sen neyi umuyorsun? Başarı desen değil, şan şöhret desen değil, para desen değil; bütün bunlar fazlasıyla var sende. Ne adamsın, hayat nedir, haz, sevinç nedir bildiğin yok asla! İçinde hiçbir umut taşımıyorsun, öyleyken memnunsun! Anlamıyor değilim, haklı olabilirsin, ama berbat bir durum var ortada, Johann. Şakaya gelmeyecek bir çıban; kimde böyle bir çıban var da yarıp açmaktan kaçıyorsa, o bir korkaktır."

Konuşması giderek ateşli bir havaya bürünen Burkhardt hayli heyecanlanmış, odada bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başlamıştı. Bütün gücünü toplayarak kafasındaki planı gerçekleştirmeye çalışırken, anımsamaların derinliklerinden dostu Veraguth'un çocuk yüzünün kendisine baktığını

gördü, bir zaman dostuyla şimdiki gibi tartıştığı bir sahne canlandı hayalinde. Gözlerini kaldırıp dostunun yüzüne dikti, dostu oracığa yığılmış oturuyor, önüne bakıyordu. Çocuk yüzündeki çizgilerin hiçbirinden bu yüzde eser kalmamıştı. Kasten korkak diye nitelediği, bir zamanki aşırı alınganlığından yakalayarak sarsıp silkmeye çalıştığı dostu oracıkta oturuyor, kendini savunmaya kalkmıyordu. Acı bir güçsüzlük duygusu içinde sesini yükselterek şöyle dedi yalnız: "Devam et saldırılarına! Gözümün yaşına bakma! Nasıl bir kafes içinde yaşadığımı gördün. Hiç çekinmeden elindeki sopayla kafes içindeki beni gösterebilir, yüz karamı başıma kakabilirsin. Buyur, devam et! Karşı koymayacak, gücenip darılmayacağım bile."

Otto, dostunun önüne gelip durdu. Dostunun durumu yüreğini sızlatıyordu, ama kendini tutup sert bir dille şöyle söyledi: "Ama kızmalısın! Beni kapı dışarı edip aramızdaki dostluğa son vermelisin. Bunu yapmadın mı, haklı olduğumu kabul edeceksin o zaman."

Veraguth da doğrulup kalkmıştı ayağa, ama sölpük, pörsümüş bir hali vardı.

"Pekâlâ, haklısın öyle olmak istiyorsan," dedi yorgun. "Beni gözünde büyütmüşsün, asla sandığın kadar genç, sandığın kadar kolay kırılıp gücenen biri değilim. O kadar fazla dostum da yok, har vurup harman savurayım. Bir sen varsın, o kadar. Otur yanıma da bir bardak şarap daha iç. İyi bir şarap, böylesini Hindistan'da bulamazsın, belki senin bu inatçılığını sineye çekecek fazla dost da bulamazsın orada."

Burkhardt hafifçe omzuna vurdu dostunun, nerdeyse içerlemiş: "Bak dostum, duygusallığa kapılmamızın sırası değil, hiç sırası değil şimdi! Bende ne kusur görüyorsan açıkça söyle, daha sonra devam edelim konuşmamıza."

"Aman efendim, sende ne kusur bulabilirim! Sen kusursuz birisin, Otto, kuşku yok buna. Nerdeyse yirmi yıldır görüyorsun nasıl uçuruma yuvarlanmakta olduğumu, nasıl yavaş

yavaş batağa daha çok saplandığımı dostlukla, belki acıyarak görüyorsun, öyleyken bana hiçbir şey söylemedin, diyelim yardım önerisinde bulunup beni küçük düşürmek istemedin. Yıllar yılı yanımdan siyanür şişesini eksik etmediğimi gördün, sesini çıkarmadın ama zehiri içmeyerek sonunda şişeyi kaldırıp atmam gözünden kaçmadı ve bu, soylu bir tatmin duygusu verdi sana. Kendimi artık kurtaramayacak kadar batağa gömülmüş olduğum şu sıra karşımda dikilmiş, bana çıkışıyor, beni uyarıyorsun..."

Veraguth, ateş gibi yanan kızarmış gözlerini dikip umarsızlıkla önüne bakmaya koyuldu. Kendisine bir bardak daha şarap koymak isteyip şişeyi boş bulan Burkhardt, dostunun kısa sürede şişedeki şarabı tek başına içip bitirdiğini anladı.

Veraguth, dostu Otto'nun bakışını izledi ve acı acı güldü.

"Oh, bağışla!" diye yükseltti sesini hırçın. "Evet, biraz kafayı buldum, bunu borç haneme kaydetmeyi unutmayasın sakın! Birkaç ayda bir olur işte, yanlışlıkla içer, biraz esrikliğe kaptırırım kendimi – böyle uyarıcı bir etkiye gereksinim duyarım bazen, anlıyor musun..."

Ardından iki elini de tüm ağırlığıyla dostunun omuzlarına koydu, ansızın gevşemiş tiz bir sesle yakınarak şöyle dedi: "Bak, dostum, biri çıkıp da bana birazcık yardım elini uzatsaydı, siyanürmüş, şarapmış, gerek kalmazdı hiçbirine! Ne diye, ne diye sen daha önce davranıp benim bir dilenci gibi bir lokma hoşgörü, bir lokma sevgi dilenecek duruma düşmemi önlemedin? Adele dersek çevirdi bana, Albert bana karşı cephe aldı, Pierre de bir gün beni yüz üstü bırakacak – oysa sen bir kenarda durdun, seyirci kaldın olup bitenlere. Elinden bir şey yapmak gelmez miydi? Biraz olsun elimden tutamaz mıydın?"

Sesi birden boğulan Veraguth, gerisin geri sandalyeye yığılıp kaldı. Burkhardt'ın benzi sapsarı kesilmişti. Öyle görülüyordu ki, sandığından daha nazikti durum! Bu gururlu, bu metin insan birkaç kadeh şarapla kendini savunamayacak du-

ruma düşsün de içinde gizlediği ayıbı ve sefaleti olduğu gibi itiraf etsin, olacak şey miydi!

Burkhardt, dostu Veraguth'un yanıbaşında dikiliyordu; tıpkı avutulması gereken bir çocuk gibi dostunun kulağına eğilip: "Sana yardım edeceğim, Johann," diye fısıldadı. "Bana inanabilirsin, sana yardım edeceğim. Eşeklik ettim, kör gözüm bir şey görmedi, aptalca davrandım! Bak, her şey düzelecek yine, hiç kuşkun olmasın!"

Burkhardt, ilk gençlik günlerinde dostunun sinir krizlerine kapılıp kendi üzerindeki kontrolü kaybettiği seyrek durumları anımsadı. Belleğinin derinliklerinde uyuyup kalmış böyle bir sahne, şaşılacak derecede net olarak yine gözlerinin önünde canlandı. Johann, o zamanlar kaşı gözü yerinde bir resim öğrencisiyle düşüp kalkıyordu. Otto bir defasında kız hakkında aşağılayıcı birkaç laf etmiş, Veraguth da bunun üzerine çileden çıkıp aralarındaki dostluğa son vermeye kalkmıştı. O zaman da dostu içtiği biraz şarapla galeyana gelmiş, o zaman da şimdiki gibi gözleri kızarmış, sesi üzerindeki denetimi elden çıkarmıştı. Görünürde günlük güneşlik bir geçmişteki unutulmuş sahnelerin böyle tuhaf bir şekilde yeniden dönüp geldiğini görmek Burkhardt'ı hayli duygulandırmıştı, bir vakit olduğu gibi şimdi de Veraguth'un yaşamının deruni yalnızlığında ve dostunun ruhsal bakımdan kendini kahredişinde saklı yatan uçurumun açığa çıkması onu korkutmuştu. Kuşkusuz bu öyle bir gizdi ki, Johann zaman zaman ima yollu bundan kendisine bahsetmişti; öyle bir gizdi ki, Burkhardt her büyük sanatçının ruhunda böyle bir gizin yaşadığını varsaymıştı hep. Dostunun ruhundaki doymak bilmeyen yaratma hevesi, dünyayı duyularıyla her saat yeniden kavrama ve sırtını yere getirme tutkusu da bu gizden kaynaklanmıyor muydu? Ayrıca, bu giz, büyük sanat yapıtlarının çokluk sessiz seyircilerin içlerini o tuhaf hüzünle doldurabilmelerinin de nedeniydi.

Otto'ya öyle geldi ki, sanki dostunu bu saate kadar hiç

de doğru dürüst tammış değildi. Şimdi ise dostu Johann'ın ruhunu gerekli güçler ve acılarla besleyen karanlık kuyu olanca derinliğiyle gözlerinin önünde duruyordu. Beri yandan, acı çeken dostunun içini döktüğü, suçlamalar yöneltip yardım dilendiği kişinin kendisi olması yüreğine hayli su serpiyor, içini kıvançla dolduruyordu.

Veraguth, ağzından çıkan sözlerin farkında değildi adeta. Daha önce kıyametleri koparmış bir çocuk gibi yatışmış, rahatlamıştı. Sonunda duru, aydınlık bir sesle şöyle dedi: "Bu kez başarısızlığa uğrattım seni. Son zamanlarda her gün yapmaya alışık olduğum çalışmayı başladığım için. Sinir bozukluğundan yani. Rahatlık bana göre değil."

Burkhardt'ın bir ikinci şişe şarabı açmasını önlemek istemesi karşısında şöyle sürdürdü konuşmasını: "Nasıl olsa bu gece artık uyku girmez gözüme. Üzerimdeki bu sinirli hal nerden kaynaklanıyor, Tanrı bilir! Bırak, biraz daha demlenelim, sen eskiden bu kadar nane molla değildin. – Anlıyorum, sen sinirlerimi düşünüyorsun! Boş ver, ben yine rayına oturturum onları, bu konuda deneyimliyimdir. Artık her sabah saat altı dedi mi başlayacağım çalışmaya, akşamları da bir saat atla dolaşacağım."

Böylece iki dost gece yarısına kadar ayrılmadılar birbirinden. Johann'ın boşboğazlığı tuttu, eski günlerin anılarını deşti, Otto da onu dinledi ve az önceki karanlık derin uçurumların, neşeyle yansıyıp duran pırıl pırıl bir yüzeyle örtülmesini, nerdeyse zoraki duyulan bir hazla izledi.

Altıncı Bölüm

Ertesi gün Burkhardt ressam dostunun karşısında sıkıldı, ne diyeceğini bilemedi ilkin. Dostunu değişmiş durumda, dünkü

sinirli halinin yerini alaylı bir soğukluğa ve savunma durumundaki bir utanç duygusuna bırakmış olarak bulacağına önceden hazırlanmıştı. Oysa dostu Johann suskun bir ciddiyetle karşıladı kendisini.

"Demek yarın gidiyorsun," dedi yüzü gülerek. "Güzel, her şey için teşekkürler. Hani dün akşam olup bitenleri de unutmuş değilim; seninle daha çok konuşacaklarımız var."

Otto, kararsızlıkla benimsedi öneriyi.

"Konuşalım peki. Ama seni yine durup dururken kızdırmak istemem. Belki dün akşam biraz fazla ileri gittik. Birbirimizle konuşmak için son ana kadar ne diye bekledik bilmem!"

Kahvaltılarını atelyede yaptılar.

"Yo, çok iyi oldu," dedi Johann kesin bir tonla. "Çok iyi oldu böylesi. Gece bir türlü uyku tutmadı, biliyor musun, bütün konuşulanları bir kez daha kafamdan geçirdim. Pek çok nazik noktaya dokundun sen, nerdeyse benim katlanabileceğimden daha da ileriye gittin. Şunu aklından çıkarmamalısın ki, son yıllarda kimseyi bulup kendisiyle dertleşemedim. Ama ortadaki pürüzü temizlemenin, bu sorunu göğüslemenin artık zamanı geldi, yoksa senin dün gece söylediğin gibi gerçekten ödlek biri sayılırım."

"Oh, incittim mi seni? Bağışla."

"Hayır, haklıydın sanıyorum. Bugün seninle güzel, neşeli bir gün geçirmek isterdim. Öğleden sonra birlikte çıkar gideriz buradan, güzel bir yer var, orayı sana gösteririm. Ama önce dün geceki konuşmayı biraz toparlarsak fena olmayacak. Dün gece ansızın yakaladı beni konuşulanlar, boş bulunup kendimi kaybettim. Ancak, şimdi bütün konuşulanlar üzerinde düşündüm, dün bana söylemek istediklerini sanırım anlıyorum şimdi."

Veraguth o kadar sakin ve nazik bir edayla konuşuyordu ki, Burkhardt'ın bütün duraksaması ve korkusu silindi.

"Beni anladınsa, sorun yok demektir, baştan başlama-

mız gereksiz. Olayların nasıl geliştiğini, şimdi nasıl bir durumun söz konusu olduğunu açıkladın. Anladığım kadarıyla, bu evliliği sürdürmenin, karınla aynı çatı altında yaşayıp şimdiye kadarki dürumu olduğu gibi korumanın nedeni Pierre'den ayrılmak istemeyişin. Öyle değil mi?"

"Evet, aynen böyle."

"Peki, bundan sonrası için ne düşünüyorsun? Zamanla Pierre'i de kaybetmekten korktuğuna dün gece ima yollu değindin sanırım. Yoksa yanılıyor muyum?"

Veraguth acıyla göğüs geçirip alnını avuçlarına gömdü; aynı ses tonuyla sürdürdü konuşmasını: "Belki öyle gerçekten. İşin can alıcı noktası da bu. Yani sen Pierre'den vazgeçeyim mi diyorsun?"

"Vazgeç tabii, vazgeç! Yıllar ve yıllarca karınla savaşıp duracaksın, Pierre'i de zor alacaksın elinden."

"Olabilir. Ama biliyor musun Otto, elimde kala kala bir Pierre kaldı! Yıkıntılar ortasında pinekliyorum; bugün ölsem senden ve bilemedin birkaç gazeteciden başka kimsenin umurunda olmayacak. Zavallının biriyim, ama elimde bu çocuk var, henüz bu küçük sevimli oğlan; kendisi için yaşayabileceğim, kendisini sevebileceğim, kendisi için acı çektiğim, yanında iyi saatlerimde kendimi unuttuğum Pierre var. Beni iyi anlıyorsun, değil mi! Bu durumda nasıl elden çıkarmamı isteyebilirsin Pierre'i."

"Kolay değil, Johann. Lanet olası zor bir iş! Ama bir başka yol da göremiyorum ben. Bak, dışarısı, dünya nasıldır, hiç bildiğin yok artık. Buraya gömülmüş kalmışsın, işinden, yürümeyen bu talihsiz evliliğinden başka şeyi gözünün gördüğü yok. Toparlan biraz, her şeyi kaldır at bir kenara; bir de bakacaksın ki dünya sayısız güzellikleriyle kucak açmış yine seni bekliyor. Hanidir ölülerle birarada yaşıyorsun, hayatla bağlantın koptu. Pierre'e sarılmış bırakmıyorsun, doğru, pek tatlı bir çocuk; ama bu, o kadar önemli değil nihayet. Bir defa da

acımasız davran, oğlanın gerçekten sana ihtiyacı olup olmadığını düşün!"

"Bana ihtiyacı olup olmadığını ha...?"

"Evet. Ona verebileceğin bütün şey sevgi, sevecenlik, duygudur. Öyle şeyler ki, bir çocuk, biz büyüklerin sandığından çokluk daha az gereksinim duyar bunlara. Sonra, karşılığında çocuk öyle bir evde büyüyecektir ki, babasıyla annesi birbirlerini tanıyor olmaktan çıkmıştır, hatta onu kıskanıp dururlar birbirlerinden. Çocuk mutlu ve sağlıklı bir yuvanın olumlu havasında yetişmeyecek, vaktinden önce olgunlaşıp antika bir insana dönüşecektir. Ve nihayet, bağışla sözümü, seninle annesi arasında yine de bir seçim yapacaktır çaresiz. Bunu nasıl görmezsin?"

"Belki de hakkın var. Hatta kesinlikle haklısın. Gel gör ki, kim düşünür bütün bunları. Varım yoğum Pierre; Pierre'e olan sevgim kıskacına almış bir kez beni, çünkü hanidir bu sevgiden başka bir sıcaklık, başka bir ışık bildiğim yok. Bakarsın birkaç yıl sonra beni yüzüstü bırakacak Pierre, beni düşkırıklığına uğratacak, hatta günün birinde benden nefret edecek – tıpkı on dört yaşındayken sofradan bıçağı kapıp bana atan Albert'in nefret ettiği gibi. Ama hiç değilse birkaç yıl daha onun yanında kalabilir, onu sevebilirim, onun küçük ellerini ellerime alabilir, onun kuş cıvıltısını andıran küçük, aydınlık sesini işitebilirim. Söyle şimdi, onu nasıl elden çıkarırım, nasıl?"

Burkhardt, acıyla omuzlarını silkti ve alnını buruşturdu.

"Elden çıkarmalısın, Johann," dedi ardından usulcacık. "Sanırım, böyle yapman gerekiyor. Bugün olması şart değil, ama çok kısa zamanda yapmalısın bunu. Elinde ne varsa, kaldırıp atmalı, tüm geçmişten yunup arınmalısın, yoksa bir daha tam anlamıyla aydınlık ve özgür bakışlarla dünyanın karşısına çıkamazsın. Dilediğin gibi davran, baktın ki söz konusu adını atamıyorsun, kal burada, bu hayatı yaşamayı sürdür, o

zaman da yanında olurum yine, istediğin zaman bana başvurabilirsin, biliyorsun. Ama üzülürüm tabii."

"Peki, bana bir öğüt veremez misin! Etrafım kapkaranlık, bir şey göremiyorum."

"Sana vereceğim öğüt şu: Şimdi Temmuz'dayız; sonbaharda Hindistan'a dönüyorum. Daha önce yine bir ara sana uğrarım, o zamana kadar umarım bavullarını hazırlamış olur, benimle çıkarsın yola. Diyelim kararını verdin de önerimi kabullendin, sevindirici bir şey olur bu. Karar veremedin diyelim, bir yıl için gelirsin benimle Hindistan'a ya da istersen altı ay için, bu havadan kurtulursun biraz. Benim orda resim yapar, ata binersin, kaplan avına da çıkarsın istersen, olmadı Malezyalı kızlara gönlünü kaptırırsın -pek şirinleri vardır aralarında- en azından bir süre buradan uzaklaşır, denersin bir, yaşayacağın yeni hayat daha iyi, daha mı kötü. Ne diyorsun?"

Veraguth, gözleri kapalı, saçları dik dik olmuş, soluk yüzü ve büzülmüş ağzıyla kocaman başını sağa sola salladı.

Yarı gülümseyerek: "Teşekkür ederim!" dedi. "Sağol, çok naziksin. Sonbahar gelsin, sana söyleyeceğim, gelip gelmeyeceğimi. Lütfen, giderken resimleri burada bırakır mısın?"

"Tabii bırakırım... Ama – benimle gelme konusunda hiç vakit geçirmeden, diyelim bugün, olmazsa yarın, karar veremez misin? Senin için daha hayırlı olurdu hani."

Veraguth, ayağa kalkıp kapıya doğru yürüdü.

"Hayır, yapamam bunu. Sonbahara kadar neler olacağını kim bilebilir! Yıllar var ki üç, dört haftadan daha uzun bir süre Pierre'den ayrı kalmadım. Sanırım seninle geleceğim, ama şimdiden söz vermek istemem, bakarsın pişmanlık duyabilirim sonradan."

"Pekâlâ, istediğin gibi olsun. Bu arada nereye gidersem, sana bildireceğim yerimi. Benimle gelmeye karar verdiğin gün bir telgraf çekip iki, üç kelimeyle haber ver bana, yolculuk konusunda gerisine karışma. O işi bana bırak. Buradan

giyeceğin giysi ve çamaşırları al, resim yapmakta kullanacağın araç ve gereçleri sonra, ama az buz değil öyle; geri kalan şeyleri ben Cenova'ya yanımda getiririm."

Veraguth, suskun, kucakladı dostu Otto'yu.

"Bana yardımcı oldun, Otto, bunu dünyada unutmayacağım. – Şimdi arabayı hazırlatacağım, bugün evde yemeğe bekleyen yok bizi. Çok zaman önce yaz tatillerinde yaptığımız gibi seninle güzel bir gün geçirip keyfimize bakacağız, bütün işimiz bu olacak bugün. Kırlara bayırlara açılacağız, birkaç güzel köy göreceğiz, ormanda ağaçların altına uzanıp yatacağız, alabalık yiyeceğiz, kalın bardaklardan nefis şaraplar içeceğiz. Şu havanın güzelliğine bak!"

"On günden beri başka türlü değil hava," dedi Burkhardt gülerek. Bunun üzerine Veraguth da güldü.

"Ah dostum, içimde öyle bir duygu var ki, sanki güneş hanidir böyle parlamamış!

Yedinci Bölüm

Burkhardt ayrılıp gittikten sonra Veraguth'un içine bir tuhaf yalnızlık duygusu çöktü. Yıllar yılı içinde yaşadığı, hayli uzun bir alışma döneminden sonra metanetle, nerdeyse duyarsızlıkla karşı koymayı başardığı aynı yalnızlık, bu kez bilinmedik, yepyeni bir düşman gibi çullandı üzerine, onu boğmaya çalışarak dört bir yandan üzerine abandı. Ayrıca, kendisini ailesinden, hatta Pierre'den her zamankinden çok kopmuş hissediyordu. Bilmiyordu ama, belki de içinde yaşadığı koşullar konusunda ilk kez bir kişiye açılmış olmaktan kaynaklanıyordu bu. Hatta bazı saatler oluyor, can sıkıntısı denen o alçaltıcı, o uğursuz duyguyla yüz yüze geliyordu. Şimdiye kadar Veraguth, kendisini kendi gönlüyle dört duvar arasına kapa-

yan, yaşamla bundan böyle hiç ilgilenmeyen, yaşamı yaşamaktan çok bir katlanma olarak gören bir kişinin doğal sayılamayacak, ama hiç ödün vermez hayatını sürmüştü. Dostunun ziyareti, içinde yaşadığı hücrede gedikler açmıştı; yüzlerce yarıktan yaşam pırıltıları, sesler, kokular halinde yoklayarak, el yordamıyla bu yalmz kişiye sokuluyordu; eski bir büyü bozulmuştu, daldığı uykudan uyanan kişi dışarıdan gelen çağrıları hayli güçlü şekilde ve yarı acıyla karışık algılamaktaydı.

Veraguth, gözünü hırs bürümüş, işe verdi kendini. Hemen aynı zamanda iki büyük kompozisyon üzerinde çalışmaya koyuldu. Güne sabah erkenden şafak söker sökmez soğuk bir duşla başlıyor, öğleye kadar işten baş kaldırmıyor, öğleyin kısa bir mola verip kahve içerek ve puro tüttürerek zinde durumda tutuyor kendini, geceleyin bazen çarpıntı ve baş ağrısıyla uykudan uyanıyordu. Ama kendini ne kadar zorlasa, ne kadar çaba harcayarak işe koşsa da, bir kapının açık beklediğini, çarçabuk atacağı bir adımın kendisini özgürlüğe çıkaracağını biliyor, bunun bilinci ince bir tül altında hiç kaybolmadan sürekli yaşıyordu kafasında.

Özgürlük konusunu hiç kurcalamıyor, aralıksız çalışıp didinerek kafasındaki tüm düşünceleri uyutmaya bakıyordu. Şöyle bir duygu yaşıyordu içinde: Hangi saatte istersen çıkıp gidebilirsin, kapı açık duruyor, sana ayak bağı olan bukağıları kırıp atabilirsin, ama çetin bir karar vermen gerekli bunun için ve ağır, ağır bir özveri – onun için de en iyisi bu konuyu düşünmemen, bu konuyu akla getirmemen hiç! Dostu Burkhardt'ın ondan beklediği ve onun kendi doğasının belki içten içe çoktan verdiği karar, bir yaralının etindeki kurşun gibi ruhuna saplanmış duruyordu; yara yeri cerahatlenip kurşun vücuttan dışarı atılacak mıydı, yoksa olduğu yere sımsıkı yuvalanıp dokuyla kaynaşacak mıydı, soru buydu. Yara cerahat topluyor ve canını yakıyordu, ama yeterince acı veriyor denemezdi; henüz kendisinden beklenen özverinin yol açmasından korktuğu kadar şiddetli değildi acı. Bu yüzden hiç karışmı-

yor, o gizli saklı yaranın canını yakmasına ses çıkarmıyor, bunun nasıl sonuçlanacağım içten içe umarsız bir merakla bekliyordu.

Bu sıkıntılı güç durumda büyük bir figüratif kompozisyon hazırlamaya koyuldu, hanidir kafasında tasarladığı resim ansızın onu uyarıp harekete geçirmişti. Pek çok yıl önce düşünmüştü böyle bir şey yapmayı, ama bir zaman ona kıvanç veren tasarı giderek kof ve alegorik kılığa bürünmüş, sonunda da hoşuna gitmez olmuştu. Ne var ki, şimdi yapacağı resim tam bir somutluk içinde gözlerinin önündeydi, alegori hissine hiç kapılmadan salt görsel bir tazelikle resmi yapmaya koyuldu.

Doğal büyüklükte üç kişinin resmiydi bu: Bir erkek ve bir kadın, her biri kendi içine gömülmüş, biri ötekisine yabancı, ikisinin arasında da oynar durumda bir çocuk, sessiz kıvançlar içinde, üzerinde gezinen kara bulutlardan henüz habersiz. Resmin kişisel anlamı açıktı, ama ne resimdeki adam Ressam Veraguth'a ne de kadın onun kendi karısına benziyordu; yalnızca çocuğun Pierre olduğu belliydi, ama şimdikinden birkaç yaş daha küçüktü resimde. Pierre'in resmini en iyi portrelerinin tüm güzelliği ve soyluluğuyla yapıp çıkarmıştı Veraguth, onun sağında ve solundaki kişiler ise katı bir simetri gözetilerek resme geçirilmişti, yalnızlığın hoyrat ve acılı görüntülerini oluşturuyorlardı, erkek avcuna dayadığı başıyla derin düşüncelere dalmış, kadın acılar içinde kıvranarak ve hiçbir düşünceye yer vermeyen bir bunalmışlık içinde yitik.

Uşak Robert zor günler yaşıyordu doğrusu. Efendisi Veraguth acayip ve sinirli biri olup çıkmıştı. Çalışırken bitişik odada en küçük bir gürültü yapılmasına katlanamıyordu.

Dostu Burkhardt'ın ziyaretinden bu yana içinde el altından alevlenen umut, bağrında bir köz gibi yuvalanmış oturuyor, tüm bastırmalara karşın yanmaktan geri kalmıyor, geceleri baştan çıkarıcı ve uyarıcı ışığıyla düşlerini renklendiriyor-

du. Veraguth ne bu umudun sesine kulak veriyor, ne onunla bir alıp vereceği olsun istiyordu; tek istediği çalışmaktı ve gönlünün rahat olmasıydı. Ne var ki, bu rahatlığı bir türlü ele geçiremiyor, kasvetli yaşamındaki buzların çözülüp eriyerek varlığının temellerinin sarsıldığını hissediyordu. Atelyesini kapanmış ve boşaltılmış görüyor düşlerinde, karısı gidiyor, kendisini terk edip Pierre'i almış götürüyordu ve Pierre incecik kollarını kendisine doğru uzatıyordu. Bazı akşamlar rahat denemeyecek odacığında saatlerce oturup Hindistan'da çekilmiş fotoğrafların seyrine dalıyor, sonunda bir an gelip kendisinden itip uzaklaştırıyor fotoğrafları ve yorgun gözlerini yumuyordu.

İki ayrı güç zorlu bir savaşa tutuşmuştu içinde, ama umut daha güçlüydü. Otto'yla konuşmalarını ikide bir kendi kendine tekrarlamadan duramıyordu. Güçlü kuvvetli doğasının tüm bastırılmış istek ve gereksinimleri, hanidir hapsedilmiş ve donup kalmış durumda saklı yattıkları derinliklerden giderek daha bir sıcak çıkıp geliyordu; Veraguth o eski kuruntuyla, artık yaşlı bir adam olduğu ve bundan böyle yaşamın çilesine katlanmaktan başka elinden bir şey gelmeyeceği kuruntusuyla bunun önüne geçemiyor, bahar mevsimlerine özgü sıcaklığa karşı koyamıyordu. O derin ve güçlü tevekkül ipnozunda bir gedik açılmış, uzun zaman eli kolu bağlanıp oyuna getirilmiş bir yaşamın bilinçaltındaki içgüdüsel güçleri şimdi bu gedikten içeri akın ediyordu. Derinlerden kopup gelen sesler ne kadar netleşirse, en son uyanışın acılı korkusuyla Veraguth'un bilinci o kadar daha büyük bir telaşla çırpınıyordu. Kamaşan gözlerini ikide bir asabî bir kasılmayla yumuyor, vücudunun bütün hücreleri adeta sıtmaya yakalanmış gibi ilerde kendisini bekleyen zorunlu özveriye karşı ayağa kalkıyordu.

Johann Veraguth eve seyrek uğramaya başlamıştı; hemen bütün yemekleri atelyeye getirtiyor, akşam saatlerini sıklıkla kentte geçiriyordu. Ama karısı ya da Albert'le birara-

ya geldiklerinde, sessiz ve yumuşak biri gibi davranıyor, tüm düşmanlıklar adeta aklından çıkıp gidiyordu.

Pierre'le artık fazla ilgilenmiyor gibiydi. Eskiden onu günde en az bir defa ne yapıp yapıp görmeden rahat etmez, onunla beraber olur ya da bahçede gezip dolaşırdı. Oysa şimdi Pierre'i görmeden ya da onu göreceği gelmeden günlerce dayanabiliyordu. Bir rastlantı sonucu Pierre karşısına çıkacak olsa, düşünceli düşünceli alnından öpüyor, mahzun bir dalgınlıkla gözlerinin içine bakıyor, sonra onu bırakıp kendi yoluna gidiyordu.

Günlerden bir gün bir öğle sonrasıydı; Veraguth kestane ağaçlarının bulunduğu bahçeye çıkıp geldi. Ilık ve rüzgârlıydı hava, sıcak bir yağmur minicik damlalar halinde çapraz serpiştiriyordu. Evin açık pencerelerinden bir müzik sesi kopup gelmekteydi. Veraguth, durup kulak kabarttı. Bilmediği bir parçaydı. Çok sıkı dokunmuş, ahenk dolu ve dengeli bir güzellik içinde safve ağırbaşlı yankılanıyordu. Veraguth, düşüncelerle karışık bir haz duygusuyla dinledi. Ne tuhafsa yaşlı insanlara göre bir müzikti, öylesine kollayıcı ve erkeksi; bir zaman gençlik yıllarında hepsinden çok sevdiği o coşkulu, çılgın müzikle hiçbir alıp vereceği yoktu.

Sessizce yürüyüp kapıdan içeri girdi Veraguth, merdivenleri çıktı; habersiz, gürültü yapmamaya çalışarak müzik salonundan içeri süzüldü, yalnızca karısı Bayan Adele geldiğinin farkına varmıştı. Albert çalıyor, annesi de piyanonun yanıbaşında durmuş onu dinliyordu. Veraguth oracıktaki bir iskemleye çöktü, başını sarkıtıp kımıldamadan kulak verdi müziğe. Arada bir gözlerini kaldırıp karısına baktı, bir süre ondan ayırmadı gözlerini. Karısı Adele bu evde kalıyordu, göl kenarında yaşayan kendisi gibi karısı da bu odalarda sessizlik ve düşkırıklığı içinde yıllarını geçirmişti; ama karısının bir Albert'i olmuştu, Albert'le birarada yaşamış, Albert'le büyümüştü, şimdi de oğlu Albert bir konuğu, bir dostu olarak bulunuyordu evde, annesinin yanında rahattı. Karısı biraz yaş-

lanmış, sesini çıkarmamasını, kaderine rıza göstermesini öğrenmişti; bakışlarına bir sertlik gelip oturmuş, ağzında biraz kuru bir ifade belirmişti. Ama kökünden koparılıp alınmış, köksüz bırakılmış değildi, kendi dünyasında sağlam ayaklar üzerinde duruyordu, oğulları da aynı hava içinde büyümüştü. Coşkudan pek eser yoktu karısında, karşısındakine fazla ateşli sevecenlikler bağışlayacak biri değildi, kocasının bir zaman kendisinde aradığı ve bulacağını umduğu şeylerden tümüyle yoksundu, ama yurt yuvayla çevriliydi etrafı, yüzünde, hal ve tavrında, soylu bir karakter okunuyor, içinde yaşadığı odalarda soylu bir hava esiyordu; çocuklar öpülüp başa konulacak gibi büyüyüp yetişebilirlerdi Bayan Adele'nin yanında.

Veraguth, adeta gönül rahatlığıyla başını salladı. Rosshalde'den çekip giderek bir daha dönmedi mi, geride kalanlardan hiçbirinin bundan bir kaybı olmayacaktı. Bu evde onsuz da yapabileceklerdi pekâlâ. Kendisine gelince, dünyanın neresinde, ne zaman olsa bir atelye kurabilir, hummalı çalışmalar ve etkinlikler ortasında yaşamını sürdürebilirdi; ama atelye asla bir yurdun yuvanın yerini tutmayacaktı. Aslında çoktan bildiği şeydi bu ve öyle de olması iyiydi.

Derken Albert durdu, bıraktı çalmayı, içeriye birinin girdiğini sezmiş ya da annesinin bakışından anlamıştı. Arkasına döndü, şaşırarak ve kuşkuyla babasına baktı.

"Günaydın," dedi Veraguth.

"Günaydın," diye cevapladı Albert. Afallamış, nota dolabındaki notaları karıştırmaya başladı.

"Piyano mu çaldınız?" diye sordu Veraguth, güler yüzle.

Albert, işitmedin mi sanki diye sormak ister gibi omuzlarını silkti. Kızaran yüzünü dolabın derin gözlerinde gizlemeye çalıştı.

"Güzeldi doğrusu," diye sürdürdü konuşmasını Veraguth, gülümseyerek.

Bu ziyaretiyle odadakilerin ne kadar rahatını kaçırdığını derinden derine hissetti, sesinde hafif alaycı bir tonla: "Lüt-

fen, biraz daha bir şeyler çalmaz mısın!" dedi. "Senin istediğin bir şey! Bakıyorum hayli ilerlemişsin."

Albert, içerlemiş: "Yeter bu kadar, daha fazla çalmak istemiyorum," diyerek geri çevirdi babasının ricasını.

"Çalarsın, çalarsın! Lütfen!"

Bayan Veraguth, süzen bakışlarla kocasına baktı.

"Gel bakayım, Albert, otur şuraya!" dedi ardından ve notalardan birini alıp Albert'in önüne koydu. Bu arada piyano üzerindeki içi gül dolu gümüşten küçük çiçek sepetine dokundu kolu, sepetten bir dizi solmuş gül yaprağı piyanonun ayna gibi parıldayan cilalı yüzüne düştü.

Albert, tabureye oturup çalmaya başladı. Kafası karışmış, içi öfkeyle dolmuştu, hoşa gitmeyen bir ödevi yerine getirir gibi bir hava vardı çalışında, çabuk çabuk ve soğuk.

Veraguth bir süre dikkatle dinledi, ardından düşüncelere daldı, sonunda birden doğrulup kalktı ayağa, oğlu henüz çaldığı parçayı bitirmeden sessizce çıkıp gitti odadan. Dışarıda Albert'in parmaklarının hırsla piyanonun tuşlara indiğini işitti, müzik sustu derken.

Merdivenleri inen Veraguth: "Buralardan gidersem, eksikliğimi hiç hissetmeyecekler," diye geçirdi içinden. "Aman Tanrım, ne kadar ayrı düşmüşüz birbirimizden, oysa bir zaman biz de bir aileydik."

Holde Pierre'le karşılaştı; gözlerinin içi gülerek, büyük bir telaşla yaklaştı Pierre.

"Ah babacığım," dedi soluk soluğa, "iyi ki sen buradasın! Düşünebiliyor musun, bir farem var, minik bir fare, yaşıyor. Bak işte elimde – gözlerini gördün mü? Sarı kedi yakalamış ve bir süre oynamış, hayvancağıza öyle acı çektirmiş ki! Hep biraz koyverip sonra yakalamış. Ben görür görmez hemen, ama hemen atıldım, hayvancağızı kapıp aldım önünden! Şimdi ne yapalım bu fareyi, ha?"

Pierre başını kaldırmış, sevincinden yerinde duramayarak babasına bakıyordu; sımsıkı kapanmış avcunda farenin

eşinmesi ve cıyaklar gibi korkudan kısa çığlıklar atması üzerine irkildi, ürperdi birden.

"Bahçede koyverelim gitsin," diye cevapladı babası. "Gel benimle!"

Bir şemsiye alıp Pierre'le evden çıktı. Biraz aydınlanmış gökyüzünden hafif bir yağmur çiseliyordu, kayınların ıslak kaygan gövdeleri dökme demirden yapılmış gibi siyah siyah ışıldıyordu.

Birkaç ağacın bir sürü kökü iç içe geçip çözülmez bir yumak oluşturmuştu; kökler arasında durdular. Pierre, yere çömüp yavaşçacık avcunu açtı. Yüzü kızarmıştı, parlak ve gri gözleri duyduğu heyecanın büyüklüğünden ışıl ışıldı. Ansızın, daha fazla beklemeye katlanamamış gibi avcunu açabildiği kadar açtı. Minik fare yavrusu hapsedildiği yerden apar topar çıkıp fırladı ileri, bir iki adım gidip kalın bir ağaç kökünün yanında durdu, kımıldamadan oturup kaldı orada. Hızlı hızlı nefes alırken böğürleri inip kalkıyor, siyah siyah parlayan küçük gözleriyle ürkek ürkek sağa sola bakıyordu.

Pierre, "Yaşasın!" diye bağırdı yüksek sesle ve ellerini çırptı. Korkuya kapılan fare, sanki büyülenmiş gibi toprağın içine girip kayboldu. Babası Veraguth, Pierre'in gür saçlarını usulcacık arkaya doğru sıvazladı.

"Benimle geliyor musun, Pierre?"

Pierre sağ eliyle babasının sol elinden tuttu ve onunla yürüyüp gitti.

"Küçük farecik çoktan evine varmıştır, anneciğinin ve babasının yanındadır, onlara başından geçenleri bir bir anlatıyordur şimdi."

Bıcır bıcır konuşup duruyordu Pierre. Babası onun sıcacık küçük elini parmaklarıyla sımsıkı kavramış tutuyordu; Pierre'in her sözü, sevincinden attığı her çığlık karşısında yüreği hop kalkıyor, ardından gerisin geri oğlana karşı duyduğu bağımlılıkla o büyülü derin sevginin içine çekilip alınıyordu.

Ah ah, bu oğlana karşı beslediği gibi bir sevgiyi bir daha

asla duymayacaktı içinde, Pierre'le, kendi çocukluğunun bu son, bu güzelim hayaliyle yaşadığı kadar sıcacık ve ışıl ışıl bir sevecenlikle, oyunsu kendini unutmalarla, hüzün dolu bir tatlılıkla dolu anları bir daha yaşamayacaktı hiç. Pierre'in şirinliği, gülüşü, onun küçük, kendinden emin doğasının tazeliği Veraguth'a öyle geliyordu ki yaşamında soluyacağı neşe ve saflık taşan en son havaydı; güz bitimini yaşayan bir bahçede tüm görkemiyle en son açan bir gül ağacı neyse, bunlar da aynı şeydi onun için. Sıcaklık ve güneş, yazın ve bahçenin keyfi bu gül ağacına tutunur, ama fırtına ya da kırağı yapraklarını soyup elinden aldı mı, tüm güzelliği, ağacın tüm görkem ve kıvancı sönüp gider.

"Neden Albert'ten hoşlanmıyorsun, baba?" diye sordu Pierre durup dururken.

Veraguth, Pierre'in çocuk elini daha bir sıkı kavradı.

"Ondan hoşlanmıyorum değilim ki. Ama o annesini benden çok seviyor. Elden ne gelir."

"Bana sorarsan, o seni hiç sevmiyor, baba. Sonra biliyor musun, beni de eskisi kadar sevmiyor artık. İşi gücü piyano çalmak. Bazen de tek başına odasında oturuyor. Geldiği ilk gün bahçemden söz açtım ona, benim kendi hazırladığım bahçeden. Öyle şaşırdı, öyle şaşırdı ki! 'Yarın gidip görelim bakalım senin şu bahçeni' dedi bana. Ama sonra hiç sözünü etmedi bunun. İyi bir arkadaş değil Albert, hem daha şimdiden küçük bir bıyığı var. Üstelik annemin yanından da asla ayrıldığı yok, nerdeyse hiç yalnız kalamıyorum annemle."

"Albert de sadece birkaç hafta için burada, Pierre, bunu unutmamalısın. Hem, baktın annen yalnız değil, kalkıp her zaman bana gelebilirsin. İstemez misin gelmeyi?"

"Bu aynı şey değil ki, babacığım. Bazen sana gelmeyi istiyorum, bazen de anneme gitmeyi. Sonra, sen çok, ama çok çalışmak zorundasın."

"Buna aldırma sen hiç, Pierre. Ne zaman canın bana gel-

mek isterse, kalkıp gelebilirsin – duydun mu, ne zaman canın isterse, ben atelyedeymişim, çalışıyormuşum, fark etmez."

Pierre cevap vermedi. Babasına baktı, göğüs geçirir gibi yaptı biraz, yüzünde tatmin olmamış bir ifade vardı.

"Beğenmedin mi önerimi?" diye sordu Veraguth, daha kısa süre önce bir çocuğun gürültücü neşesiyle ışıl ışıl parlamış, şimdi ise kendisine sırtını dönüp pek yaşlı bir görünüm kazanmış Pierre'in yüzündeki ifade karşısında korkulu, tedirgin.

Sorusunu tekrarladı.

"Söyle bakayım, Pierre? Benden memnun değil misin yoksa?"

"Memnunum, babacığın. Ama resim yaparken pek gelmek istemiyorum sana. Daha önce bazen geldim..."

"Ee, hoşuna gitmeyen bir şey mi oldu?"

"Biliyor musun, babacığım, seni görmek için atelyeye geldim mi, saçlarımı okşuyorsun hep, hiç konuşmuyorsun, gözlerindeki ifade de tamamen değişiyor. Hatta bazen kötü kötü bakıyorsun. Bir şey söylesem, gözlerinden anlıyorum ki, beni hiç dinlemiyorsun, evet, evet, diyorsun sadece, konuştuklarıma hiç dikkat etmiyorsun. Ama ben sana gelip bir şey anlattım mı, beni dinlemeni istiyorum işte!"

"Olsun, gel sen yine, sevgili Pierre. Unutma hiç, kafam o sıra üzerinde çalıştığım işteyse, kendimi iyice o işe vermişsem, o işi en güzel nasıl yapıp çıkaracağımı iyice, ama iyice düşünmem gerekiyorsa, o zaman hemen işi bırakıp seni dinleyemem elbet. Ama bir daha gelirsen, deneyeceğim bakalım senin istediğin gibi davranmayı."

"Evet, anlamıyor değilim. Benim de çokluk bir şey üzerinde düşünmem gerekiyor, derken bakıyorum biri bir şey söylüyor oradan, ben de çaresiz söyleneni yapmak zorunda kalıyorum. Hiç hoş bir şey değil doğrusu. Kimi vakit bütün gün hiç yerimden kımıldamayayım, oturup düşüneyim istiyorum; ama bir de bakıyorum, git oyna diyorlar ya da ders çalış-

mamı istiyorlar ya da bir başka şey yapmamı. Benim de kafam iyice kızıyor tabii."

Pierre, düşündüğü şeyi anlatabilmek için çaba harcamaktan yorgun düşmüş, önüne eğdi başını. Kolay değildi anlatmak, yine de çokluk pek anlanmıyorlardı insanı.

Babayla oğul, oturma odasından içeri girmişlerdi. Veraguth, bir sandalyeye çöküp Pierre'i dizlerinin arasına aldı.

"Ne demek istediğini anladım, Pierre," dedi oğlanı yatıştırmaya çalışarak. "Söyle şimdi, tablolara mı bakmak istersin, resim yapmak mı? Bilmem ama, belki şu fare olayını resimlerle anlatmaktan hoşlanırsın."

"Tamam, evet, fareyi çizeceğim. Ama kocaman güzel bir kâğıt vereceksin bana."

Veraguth, masanın gözünden bir yaprak kâğıt aldı, kurşun kalemin ucunu sivriltip masanın önüne bir sandalye çekti. Sandalyeye çıkıp dizüstü çöken Pierre, hemen fareyle kedinin resmini çizmeye koyuldu. Pierre'i rahatsız etmek istemeyen Veraguth, onun arkasına geçip oturdu, oğlunun ince, esmer boynunu, esnek sırtını ve bildiğinden şaşmayan soylu başını seyre daldı. Pierre bütün dikkatiyle önündeki işe vermişti kendini, dudaklarının sabırsız devinimleri çalışmasına eşlik ediyordu. Çektiği her çizgi, en küçük bir başarı ya da başarısızlık, ağzın oynayışında, kaşların ve alnın deviniminde açık seçik yansımaktaydı.

Bir süre sonra: "Yazık, olmadı!" diye sesini yükseltti Pierre, masaya yatırdığı avuçlarına dayanarak doğruldu, gözlerini kısıp eleştiren gözlerle yaptığı resmi süzdü.

"Olmuyor!" diye yakındı ardından bir kez daha içerlemiş. "Babacığım, söyler misin, kedi resmi nasıl yapılır? Benim kedi köpeğe benzedi."

Veraguth, kâğıdı eline alıp ciddi ciddi ilgilendi Pierre'in resmiyle.

"Bazı yerlerini biraz sileceğiz," dedi ardından hiç istifini bozmaksızın. "Kedinin başı fazla büyük olmuş, sonra yeterin-

ce yuvarlak değil, bacaklar da fazla uzun. Dur, şimdi bu işi çözümleriz biz."

Elindeki silgi, dikkatle, Pierre'in resmi üzerinde çalışmaya koyuldu Veraguth, oradan yeni bir kâğıt alıp üzerine bir kedi resmi çizdi.

"Bak işte, böyle yapacaksın. Biraz bak benim resme, sonra sen kendi kâğıdının üzerine yeni bir kedi resmi çiz."

Ne var ki, Pierre'in sabrı tükenmişti, kalemi geri verdi babasına, resme artık onun devam etmesini söyledi, kedinin yanına küçük bir yavru kedi daha çizdirdi, ardından bir farenin, daha sonra koşup fareyi kurtaran kendisinin resmi eklendi bunlara. En sonunda da babasından atlarıyla, arabacısıyla bir araba çizmesini istedi Pierre.

Derken yine sıkıldı. Birkaç kez şarkı söyleyerek odanın içinde dolandı, pencereden bakıp yağmurun yağıp yağmadığını anlamak istedi, tin tin adımlarla kapıya seğirtti, dışarı çıktı. Pencerelerin altından ince, tiz, çocuksu şarkısı yankılandı bir süre, derken ortalık sessizleşti. Veraguth, elinde kedi resimleri, tek başına kaldı.

Sekizinci Bölüm

Veraguth, üç kişinin yer aldığı büyük resmin önünde dikilmiş, kadının giysisinin üzerinde çalışıyordu. İnce mavi yeşil giysinin dekoltesinde küçük bir altın mücevher yitik ve malızun ışıldıyor, gölgeler düşmüş yüzde tutunamayarak bir yabancılık ve keyifsizlik içinde serin, mavi giysiden aşağılara kayan o canım ışığı yakalayıp bırakmıyordu, kadının yanı başında güzelim çocuğun sarışın dağınık saçlarında neşe ve sevecenlikle oynaşan ışığı.

Kapı vuruldu derken. Veraguth, cam sıkılmış ve sinirli,

geriledi biraz. Az sonra kapı yeniden vuruldu, bunun üzerine sert adımlarla gidip araladı kapıyı.

Kapıda bütün tatil boyu atelyenin semtine uğramamış olan Albert dikiliyor, hasır şapkasını elinde tutuyordu; biraz güvensiz bakışlarla babasının öfkeli yüzüne baktı.

Veraguth, içeri aldı Albert'i.

"Günaydın, Albert! Yoksa resimlerimi görmeye mi geldin? Ama fazla bir şey bulamayacaksın."

"Şey, hiç rahatsız etmeyeceğim sizi. Hemen bir şey sorup..."

Ne var ki, Veraguth kapıyı kapamıştı; şövalenin önünden geçip gri boyalı rafa doğru yürüdü, rafın rulolarla donatılmış küçük gözlerinde resimler duruyordu. Aralarından balıklı resmi çekip aldı.

Şaşıran Albert babasının yanına yaklaştı, her ikisi de gümüşsü parıldayan tuvale diktiler gözlerini.

Veraguth: "Resim sanatı seni biraz ilgilendiriyor mu?" diye sordu şöylece. "Yoksa yalnız müzikten mi hoşlanıyorsun?"

"Hayır, resimleri de çok severim. Bu resim de harika doğrusu."

"Beğendin demek? Buna sevindim. Sana bir fotoğrafını hazırlatayım bunun. E, bu tatil Rosshalde'de nasıl hissediyorsun kendini bakayım?"

"Teşekkür ederim, baba, çok iyi. Ama seni gerçekten rahatsız etmek istemem. Buraya gelişim, bir şey sormak içindi..."

Veraguth söylenilenleri dinlemiyor, çalışırken gözlerinden hiç eksik olmayan fazla yorgun, yavaş yavaş hedefini bulan bir ifadeyle dalgın dalgın oğlunun yüzüne bakıyordu.

"Siz gençler günümüzde sanat konusunda ne düşünüyorsunuz acaba? Demek istediğim, Nietzsche hâlâ değerini koruyor mu sizler için ya da Taine hâlâ okunuyor mu –akıllı, ama sıkıcı bir yazardı şu Taine– yoksa sizin yeni düşünceleriniz, daha başka düşünceleriniz mi var?"

"Taine'i henüz tanımıyorum. Bu konuda sen benden daha fazla kafa yormuşsundur kuşkusuz."

"Eskiden, evet. Bir zaman sanat ve kültür, Apollonculuk ve Diyonizosçuluk, bütün bunlar son derece önemliydi benim için. Ama şöyle doğru dürüst bir resim yapayım, bugün yetiyor bana. Sorunlarla işim kalmadı artık, en azından felsefi sorunlarla. Aslında neden bir sanatçıyım, neden yağlıboyayla tuvalleri doldurup duruyorum, söylemem gerekirse, şöyle diyebilirim: Resim yapıyorum, çünkü sallayacak bir kuyruğum yok."

Albert, hanidir kendisiyle böyle bir söyleşide bulunmamış babasına bakıyordu şaşırmış.

"Kuyruk mu? Anlamadım?"

"Çok basit. Kedi ve köpeklerle öbür yetenekli hayvanların bir kuyruğu vardır ve yalnız neler düşünüp hissettiklerini, neler çektiklerini değil, içlerindeki tüm kapris ve titreşimleri, yaşam duygularındaki bütün ince dalgalanmaları anlatmak için kuyruklarının elinde binlerce süsle bezenmiş harikulâde bir arabesk dili vardır. Oysa biz bu dilden yoksunuz, aramızdaki böyle bir dili gereksinen ateşli kişiler de fırçaya, piyanoya ve kemana el atıp..."

Birden durdu Veraguth, söyleşi artık kendisini ilgilendirmekten çıkmıştı adeta ya da sadece kendisinin konuştuğunu ve sözlerinin Albert'te gereken yankıyı uyandıramayacağını ancak yeni fark etmişti.

"Beni görmeye geldiğin için teşekkür ederim," dedi damdan düşer gibi.

Ardından yine işinin başına döndü, paleti eline aldı, fırçayı son dokundurduğu yere gözlerini dikip arayan bakışlarla baktı.

"Özür dilerim, baba, sana bir şey soracaktım..."

Veraguth başını çevirdi, bakışlarında çevresine çoktan yabancılaşmış bir ifade, dışındaki nesnelerle tüm ilişkisini koparmış.

"Seni dinliyorum?"

"Pierre'i alıp arabayla bir gezinti yapmak istiyordum da. Annem izin verdi, ama bir defa da sana sormamı söyledi."

"Peki, nereye gideceksin?"

"Birkaç saat için kent dışına çıkacağız, Pegolzheim'a kadar uzanırız belki."

"Pegolzheim'a demek... Arabayı kim kullanacak?"

"Ben tabii."

"Peki, al götür Pierre'i de! Ama tek atlı arabayla gidin ve doru atı alın. Daha önce hayvana fazla yulaf yedirmeyin."

"Yazık, iki atlı arabayı almak istiyordum ben!"

"Üzgünüm. Tek başına dilediğin arabayla gezip dolaşabilirsin. Ama Pierre'i de götürmek istiyorsan, yalnızca doru at koşulacak arabaya."

Biraz düşkırıklığına uğramış, kendini geriye çekti Albert. Başka zaman olsa itiraz eder, tartışır ya da ricasından dönmezdi. Ama şimdi babasının kendisini yine tümüyle işe verdiğini görüyordu. Burada, atelyede, resimlerinin oluşturduğu atmosfer içinde ne kadar karşı koymaya çalışırsa çalışsın, babası her defasında kendisini etkisi altına alıyor, babasının karşısına çıkamayacak kadar kendini çocuksu ve güçsüz hissediyordu

Veraguth çok geçmeden yine işine gömülmüştü. Çalışma sürecindeki kesintiyi unutmuş, dış dünya gözünden silinip gitmişti. Alabildiğine dikkatli bakışlarla tuvalin yüzeyini kendi içindeki canlı resimlerle karşılaştırıyordu. Işığın müziğini işitiyor, onun çığıl çığıl akan ırmağının nasıl parçalara bölünüp parçaların sonradan birbirine kavuştuğunu, nasıl bazen engellere toslayıp yorgun düştüğünü, kimi yerlerde nasıl emilip yutulduğunu, hassas bölgelerde nasıl yeniden zaferle baş kaldırdığını, müşkülpesent, ama yanılmaz bir kaprisle alabildiğine bir duyarlılığı sergileyip binlerce kırılıp yansımalarda yok olmadan, binlerce oyunsu labirentlerde içindeki yasaya sadakatten şaşmaksızın renkler üzerinde nasıl oynaştığını duyum-

suyordu. Sanatın buruk havasını soluyor, yok olmaların sınırına varıncaya dek kendini işine veren, özgürlüğün kutsal mutluluğunu ancak tüm keyfiliklerin zincire vurulmasında, başarı anlarını ancak çilekeşlerin gerçeklik duygusu karşısındaki katıksız boyun eğişinde yaşayabilen yaratıcı bir kişinin acı kıvancını bir haz duygusuyla soluyordu derin derin.

Tuhaf ve üzücü olan, ama insanların tüm yazgısından daha tuhaf ve üzücü denemeyecek bir şey vardı ki, o da en derin bir gerçeklik duygusuyla ve hiç ödün vermeyen saf bir konsantrasyon gücüyle çalışabildiği görülen bu kendine hakim sanatçının, atelyesinde kapris denen, güvensizlik denen hiçbir şeyin barınamadığı bu kişinin, yaşamında amatör biri, mutluluğu arama çabaları boşa çıkan biri olmasıydı. Üstesinden gelemediği hiçbir resim olmayan bu insan başarısızlık dolu sayısız günlerin ve yılların, başarısız kalmış sevi ve yaşam çabalarının bunaltıcı yükü altında kıvranıp duruyordu.

Ne var ki, bütün bunların bilincinde değildi kendisi. Yaşamını açık seçik gözünün önüne serip inceleme gereksinimini hayli zaman var ki yitirmişti. Acı çekmiş, acılara karşı kendini savunmuştu, isyan ederek ya da teslimiyet göstererek. Sonunda olup bitenleri hiç umursamaz olmuş, sadece kendi işine sahip çıkmaya bakmıştı. Ve yaşamının zenginlikten, derinlikten ve sıcaklıktan yana uğradığı kayıp ölçüsünde sanatçılığına zenginlik, derinlik ve sıcaklık kazandırmanın yaradılışındaki metanet sayesinde üstesinden gelmişti. Şimdi ise yalnızlık içinde, zırhlara bürünmüş, oturup duruyordu; büyülenmişti adeta, sanatçı isteminden ve amansız hamaratlığından bir koza örüp girmişti içine. Doğası, sürdüğü yaşamın yoksulluğunu görmeyecek ve itiraf etmeyecek kadar sağlıklı ve başına buyruktu.

Kısa süre öncesine kadar böyle olmuştu, dostu Otto'nun ziyareti kendisini sarsıp silkene kadar. O gün bugün tehlikelerin ve kötü bir yazgının kendisini beklediği sezgisi, bu yalnız kişinin çevresini kuşatmakta, onu tasalandırmaktaydı.

İlerde savaş ve sınavların yolunu gözlediğini, o gün gelince ne sanatının, ne hamaratlığının kendisine yardım elini uzatabileceğini hissediyordu. Örselenip zedelenmiş insanlığı gelecekteki fırtınaların kokusunu alıyor, ona karşı duracak kökleri ve gücü kendi içinde bulamıyordu bir türlü. Ve yalnızlığa gömülmüş ruhu, hak edilmiş acıların kadehini pek yakında son damlasına kadar kafasına dikmesi gerekeceği düşüncesine ancak yavaş yavaş alışıyordu.

Bu korkutucu sezgilerle boğuşan, açık seçik düşüncelere, hele kesin kararlara varmaktan çekinen Veraguth, sanki bu son kezmiş gibi, kendini alabildiğine zorlayarak varlığındaki tüm güçleri seferber etti, peşine düşülmüş bir av hayvanı gibi kendisini esenliğe çıkaracak atılımı gerçekleştirmek üzere işe koyuldu. İçinin telaş ve korkuyla dolup taştığı bu günlerde umarsız bir toparlanışla en güzel ve en büyük eserlerinden birini, başlarını eğmiş acılar içindeki anne ve babanın yanı başında oynayan çocuğun resmini yapıp çıkardı. Aynı zemin üzerinde dikilen, aynı havayı soluyan, aynı ışığı paylaşan erkek ve kadından ölümün nefesiyle alabildiğine acı bir soğukluk çevreye yayılırken, ikisinin ortasındaki çocuk şipşirin ve sevinçten gözlerinin içi gülerek adeta kendi ışığında ışıldayıp duruyordu. İlerde birkaç hayranı, onun kendi üzerindeki alçakgönüllü yargısına bakmayarak Ressam Veraguth'u gerçek büyükler arasına katmışlarsa, hepsinden çok bu resim dolayısıyla yapmışlardı bunu. Veraguth'un zanaatkârlık kokan başarılı bir eser yaratmış olmaktan öte bir iddiası yoksa da, resimde acılar içinde kıvranan bir ruhun varlığı açıkça sezilmekteydi.

Bu gibi saatlerde Veraguth ne güçsüzlük diye bir şey tanıyordu, ne korku, ne acı, ne suç ne de çar çur edilmiş bir yaşam. Ne neşeli, ne üzgündü böyle saatlerde. Yaratmakta olduğu eserin büyüsüne kapılmış, eser onu soğurup içine almış gibi yaratıcı yalnızlığın buzsu havasını soluyor, kendisi için yıkılıp giderek belleğinden silinmiş dünyaya ilişkin hiçbir arzuya

gönlünde yer vermiyordu. Hızlı ve emin, yorgunluktan gözleri yuvalarından fırlamış, küçük ve titiz fırça vuruşlarıyla tuvaldeki boyayı resme aktarıyor, bir gölgeye daha bir derinlik veriyor, havada süzülen bir yaprağa, oynaşan bir saç buklesine daha çok aydınlık bağışlayarak onu daha bir özgürlük, daha bir yumuşaklıkla donatıyordu. Resmin neyi anlattığını düşündüğü yoktu şuncacık. O iş kapanmıştı, bir düşünce, bir esindi işte, gerilerde kalmıştı. Şimdi önemli olan anlamlar, duygular, düşünceler değil, katıksız gerçekti. Hatta yüzlerdeki ifadeyi sonradan tekrar zayıflatmış, nerdeyse silip atmıştı. Bir şey anlatmak değildi onun amacı; paltonun bir diz çevresinde bel vermiş kıvrımı, eğilmiş alın ve yumulmuş ağız kadar önemli ve kutsaldı kendisi için. Resimde dört başı mamur bir somutluk içinde üç kişiden başka bir şey görülmemeliydi, her biri içlerinde bulundukları mekân ve havayla birbirlerine bağlı, öyleyken her biri bir biriciklik atmosferiyle kuşatılmış; öyle bir atmosfer ki, derinliğine gözlenmiş tüm nesneleri ilişkilerin ikinci derecede önemli dünyasından koparıp alıyor ve seyredeni söz konusu nesnenin yazgısal gerekliliği konusunda dehşet verici bir şaşkınlığa sürüklüyordu. Bunun gibi, ölmüş ustaların resimlerinden de isimlerini bilmediğimiz, bilmek arzusunu da duymadığımız kişiler yaşamla dolup taşarak tüm varoluşun simgeleriymişçesine bir bilmecemsilikle bize bakıp durur hep.

Resim hayli ilerlemişti, bitmiş sayılırdı nerdeyse. Sevimli çocuk figürünü tamamlamayı en sona saklamıştı, yarın ya da öbür gün bu işi çıkarmayı düşünüyordu.

Veraguth, acıktığını hissedip saatine baktığında öğle vakti geride kalmıştı. Durmayıp elini yüzünü yıkadı, giysilerini değiştirip evin yolunu tuttu; evde karısını sofrada tek başına oturmuş, kendisini beklerken buldu.

"Çocuklar nerde?" diye sordu şaşırmış.

"Arabayla çıkıp gittiler. Albert sana uğrayıp söyleyecekti, uğramadı mı?"

O anda, Albert'in kendisini ziyaret etmek üzere atelyeye geldiğini anımsadı Veraguth. Aklı başka yerde, biraz sıkılmış, yemeğini yemeye koyuldu. Bayan Adele kocasına bakıyor, önündeki yemeği dikkatsiz ve yorgun parçalayıp doğrayışını izliyordu. Doğrusu onun yemeğe geleceğinden umudunu artık kesmişti, yüzündeki aşırı yorgun ifade karşısında bir çeşit acıma duygusuna kapıldı. Konuşmaksızın servis yaptı kocasına, bardağına şarap doldurdu. Veraguth ise, içinde uyanan belirsiz bir yakınlıkla kendini zorlayıp karısının hoşuna gidecek birkaç şey söylemeye çalıştı.

"Albert'in niyeti müzisyen olmak mı acaba?" diye sordu. "Sanırım, hayli yetenekli bir çocuk."

"Yetenekli, evet. Ama bilmem ki sanat ona göre bir şey mi. Sanatçı olmayı pek arzulamaz görünüyor. Şimdiye kadar hiçbir mesleğe karşı fazla heves duymadı. Hem spor yapan, hem okuyan, hem sosyal bir yaşam süren hem de sanatla uğraşan bir çeşit centilmen kişi yaşamını sürdürmeyi ideal bellemiş kendine. Bu yoldan karnını doyuramayacağını zamanla kafasına sokmam gerekiyor. Ama şimdilik çalışkan, terbiyeli; boş yere rahatını kaçırıp tedirgin etmek istemem kendisini. Nasıl olsa olgunluk sınavını verdi mi, askerlik var sırada. Daha sonra da düşünürüz bakalım."

Veraguth sustu. Bir muz soyup olgun ve besleyici meyvenin burcu burcu kokusunu bir haz duygusuyla içine çekti.

"Senin için bir sakıncası yoksa, kahvemi de burada içebilir miyim?" dedi sonunda.

Sesinde kollayıcı bir incelik okunuyordu, biraz da yorgunluk; burada dinlenip biraz rahat etmek ister gibiydi.

"Şimdi getirtirim kahveyi. – Çok mu çalıştın bugün?"

Kendisi farkında olmadan adeta ağzından kaçmıştı bu sözler Bayan Adele'nin. Aslında bununla anlatmak istediği bir şey yoktu; bütün niyeti, şimdiki gibi böyle olumlu saatler seyrek ele geçtiğinden, kocasına karşı biraz yakınlık göster-

mekti, bu da alışılmış bir şey olmadığından kolay üstesinden gelinecek gibi değildi.

"Evet, birkaç saat resim yaptım," dedi kocası kuru bir sesle.

Karısının böyle bir soru sormasından Veraguth rahatsızlık duymuştu. Karısıyla konuşmalarında çalışmalarından asla söz açmamayı âdet edinmişti, yeni resimlerinden pek çoğunu hiç görmemişti karısı.

Bayan Adele bu güzel anların geçip gittiğini hissediyor, onu tutmak için hiçbir şey yapmıyordu. Elini sigara tabakasına uzatan, karısına bir sigara içebilir miyim diye sormaya hazırlanan Veraguth ise elini yine tabakadan çekip sarkıttı aşağı, sigara içme isteği yine uçup gitmişti.

Ne var ki kahvesini acele etmeden yudumladı, arada Pierre'le ilgili bir soru yöneltti karısına, nazikçe teşekkür etti, birkaç dakika daha odada kalıp yıllar önce karısına armağan ettiği bir resmi seyretti.

Biraz kendi kendine, "İyi dayandı bugüne kadar; hâlâ sevimliliğini koruyan bir resim. Ancak, sarı çiçekler olmasa olurmuş, pek fazla aydınlığa boğuyorlar resmi."

Bayan Veraguth bir şey söylemedi. Tesadüf bu ya, resminde özellikle hoşuna giden, son derece narin ve incelikle yapılmış sarı çiçeklerdi.

Bay Veraguth başını çevirip hafifçe gülümsedi.

"Hoşça kal! Çocuklar gelinceye kadar, biraz oyalanmaya bak."

Bay Veraguth odadan çıkıp merdivenleri inmeye koyuldu. Aşağıda köpek koşup gelerek üzerine üzerine atıldı. Pençelerini sol eline alıp sağ eliyle okşadı köpeği Veraguth, büyük bir dikkatle köpeğin gözlerinin içine baktı. Sonra mutfak penceresinden seslenip bir topak şeker istedi, şekeri köpeğe verip güneşli çimenliğe bir göz attı, ağır ağır atelyeye doğru yürüdü. Dışarısı güzeldi bugün, hava nefisti; ama vakti yoktu kendisinin, çalışması gerekiyordu.

Yüksek tavanlı atelyenin sessiz ve dağınık ışığında yapmakta olduğu resim durmaktaydı, birkaç kır çiçeğinin görüldüğü yeşil bir zemin üzerinde üç kişi oturuyordu: Erkek öne doğru bel vermiş ve karamsar düşüncelere dalmış, kadın düşkırıklığından kaynaklanan bir kasvet içinde teslimiyetle bekleyerek; çocuk, aydınlık ve saf, çiçekler ortasında oynayarak. Her üçünün de üzerinde dalgalanıp kabaran, zafer çığlıklarıyla sağa sola koşturan, gerek oğlanın aydınlık saçlarında ve yaşlı kadının boynundaki küçük mücevherde, gerek çiçeklerden her birinin çanağında umursamaz bir içtenlikle parıldayan ışık vardı.

Dokuzuncu Bölüm

Resim üzerindeki çalışmasını sürdüren Veraguth ancak akşam üzeri paydos etmişti. Şimdi elleri kucağında, yorgunluktan hiçbir şey hissetmeyerek bir süredir koltuğa yığılmış oturuyordu. Pörsümüş yanaklar, biraz kızarmış gözlerle, alabildiğine ağır bir işten dönmüş bir köylü ya da bir oduncu gibi yaşlı ve nerdeyse canı çekilmiş. Böylece oturup kalsa, kendini tamamen yorgunluğun ve özlemini çektiği uykunun kollarına bıraksa, dünyalar kendisinin olacaktı. Nevarki, disiplin anlayışı ve alışkanlığı başka türlü davranmasını istiyordu. Aradan bir çeyrek saat geçmişti ki, ansızın toparlanıp kalktı ayağa, büyük resme bundan böyle hiç bakmadan göl kenarındaki yerine gitti, soyundu, ağır ağır yüzerek gölün çevresini dolanmaya koyuldu.

Puslu soluk bir akşamdı, en yakın patikadan doğru ot yüklü arabaların gıcırtısıyla çalışmaktan yorgun düşmüş uşakların ve hizmetçi kızların hantal bağrışmaları ve gülüşmeleri yankılanıyor, sesler parktan geçerken biraz zayıflayıp

hafifliyordu. Titreyerek sudan çıktı Veraguth, orasını burasını ovarak ısınmaya çalıştı biraz, kurulanıp küçük evceğizinden içeri girerek bir puro yaktı.

Bu akşam yazmaya niyetlendiği bazı mektuplar vardı; masanın gözünü kararsızlıkla çekti, ama gözü itip kapadı tekrar, zili çalıp Robert'i çağırdı.

Uşak koşarak geldi.

"Çocuklar arabayla ne zaman döndü, söyler misin?"

"Henüz dönmediler, Sayın Veraguth."

"Nasıl? Dönmediler mi?"

"Hayır, Sayın Veraguth. Albert doru atı pek koşturmamıştır, umarım. Biraz hızlı araba kullanmasını seviyor da."

Veraguth cevap vermedi. Pierre'in çoktan eve döndüğünü sanmış, onu şöyle bir yarım saatçik yanında görmek istemişti. Oysa şimdi Robert'in verdiği haber canını sıkmış, biraz da tasalandırmıştı.

Kalkıp doğru eve seğirtti, karısının odasına varıp kapıyı vurdu. Karısı kapıyı açıp karşıladı kendisini, şaşırmıştı, kocasının bu saatte onu görmek için odasına gelişi hanidir ilk kez oluyordu.

"Özür dilerim," diye söze başladı Bay Veraguth telaş ve öfkesini saklamaya çalışarak. "Pierre nerede?"

Bayan Adele, hayretle kocasına baktı.

"Çocuklar arabayla gittiler, biliyorsun."

Kocasının kızgınlığını fark edip ekledi: "Meraklandın mı yoksa?"

Bay Veraguth, içerlemiş bir tavırla omuzlarını silkti.

"Meraklanmak mı, hayır. Ama Albert'in yaptığı saygısızlık. Birkaç saat dolaşacaklardı topu topu, öyle konuşmuştuk. En azından telefonla arayabilirdi bizi."

"Fazla geç değil henüz. Akşam yemeğinde mutlaka burada olacaklardır."

"Ne zaman Pierre'i biraz yanımda görmek istesem, bakıyorum evde yok!"

"Bu kadar sinirlenmen anlamsız. Denk düşmüyor sadece, o kadar. Sonra, Pierre yeterince sık olarak geliyor sana."

Bay Veraguth dudaklarını ısırdı, sustu, çıkıp gitti odadan. Haklıydı karısı, kızıp sinirlenmek anlamsız, hayatla dolu olmak ve yaşanılan andan bir şeyler beklemek anlamsızdı. Karısının yaptığı gibi sabredip sakin sakin oturmaktı en iyisi.

Hırsla evden çıktı Bay Veraguth, bahçeyi geçip şoseye geldi. Yo, karısı gibi davranmayı öğrenmeye niyeti yoktu, gerektiğinde sevinecek, gerektiğinde kızacaktı! Bu kadın, onun duygularına nasıl da gem vurmuş, onu sessiz biri yapıp çıkmıştı. Nasıl da Veraguth zamanla serinkanlı birine dönüşmüş, yaşlanıp kocamıştı. O Veraguth ki, neşeli günlerinde gece geç vakitlere kadar vur patlasın çal oynasın eğlenmiş, bazen kafası kızıp örneğin sandalyeleri kırıp dökmüştü. Tüm içerlemeler, hınçlar yeniden başkaldırdı içinde, aynı zamanda oğlu Pierre'e karşı şiddetli bir özlem duydu, yalnız onun bakışı ve sesidir ki yine yüzünü güldürebilirdi.

Adımlarını açmış, akşam saatleriniyaşayan yolda seğirtiyordu. İlerden bir arabanın tekerlek seslerini işitip heyecanla koşmaya başladı. Ama boşuna. Lagar bir beygirle sebze yüklü bir köy arabası yaklaştı karşıdan. Veraguth seslendi:

"Arabacı mevkiinde iki delikanlıyla tek atlı bir araba gördünüz mü yolda?"

Köylü, arabayı durdurmadan başını salladı sadece, görmediğini bildirdi. Hantal at hiç istifini bozmadan tırıs yürüyüşüne devam etti kadifemsi akşamın içinde.

Bay Veraguth, yolda ilerledikçe öfkesinin geçtiğini ve uçup gittiğini hissetti. Adımlarını daha sakin atmaya başladı, tatlı bir yorgunluk çöktü üzerine, bir yandan rahat rahat yürürken, gözlerini bir sessizlik ve zenginlik içinde yatan kırlar, bayırlar üzerinde gezdirdi, günün son aydınlığı içinde soluk ve narin bir görünümleri vardı.

Yarım saatlik bir yürüyüşün ardından arabayla karşılaştığında, oğulları çoktan aklından çıkmış bulunuyordu. Ancak

ilerden iyice yaklaştığı zaman fark etti arabayı. Büyük bir armut ağacının yanında durdu Veraguth, arabada Albert'in yüzünü seçer seçmez, onun kendisini görüp seslenmesini istemeyerek biraz geriye çekildi.

Albert, arabacı mevkiinde yalnızdı. Pierre, arabanın içinde bir köşede yarı yatar durumda oturuyordu, çıplak başı öne düşmüştü, uyumuştu anlaşılan. Araba teker meker geçip gitti; Veraguth arkasından baktı arabanın, gözden kaybolana kadar da tozlu yolun kenarından ayrılmadı. Sonra dönüp geldiği yolu gerisin geri yürümeye koyuldu. Pierre'i bugün görebilse sevinecekti, ama nerdeyse yatma vaktiydi oğlanın; ayrıca, bugün bir kez daha karısıyla karşılaşmak istemiyordu.

Parkın, evin ve bahçe kapısının önünden geçip kentin yolunu tuttu; kentte halk tipi bir tavernaya girip akşam yemeğini yedi, gazetelere bir göz attı.

Bu arada çocuklar çoktan eve varmışlardı. Hayli yorgun düşen Pierre ağzına bir lokma bir şey koymadı yemekte, sevimli küçük odacığındaki yatağına yatıp uyudu. Babası gece kentten dönüp evin önünden geçtiğinde, bütün ışıkların sönmüş olduğunu gördü. Yıldızsız ılık gece parkı, evi ve gölü siyah bir sessizlikle kuşatmıştı, durgun havada incecikten bir yağmur çiseliyordu.

Veraguth oturma odasına girip ışığı yaktı ve masanın başına geçti. İçindeki güçlü uyuma isteği yine büsbütün kaybolmuştu. Kâğıt kalem alıp dostu Burkhardt'a bir mektup yazmaya koyuldu. Açık pencerelerden küçük küçük gece kelebekleri ve pervaneler uçup uçup geliyordu içeri. Mektup şöyleydi:

"Sevgili dostum!

Belki şu anda benden hiç haber beklemiyorsundur. Ama madem bu mektubu yazıyorum, yine sana verebileceğimden fazlasını bekleyeceksin benden. Artık bir kesinliğe vardığımı, yaşam çarkımdaki bozukluğu tıpkı senin gör-

düğün gibi açık seçik görmeye başladığımı umacaksın. Ne yazık ki böyle bir şey yok. Seninle konuşmamızdan sonra içimde bir şimşek çakmadı değil; bazı anlar oldu, pek tatsız gizlerle beni yüz yüze getirdi; ama yine de gece sürüyor henüz.

Anlayacağın ilerde ne yapacağım, belli değil. Ama birlikte yola çıkacağız. Seninle Hindistan'a geleceğim. Hareket tarihi belli olur olmaz, benim için gemide bir yer ayırtır mısın lütfen! Yaz bitmeden gelemem. Ama güzün ne kadar erken olursa, o kadar iyi.

Benim atelyede gördüğün balıklı resmi sana armağan etmek istiyorum; ama resim Avrupa'da kalsın, dışarı çıkarılmasın, olmaz mı! Resmi nereye yollamamı istersin?

Burada her şey eskisi gibi. Albert, beyefendi pozunda; düşman kamplara mensup iki elçi gibi birbirimize alabildiğine saygıyla davranıyoruz.

Yola çıkmamızdan önce, seni bir kez daha Rosshalde'ye bekliyorum. Bugünlerde bitirmeyi düşündüğüm bir resmi göstermeden içim rahat etmeyecek. Fena olmadı hani, sizin orada timsahlara yem olmadan, ki her şeye karşın arzu etmediğim bir şey olurdu bu, meslek hayatımı güzel bir şekilde noktalamamı sağlayabilecek nitelikte.

Uykum yok ama, yine de gidip yatmam gerekiyor. Bugün dokuz saat şövalenin önünde dikildim.

Dostun Johann"

Zarfın üzerine adresi yazan Veraguth, sabahleyin Robert'in postaya vermesi için mektubu götürüp hole koydu.

Yatmadan önce başını pencereden dışarı çıkaran Veraguth, yağmurun hışırtısını ancak o anda fark etti, masa başında otururken hiç dikkat etmemişti buna. Yumuşacık iplikler halinde karanlık bir havanın içinden dökülüyordu yağmur. Veraguth uzun süre yatakta uyumadan yattı, yağmurun sesi-

ne kulak verdi; yapraklar üzerinde biriken suyun susamış toprağa şakırdayarak dökülüşünü dinledi.

Onuncu Bölüm

Gül kesmek için annesiyle yağmurun serinlettiği bahçeye inen Albert: "Şu Pierre ne sıkıcı bir çocuk," dedi. "Buraya geldim geleli bana hiç yüz vermedi, dün de iyiden iyiye azıttı işi. Geçenlerde bir ara, gel seninle arabayla biraz gezelim dediğimde, sevincinden çılgına dönmüştü. Ama dün nazlandı, nerdeyse gelmesi için yalvaracak oldum. Benim için pek de zevkli bir gezinti olmadı, babamdan iki atlı arabayı alamamıştım çünkü, doğrusu bu araba gezintisini yalnızca kendisi için yaptım."

"Yolda uslu durmadı mı yoksa?" diye sordu Bayan Veraguth.

"Yo, usluydu, usluydu ama, pek sıkıcıydı işte! Bazen düpedüz kendini beğenmiş bir hali var bu oğlanın. Kendisine ne önerilerde bulunmadım, neler göstermedim, neler sunmadım, ama ağzından ne peki, olur gibi bir söz çıktı ne de şöyle bir gülümsedi. Arabacı yerinde oturmaya yanaşmadı; arabayı kullanmayı öğreteyim dedim, istemedi, kayısı aldım, onu bile yemedi. Şımarık bir prens dersin sanki. Cansıkıcı bir durumdu hani; bunu sana söylememin nedeni, bir daha onu yanıma alıp götürmeyeceğim bir yere."

Annesi durup süzen bakışlarla Albert'e baktı; onun kızması karşısında gülümsemeden duramadı, bir memnunluk duygusuyla çakmak çakmak gözlerinin içine baktı Albert'in.

"Koca oğlan," dedi ardından, yatıştırmak isteyerek. "Pierre'e karşı sabırlı olmalısın. Belki kendini iyi hissetmiyordu dün, bu sabah da kahvaltıda ağzına bir şey koymadı. Ba-

zen her çocukta rastlanır böyle şeylere, sende de bir defasında aynı şey olmuştu. Biraz mide üşütmesi ya da korkulu rüyayla geçirilen bir gece yol açar çokluk buna; sonra, Pierre kuşkusuz biraz narin ve hassas bir çocuk. Ne bileyim, belki biraz da kıskamyordur seni.

Unutma ki, sen yokken hep onunla ilgilendim ben, şimdi sen buradasın, beni seninle paylaşmak zorunda."

"Ama tatildeyim ben. Onun gerçekten bunu anlaması gerekir. Aptal bir çocuk değil nihayet."

"Ama daha küçük o. Sen ondan daha aklı başında biri gibi davranmalısın."

Metalsi bir tazelikle ışıldayan yapraklardan sular damlıyordu. Sarı güllerin peşindeydiler; Albert bayılıyordu bu güllere, küçük ağaççıkların başlarını tutup aralıyor, annesi de henüz üzerlerinden mahmurluğu atamamış, yağmurdan ıslak gülleri elindeki makasla kesi kesiveriyordu.

Albert düşüncelere dalmış: "Ben onun kadarken Pierre'e benziyor muydum?" diye sordu.

Bayan Adele anımsamaya çalıştı. Makası tutan eli sarktı aşağı, Albert'in gözlerinin içine baktı, onun çocukluk halini hayalinde canlandırabilmek için gözlerini yumdu.

"Vücutça oldukça benziyordun Pierre, gözlerini saymazsak tabii. Ayrıca sen daha çelimsiz ve uzun boyluydun, biraz daha geç olmuştu senin serpilip gelişmen."

"Peki başka? Ruhsal bakımdan yani?"

"Şey, sen de kaprisli bir çocuktun hani. Ama sanırım sen daha kararlıydın Pierre'den; oynadığın oyunları, yaptığın işleri Pierre gibi sık sık değiştirmezdin. Sonra, o senden daha coşkulu, daha duygusal, senin kadar dengeli değil."

Albert annesinin elinden makası aldı, arayan bakışlarla bir gül ağacının üzerine eğildi.

"Pierre daha çok babama çekmiş," dedi alçak sesle. "Biliyor musun, anne babalarla atalardaki özelliklerin çocuklarda birbirine karışarak yeniden ortaya çıkması ne tuhaf! Arkadaş-

larının söylediğine göre, insan daha küçük bir çocukken ileri-deki yaşamına yön verecek bütün özellikleri içinde taşırmış, bunu değiştirmek elde değilmiş asla, kısaca hiçbir şey yapılamazmış buna karşı. Diyelim bir hırsızlık ya da katillik yatkınlığı mı barındırıyor ruhunda, ne yapsa boş, hırsız ya da katil olmaktan asla yakayı kurtaramayacaktır. Korkunç şey! Herhalde sen de inanıyorsundur buna? Tamamen bilimsel bir şey çünkü."

"Benim için fark etmez," diyerek gülümsedi Bayan Adele. "Bir kimse cani oldu da insanları boğazladı mı, belki bilim o kimsenin öteden beri caniliğe yatkın biri olduğunu kanıtlayacaktır. Ama ben anne babalarından ve atalarından yeterince olumsuz özelliği, kalıtsal yoldan alıp da kötü yola sapmamış dürüst pek çok insanın var olacağından kuşku duymuyorum. Bu da bilimin pek istenildiği gibi araştırıp saptayabileceği bir şey değil. İyi bir eğitim ve sağlam bir irade, bana kalırsa, bütün kalıtsal yatkınlıklardan daha önemli. Doğruluk nedir, dürüstlük nedir, bunu bilebilir ve öğrenebiliriz; önemli olan da budur işte. Yoksa insanın atalarından hangi gizleri içinde barındırdığını kimse tam olarak kestiremez; onun için en iyisi bunu pek dert etmemektir kendine."

Albert, annesinin diyalektik söyleşilere pek yanaşmadığını biliyordu; doğrusu kendisi de annesinin yalın düşünce tarzına içgüdüsel olarak hak vermiyor değildi. Beri yandan, çok iyi seziyordu ki, üzerinde konuştukları netameli konu bu kadarla kapanmış sayılamazdı. Dolayısıyla, bazı arkadaşlarından işitip pek akla yatkın bulduğu gerekircilik öğretisi üzerinde şöyle hatırı sayılır bir şeyler söylemeye heveslendi. Ne var ki, kafasında sağlam, açık seçik, inandırıcı cümleler arayıp bulmaya çalıştıysa da başaramadı; ayrıca –hayranlık duyduğu o arkadaşlarının tersine– göründüğü gibi, nesneleri bilimsel ve önyargısız değil, daha çok ahlaksal ve estetik yönden ele alıp incelemeye yatkın biriydi. Sonunda bu konuları bir kenara bırakıp güllerin peşine düştü.

Bu arada kendini gerçekten iyi hissetmeyen ve sabahleyin her zamankinden epey geç olarak, neşesiz uyanan Pierre, odasında kalarak oyuncaklarının başından ayrılmamış, ama sonunda sıkılıp kalkmıştı. Hayli berbat durumdaydı. Bu tatsız günün şöyle katlanılır ve biraz sevimli hale gelmesi olağanüstü bir şeyin gerçekleşmesine bakıyormuşçasına bir duygu içindeydi.

Beklenti ve güvensizlik arasında tedirgin, evden çıkarak ıhlamurlu bahçeye yöneldi, yeni bir şeylerin arayışı içinde, bir şeyler bulmaya çalışarak, bir macera peşinde. Midesinde bir tatsızlık vardı, daha öncesinden bildiği bir duyguydu bu, başında şimdiye kadar hiç bilmediği ölçüde bir yorgunluk ve ağırlık hissediyordu, kaçıp annesinin dizi dibine sığınsa ve ağlasa, dünyalar kendisinin olacaktı. Ama bunu yapamazdı, o mağrur, o büyük ağabeyi vardı evde çünkü, zaten ağabeyi onun küçük bir çocuk olduğunu hep sezdirip duruyordu kendisine.

Bari annesinin aklına gelseydi de kendiliğinden bir şeyler yapsaydı, onu çağırsa, birlikte bir oyun oynamalarını önerse, onu sevip okşasaydı! Ama annesi tabii yine Albert'le gitmişti. Pierre bugünün mutsuzlukla dolu olduğunu, bugünden fazla bir şey bekleyemeyeceğini hissediyordu.

Kararsız ve suratı asık, çakıl yollarda ağır ağır yürüdü, kestane ağacının çiçeklerinden birinin solmuş sapı dişlerinin arasında ve elleri ceplerinde. Sabah vaktini yaşayan bahçe taze ve ıslak, ağzındaki sap acıydı. Sapı tükürüp attı ve cam sıkılmış durdu. Aklına hiçbir şey gelmiyordu yapacak, bugün canı ne hırsız, ne polis, ne arabacı ne de mimar olmak istiyordu.

Kaşlarını çatarak gözlerini yerde gezdirdi, ayakkabılarının uçlarıyla çakılları eşeledi ve gri renkte şümüklü bir salyangozu ayağıyla hayli uzaklara, ıslak otların içine fırlattı. Kendisiyle konuşmak isteyen hiçbir şey yoktu bugün, ne bir kuş, ne bir kelebek; hiçbir şey yüzüne gülmek, onu sevindirip

neşelendirmek istemiyordu. Her şey susuyordu, her şeyde bir yavanlık, karamsarlık ve bayağılık vardı. Karşısına çıkan bir ağaççıktan açık kırmızı renkte küçük bir frenküzümü koparıp attı ağzına, soğuktu ve ekşiydi tadı. En iyisi oracığa uzanıp yatmak ve uyumak, diye geçirdi içinden, her şey eskisi gibi yeni, güzel ve eğlenceli bir görünüm kazanıncaya kadar uyumak. Buralarda böyle dolaşıp durarak kendi kendine yiyip bitirmenin ve nasıl olsa gerçekleşmeyecek umutlara kapılmanın anlamı yoktu. Örneğin bir savaş kopsa da bir alay asker atlar üzerinde karşı yoldan gelse ya da bir yerde bir ev yansa, her tarafı sel bassa ya da, ne güzel olurdu! Ama nerde, yalnızca resimli kitaplarda yer alırdı bunlar, gerçekte göze görünmezlerdi, belki de böyle şeyler yoktu hiç.

Pierre göğüs geçirerek ağır ağır sürüdü yürümesini, sevimli narin yüzündeki parlaklık gitmiş, yerini tasa ve kaygılar almıştı. Yüksek tahta kafesin öbür yakasından Albert'le annesinin sesi geldi kulağına, öylesine güçlü bir kıskançlık ve nefret duygusuna kapıldı ki, yaşlar belirdi gözlerinde. Arkasına döndüğü gibi usulcacık yürüyüp uzaklaşmaya koyuldu oradan, geldiğini duysunlar, kendisine seslensinler istemedi. Kimsenin kendisini sorguya çekmeşini, kimsenin kendisini uyarmasını ve uslu olmaya davet etmesini istemiyordu. Durumu iyi değildi, hiç, ama hiç iyi değildi; oysa kimse çıkıp ilgilenmiyordu kendisiyle. Madem öyle, o da yalnızlığının ve üzüntüsünün hiç değilse bir güzel tadını çıkaracak, kendisini tam anlamıyla acınacak durumda hissedecekti.

Tanrı babaya gitti aklı, bazen çok sever, sayardı onu, Tanrı babayı düşünmesi bir lokmacık da olsa avuttu, ısıttı gönlünü, ama yine çarçabuk eski durumuna döndü. Bakarsın Tanrı babada da iş yoktu. Oysa özellikle şu sıra güvenebileceği, hoşa gidecek, avutucu sözler duyabileceği bir kimseye öyle ihtiyacı vardı ki!

Derken babası geldi aklına. Belki onun kendisini anlayabileceği umudu uyandı içinde, çünkü babasının da çokluk se-

si çıkmıyor, canı sıkılmış ve keyifsiz görünüyordu. Babası, kuşkusuz her zamanki gibi kocaman ve sessiz atelyesindeydi ve resim yapıyordu. Aslında onu rahatsız etmek doğru değildi. Ama babası daha geçenlerde ne zaman canı isterse çıkıp kendisine gelebileceğini söylememiş miydi? Kim bilir, belki unutmuştu bunu yine, zaten büyüklerin hepsi verdiği sözü çok geçmeden unuturdu. Ama olsun, bir deneyebilirdi yine. Hay Allah, insanın bu kadar ihtiyacı olsun da, kendisini avutacak bir başka şey bulamasın...

İlkin yavaş yavaş, derken içinde alevlenmiş umut ışığıyla daha çabuk ve dirilmiş, gölgeli yolda yürüyüp atelyeye geldi. Elini kapının koluna uzatıp durdu, kulak kabarttı içeri. Evet, babası atelyedeydi, onun burnundan hızlı hızlı soluduğunu ve kısa kısa öksürdüğünü işitti, babasının sol elinde tuttuğu fırçaların tahta saplarının hafiften takırdadığını duydu ayrıca.

Kolu usulcacık aşağı bastırdı, kapıyı sessizce açıp aralıktan başını uzattı içeri. Terebentin ve verniğin ağır kokusundan hoşlanmadı, ama babasının güçlü kuvvetli vücudu umut vericiydi. Pierre atelyeye girip kapıyı arkasından kapadı.

Kapı kapanırken yuvasına oturan mandalın çıt sesini işitince, Pierre'in dikkatle izlediği babası omuzlarını silkti, başını döndürdü. Keskin gözleri. incinmiş ve sorgulayan bakışlarla kapıdan yana baktı; ağzı nahoş bir şekilde açık duruyordu.

Pierre kıpırdamadı yerinden, babasının gözlerinin içine bakıp bekledi. Babasının gözleri dostça bir ifadeye büründü hemen, yüzündeki hoşnutsuzluk yine silinip gitti.

"Kimi görüyorum? Pierre! Koca bir gün görüşmemiştik. Annen mi yolladı seni buraya?"

Pierre başını sallayarak yadsıdı soruyu ve babasına bir öpücük verdi.

"Biraz yanımda kalmak, beni çalışırken görmek ister misin?" diye sordu babası tatlı dille. Ardından yine önündeki resme döndü, iyice nişan alıp elindeki ucu sivri fırçayı bir lekenin üzerine dokundurdu. Pierre babasını izliyor, tuvale

baktığını görüyordu onun; babasının gözlerinin sabırsızlıkla, adeta bir şeye içerlemiş gibi tuvale dikildiğini, güçlü ve asabi elindeki fırçayla tuvaldeki çeşitli yerlere nişan aldığını görüyor, alnındaki kırışıkları gerip alt dudağına dişleriyle bastırdığını görüyordu. Beri yandan, atelyenin hiç sevmediği, ama bugün her zamankinden iğrenç bulduğu ağır kokusunu burnunda duyuyordu.

Gözlerindeki ışık sönmüştü, adeta felce uğramış gibi dikiliyordu kapının yanında. Hiçbir şey yabancısı değildi, ne bu koku, ne babasının gözleri ne de yoğun dikkatten onun yüzünü gözünü çarpıtmaları. Ve anlamıştı bugün her zamankinden başka türlü olacağını beklemekle aptalca davrandığını. Babası çalışıyor, keskin kokulu boyalarını eşeleyip duruyordu, aklı fikri saçma resimlerindeydi hep. Atelyeye gelmekle budalalık etmişti.

Uğradığı düşkırıklığından Pierre'in yüzündeki kaslar gevşedi, sarktı. Tahmin etmişti zaten! Bugün kaçıp sığınabileceği bir yer yoktu, annesinin yanında yoktu böyle bir yer, hele babasının yanında hiç yoktu.

Dalgın ve üzgün, bir dakika kadar kapının yanında durdu, ışıl ışıl ıslak boyalarıyla büyük resme dikti gözlerini, bir şey göremeden baktı. Resme ayıracak vakti vardı babasının, ama ona hayır. Elini yeniden kola uzatıp bastırdı aşağı; atelyeden sessizce çıkıp gidecekti.

Ama Veraguth ürkek, çekingen kapı sesini işitmişti. Başını döndürdü, bir şeyler mırıldanarak Pierre'in yanına geldi.

"Ne oldu, Pierre? Kaçıp gitmeyesin sakın! Babanın yanında biraz kalmak istemez misin?"

Elini kapının kolundan çeken Pierre, belli belirsiz başını salladı.

"Bana bir şey mi söyleyecektin yoksa?" diye sordu babası güler yüzle. "Gel, seninle şöyle oturalım da biraz, anlat bana, dünkü araba gezintisi nasıldı bakayım?"

"Oh, güzeldi!" diye cevapladı Pierre, uslu ve nazik.

Babası, elini Pierre'in saçlarının üzerinde gezdirdi.

"Sana iyi gelmedi mi bu gezinti yoksa? Biraz uykulu bir halin var. Dün yemekte şarap içmemişsindir sanırım, ha? İçmedin demek? Pekâlâ, şimdi ne yapalım seninle? Biraz resim çalışmasına ne dersin?"

"Hayır, baba, canım istemiyor. Bugün çok sıkılıyorum."

"Öyle mi? Mutlaka iyi uyumamışsındır geceleyin? Seninle biraz jimnastik yapalım mı?"

"Hayır! Ben yalnızca senin yanında olmak istiyorum, anlıyor musun? Ama burası da bir fena kokuyor ki."

Veraguth okşadı Pierre'i ve güldü.

"Öyle işte. Boya kokusunu sevmez, üstelik bir ressam babanın oğlu olursan çekeceğin var demektir. İlerde ressam olmayı hiç aklından geçirmemişsindir sanırım?"

"Hayır, ressam olmayacağım."

"Peki, ne olmak istiyorsun?"

"Hiçbir şey. Bir kuş ya da onun gibi bir şey olsaydım, başka şey istemezdim."

"Fena istek değil doğrusu. Ama şimdi söyle bana, sevgili Pierre, benden ne istiyorsun daha çok. Bak, büyük resmin üzerinde daha çalışmam gerekiyor. Burada kalıp biraz oynayabilirsin. Ama istersen bir resimli kitap vereyim, bak?"

Hayır, bunlar değildi Pierre'in istediği. Sadece atelyeden yine kurtulabilmek için, güvercinlere yem ermeye gideceğini söyledi; bunun üzerine babasının rahat bir nefes aldığını ve gidecek olmasından memnunluk duyduğunu fark etti açıkça. Babasının bir öpücükle kendisini koyverince çıktı atelyeden. Babası arkasından kapıyı kapadı ve Pierre yine yalnız kaldı, eskisinden daha büyük bir yalnızlık ve boşluk içinde bu kez. Yoldan sapıp çimenler üzerinde yürümeye koyuldu, aslında yasaktı bunu yapması. Dalgın ve üzgün, birkaç çiçek kopardı. Islak otların gıcır gıcır sarı ayakkabılarında lekeler oluşturmasına, ayakkabılarının parlaklığını yitirmesine aldırmadı hiç. Sonunda üzerine çöken karamsarlığa karşı koyama-

yarak otların içine attı kendini, hıçkırarak başını otların içine gömdü, açık mavi gömleğinin yenlerinin ıslanıp kollarına yapıştığım hissetti.

Ancak üşümeye başlayınca, kendine gelerek doğruldu; kimseye görünmeden eve gelip çekinerek içeri girdi.

Çok sürmeden ona seslenip çağıracaklar, ağladığını görecekler, o zaman ıslanıp kirlenmiş gömleğini ve nemli ayakkabılarını fark edecekler ve kendisini paylayacaklardı. İçinde düşmanca duygularla mutfağın önünden geçti, kimseyi görmek, kimseyle karşılaşmak istemiyordu.

Ne olur uzaklarda bir yerde olsaydı şimdi, kimsenin kendisini tanımayacağı, kimsenin kendisini arayıp sormayacağı bir yerde.

Derken çokluk boş duran konuk odalarından birinin kapısında anahtarın kilit içinde sokulu durduğunu gördü. İçeri girip kapıyı kilitledi ardından, açık pencereleri de kapadı; hırçın ve yorgun, üzerine çarşaf yayılmamış kocaman yatağa ayakkabılarım çıkarmadan kıvrılıp yattı. O yürekler acısı durumda uykuyla gözyaşları arasında yatıp kaldı yatakta. Uzunca bir zaman sonra onu arayan annesinin avluda ve merdivenlerde kendisine seslendiğini işitti, ama cevap vermedi, inatla yatak ve yorganların içine iyice gömüldü. Annesinin sesi bir yaklaştı, bir uzaklaştı, sonunda duyulmaz oldu; ama o, inadından vazgeçip ben buradayım demedi. Sonunda göz yaşından ıslanmış yanaklarla uyuyakaldı.

Öğleyin Bay Veraguth yemeğe geldiğinde karısı sordu hemen: "Pierre nerde? Onu getirmedin mi yanında?"

Karısının biraz telaşlı tonu dikkatini çekti Bay Veraguth'un.

"Pierre mi? Pierre'in nerde olduğundan haberim yok. Sizinle beraber değil miydi?"

Bayan Adele irkildi, sesini yükselterek konuşmaya başladı.

"Hayır, kahvaltıdan sonra onu hiç görmedim. Arayıp da

bulamayınca kızlara sordum, Pierre'i atelyeye giderken gördüklerini söylediler bana. Atelyeye uğramadı mı peki?"

"Evet, uğradı, ama pek kısa süre kaldı yanımda, hemen yine koşup gitti."

Ardından içerlemiş, ekledi Bay Veraguth: "Peki, evden kimse aramaya çıkmadı mı Pierre'i?"

"Biz senin yanındadır sanmıştık," diye cevapladı Bayan Adele, kısaca ve alınmış. "Hemen onu aramaya gidiyorum."

"Birini gönder de baksın. Sofraya oturacağız şimdi!" dedi Bay Veraguth.

"Siz yemeğe başlayabilirsiniz. Ben kendim arayacağım onu."

Acele odadan çıkıp gitti Bayan Adele. Sofradan kalkan Albert, annesinin peşinden gidecek oldu.

"Sen kal burada, Albert," diye sesini yükseltti Bay Veraguth. "Yemekteyiz görüyorsun!"

Albert, öfkeyle babasına dikti gözlerini.

"Ben annemle yiyeceğim," dedi kafa tutarak.

Babası, Albert'in hırslanmış yüzüne bakıp gülümsedi.

"Hay hay, nasıl olsa evde senin sözün geçiyor, öyle değil mi? Hem yine bıçağı alıp bana fırlatmak geçiyorsa içinden, hiç durma, önyargılı davranıp yoksun bırakma kendini bu zevkten!"

Albert'in benzi sarardı birden, sandalyesini masadan çekip doğruldu. İlk kezdir ki babası, çocukluğunda kafası kızarak kalkıştığı bir eylemi kendisine anımsatıyordu.

"Benimle böyle konuşamazsın!" dedi birden parlayarak. "Buna izin veremem!"

Önündeki ekmekten bir lokma koparıp ağzına atan Bay Veraguth hiç cevap vermedi. Bardağına su doldurup acele etmeden içti. Karar vermişti, serinkanlılığını yitirmeyecekti. Odada kendisinden başka kimse yokmuş gibi davrandı. Albert'e gelince, ne yapacağına karar verememiş, pencereye doğru yürüdü.

Sonunda: "Buna izin veremem!" diye sesini yükseltti bir kez daha, öfkesini içinde tutamayarak.

Babası ekmeğin üzerine tuz serpti. Hayalinde bir gemi canlandırdı, bindi içine, uçsuz bucaksız yabancı denizlerde yol aldı, bu Allah'ın belası kör dövüşünden sıyrılıp çıktı dışarı, çok uzaklarda aldı soluğu.

"Öyle olsun," dedi nerdeyse tatlılıkla. "Görüyorum ki, seninle konuşmamı hoş karşılamıyorsun. O zaman kapatalım gitsin!"

O anda hayretle karışık bir çığlık sesi duydular, bir sel gibi boşanan telaşlı sözcükler işittiler ardından. Bayan Adele, Pierre'i saklanıp sığındığı köşede ele geçirmişti. Bay Veraguth kulak kabarttı, hemen kalkıp çıktı dışarı. Bugün anlaşılan her şeyde bir terslik vardı.

Bay Veraguth, darmadağınık yatakta, ayaklarında kirli botlarla yatarken buldu Pierre'i, uykulu ve ağlamış bir yüzle, saçları birbirine karışmış. Oğlanın önünde de, kendini çaresiz bir şaşkınlığa kaptırmış karısı dikiliyordu.

Tasa ve kızgınlık karışımı bir sesle: "Ama Pierre!" dedi Bayan Adele sonunda. "Ne yapıyorsun burada bakayım? Sana seslendim, niye cevap vermiyorsun? Niçin burada yatıyorsun, ha?"

Bay Veraguth oğlanı kaldırıp ayaklarının üzerine dikti; korkuyla onun cansız, sönük gözlerinin içine baktı.

"Hasta mısın, Pierre?" diye sordu sevecenlikle.

Pierre, afallamış, hayır anlamında başını salladı.

"Burada uyudun mu yoksa? Çoktan beri mi buradasın?"

Çekingen, ince bir sesle cevap verdi Pierre: "Elimde değildi... Bir kabahat işlemedim... Başım ağrıdı sadece."

Bay Veraguth, oğlam kollarına alıp yemek odasına taşıdı.

"Bir tabak çorba ver, içsin," dedi karısına. "Sıcak bir şeyler yemelisin, Pierre, iyi gelecektir sana, göreceksin. Hastasın kuşkusuz, zavallı yavrucak."

Bay Veraguth, Pierre'i bir sandalyeye oturtup sırtına bir yastık dayadı, kaşığı kendisi alıp ona çorba içirmeye koyuldu.

Albert, suskun ve içine kapalı, oturuyordu.

"Gerçekten hasta bir hali var," dedi Bayan Veraguth nerdeyse yatışmış, oğlunun alışılmamış yaramazlıklarını araştırıp cezalandırmaktan çok onun yardımına ve bakımına koşmaktan hoşlanan bir annenin duygusuyla.

"Seni daha sonra götürüp yatağına yatırırız, şimdi iç şu çorbadan biraz, hayatım," dedi güven verici bir sesle, Pierre'i avutmaya çalışarak.

Pierre, yüzü gri bir renk almış, yarı uyanık gözlerle oturuyor, kaşıkla ağzına verilen çorbayı hiç nazlanmadan yutuyordu. Babası çorba içirirken, annesi Pierre'in nabzını yokladı ve ateşi olmadığını görünce sevindi.

Zayıf bir sesle, bir şey yapmış olmak için: "Doktoru alıp geleyim mi?" diye sordu Albert.

"Hayır, kalsın şimdi doktor," diye cevap verdi annesi. "Pierre yatağına yatacak şimdi, sıcacık yorganlara sarılıp bir güzel uyuyacak, sabaha da iyileşecek, bir şeyi kalmayacak. Öyle değil mi, bir tanem?"

Pierre dinlemiyordu annesini, babasının kendisine içirmeye çalıştığı çorbayı daha fazla içmek istemedi, başını sallayıp karşı koydu.

"Bırak, zorla içmesin daha iyi," dedi annesi. "Gel benimle Pierre, yatmaya gidelim haydi; yatıp uyudun mu, her şey düzelecek yine, göreceksin."

Bayan Adele, oğlunu elinden tuttu. Pierre tembel tembel ayağa kalktı, uykulu bir yüzle kendisini çekip götüren annesinin peşine takıldı. Ama kapıya geldiklerinde durup yüzünü buruşturdu, kıvranmaya başladı birden, midesi bulanıp az önce yediklerini çıkardı.

Bay Veraguth, Pierre'i kucaklayıp yatak odasına taşıdı, annesiyle yalnız bırakıp kendisi çıktı. Zil sesleri yankılandı evde, merdivenlerden bir aşağı, bir yukarı seğirten uşakların

sesleri duyuldu. Bay Veraguth birkaç lokma bir şey atıştırdı, arada iki kez kalkıp Pierre'e bakmak için yatak odasına yollandı. Üzerindeki giysiler çıkarılıp eli yüzü yıkanan Pierre, madeni karyolasında yatırılmıştı. Derken Bayan Adele gelerek, çocuğun sakinleştiğini haber verdi, ağrıları da geçmişti şu sıra ve uyumak üzereydi.

Bay Veraguth, Albert'e dönerek: "Pierre dün ne yedi?" diye sordu.

Albert düşündü, hatırladı derken, ama cevabı babasına değil, annesine verdi.

"Alışmadığı bir şey değildi yediği. Brückenschwand'da ekmekle süt istedi. Pegolzheim'da da öğleyin *makaroni* ile pirzola yedik."

Bay Veraguth, engizisyonvari sorgulamasını sürdürdü: "Peki, sonra?"

"Başka şey yemek istemedi. Öğleden sonra ben bir bahçıvandan kayısı aldım. Ama Pierre yalnız bir ya da iki tane yedi."

"Kayısılar olmuş muydu?"

"Olmuştu tabii. Galiba onun kasten midesini bozmaya çalıştığımı sanıyorsun."

Bayan Adele, oğlunun kızgınlığını fark ederek söze karıştı:

"Neniz var sizin Tanrı aşkına?"

"Yok bir şey," dedi Albert.

Bay Veraguth devam etti konuşmasına: "Hiçbir şeye inanmıyor değilim, soruyorum sadece. Dün hiçbir şey olmadı mı? Pierre, bir yeri ağrıdığından yakındı mı hiç?"

Albert evet ve hayır'larla kısa cevaplar verdi, bir an önce yemekten kalkılmasını sabırsızlıkla beklemeye başlamıştı.

Bir kez daha doğrulup ayak uçlarına basarak Pierre'in yattığı odaya giden Bay Veraguth, onu uyumuş buldu. Pierre'in derin bir ağırbaşlılık okunan solgun çocuksu yüzü uykunun avutucu kollarına kendini bırakmış, büyük bir teslimiyet içinde yüzmekteydi.

Aynı tedirgin ve telaşlı günde Veraguth büyük resmini yapıp bitirdi. Korkarak ve içinde bir huzursuzlukla hasta Pierre'in yanından atelyeye dönmüş, kafasını kurcalayan düşünceleri susturup gücünün gizini oluşturan ve karşılığını çok pahalıya ödediği o katıksız sükûneti ele geçirmekte her zamankinden çok zorlanmıştı. Ne var ki, iradesi güçlüydü, sonunda ele geçirdi aradığı sükûneti ve resim üzerinde o güzelim yumuşak ikindi ışığında küçük çaptaki son rötuşları yaptı.

Paleti elinden bırakarak şövalenin karşısına geçip dikildiğinde, tuhaf bir ıssızlık duygusuna kapıldı. Bu resminin ayrı bir değer taşıdığını ve çok şey ifade ettiğini biliyor, ama yine de içini boşalmış, bir yangın yerine dönmüş hissediyordu. Sonra, resmini gösterebileceği bir kimse bulunmuyordu ortada.

Dostu çok uzaklarda, Pierre ise hastaydı ve yanında başka biri de yoktu. Çalışmasının etki ve yankısını ha var ha yok bir dış dünyadan, gazeteler ve mektuplardan öğrenebilecekti. Tanrım, bu da bir hiçti onun için, hiçten de az bir şeydi; bir dostun bakışı ya da bir sevgilinin öpücüğüdür ki, onu şimdi sevindirebilirdi ancak, ödüllendirip güçlendirebilirdi.

Bay Veraguth, bir çeyrek saat kadar resmin önünde sessiz durdu; birkaç haftanın gücünü ve güzelim saatlerini yiyip yutmuş resim ışıl ışıl parıldayarak gözlerinin içine bakıyor, kendisi ise eserinin önünde bitkinlik ve yabancılıkla dikiliyordu.

Çaresizlik karışımı müstehzi bir edayla: "Aman canım," dedi. "Resmi satar, parasını benim Hindistan seyahatine yatırırım." Ardından atelyenin kapısını kapayıp Pierre'e bakmak için eve yollandı. Pierre uyuyordu. Öğlenkine göre daha iyi görünüyordu şimdi, uykudan yüzüne bir kırmızılık gelmişti.

ağzı yarı açıktı, yüzdeki ıstırap ve umarsızlık ifadesi kaybolmuştu.

Kapıda: "Çocuklarda ne kadar da çabuk değişiyor her şey," dedi fısıldayarak. Karısı belli belirsiz gülümsedi; Veraguth, karısının da şimdi rahat bir nefes aldığını, onun üzüntüsünün de açığa vurduğundan daha büyük olduğunu görüyordu.

Ne var ki, karısı ve oğlu Albert'le yemeğe oturmayı pek cazip bulmadı.

"Ben kente iniyorum," dedi. "Akşam da burada olmayacağım."

Hasta Pierre yatağında yatıyor, uyuyordu. Annesi odayı karartttı ve oğlunu yalnız bırakıp çıktı dışarı.

Pierre düş görüyor, düşünde ağır ağır çiçek bahçesinin içinden geçiyordu. Her şey biraz değişmişti, her şey çok daha büyük ve çok daha genişti şimdi. Pierre yürüdü de yürüdü, ama bir türlü sonu gelmiyordu bahçenin. Tarhlar da o zamana kadar gördüklerinden çok daha güzeldi, ama içlerindeki çiçekler kocaman kocamandı, bir tuhaf camsı ve yadırgatıcı görünümleri vardı, bütün bahçe insanın içine kasvet veren ölü bir güzellik içinde ışıl ışıl parıldıyordu.

Biraz ruhu sıkılarak büyük fidanların sıralandığı çember biçimindeki bir yolu dolandı, içindeki balözünü sakin sakin emdiği beyaz bir çiçeğe yapışmış duran bir kelebek ilişti gözüne. Etrafta tuhaf bir sessizlik vardı, bahçenin yollarında da çakıl taşı diye bir şey görülmüyordu, üzerinde halı gibi yürünebilen yumuşak bir şeyle kaplıydı yollar.

Bahçenin karşı tarafından annesinin geldiğini gördü derken. Ama annesi onu fark etmemişti, el sallamadı ona, çatık kaşlı ve üzgün bakışlarla havaya bakıyordu, bir hayalet gibi sessizce önünden geçip gitti.

Çok sürmeden de bir başka yolda babasını gördü, daha sonra da Albert'i; her biri de sessizce ve çatık kaşlı, yürüyüp gitti, hiçbiri onu görmedi. Büyülenmişler gibi yalnızlık içinde

ve kaskatı dolanıp duruyorlardı; sanki hiç değişmeyecek, böyle kalacaklardı hep, sanki donup kalmış gözlerinde bir bakış, yüzlerinde bir gülümseme yeşermeyecekti, sanki bir ses esip gelerek bahçenin bu geçit vermez sessizliğinden içeri giremeyecek, sanki kımıltısız dallarda ve yapraklarda en hafif bir rüzgâr oynaşmayacaktı.

İşin en kötü yanı, kendisinin de onlara seslenemeyişiydi. Onu bundan alıkoyan hiçbir şey yoktu hani; ama böyle bir şeyi göze alamıyor, bunun için doğru dürüst bir istek duymuyordu; her şeyin olduğu gibi olması gerektiğini, buna karşı koymanın işi daha da kötüleştireceğini biliyor, seziyordu.

Pierre güzelliği göz kamaştıran cansız bahçenin içinde ağır ağır gezip dolaşmasını sürdürdü; binbir şahane çiçek güneşli, ölü havada sanki gerçek ve canlı değilmişler gibi parıldıyordu. Zaman zaman Albert'le yeniden karşılaşıyordu Pierre, annesiyle ya da babasıyla; hepsi de gerek onun, gerek birbirlerinin yanından hep aynı kalan o kaskatı yabancılıkla geçip gidiyordu.

Ona öyle geliyordu ki, sanki çoktan beri, belki de yıllardır sürüp gidiyordu bu durum; dünyanın ve bahçenin cıvıl cıvıl, insanlarınsa şen ve konuşkan olduğu, kendisinin de neşeyle dolup taştığı ve ele avuca sığmadığı daha başka zamanlar yaşanmıştı da bu zamanlar akıl almayacak kadar uzaklarda kalmış, derin ve kör bir geçmişin içine gömülüp gitmişti. Ama belki de hep böyle olmuştu, şimdiki gibi hep, ve o başka zamanlar tatlı ve budalaca bir düştü yalnız.

Sonunda mermerden küçük bir havuza geldi Pierre; bu havuzdan bahçıvanları eskiden bahçe kovalarına su doldurmuş ve yine burada kendisi bir zaman birkaç tane kuyruklu kurbağa beslemişti. Yeşil bir aydınlık içindeki suda mermer yalağın kenarı, ayrıca yıldız çiçekleriyle donanmış bir fidanın yukarıdan sarkmış yaprakları yansıyordu ve sevimli, öksüz ve nasılsa mutsuz bir görünümü vardı suyun, bütün öbür şeyler gibiydi tıpkı.

"İnsan bu havuzun içine düştü mü, boğulup ölür," demişti bir ara bahçıvanları. Ama hiç de derin değildi su.

Pierre, oval havuza yaklaşıp sarktı kenarından.

Ansızın suda yansıyan yüzünü gördü. Ötekilerin yüzleri gibiydi: Yaşlı, soluk ve vurdumduymaz bir katılıkta taş kesmiş.

Ürküp şaşırarak kendi yüzünü seyretti Pierre ve birden içindeki o gizli korkunun yol açtığı o anlamsız hüzün, karşı konmaz bir güçle başkaldırdı içinde. Bağırmaya çalıştıysa da sesi çıkmadı. Hüngür hüngür ağlamak istedi, ama yüzünü buruşturmaktan ve çaresizlik içinde sırıtmaktan başka şey gelmedi elinden.

O anda yine karşıdan geldiğini gördü babasının. Kendini zorlayıp ruhundaki büyülenmiş bütün güçleri biraraya toplayarak babasına yöneldi. Tüm ölüm korkusu ve umutsuz yüreğindeki tüm katlanılmaz acılarla koşup babasına sığındı suskun hıçkırıklarla, yardım dilenerek. Ama hayaletimsi serinkanlılığı içinde ilerden yaklaşan babası, kendisini yine görmemişe benziyordu.

"Baba!" diye bağıracak oldu Pierre. Bağıramadı, ama yine de korkunç çaresizliğinin sesi suskun yalnızlıklar içindeki babasına ulaşmıştı. Babası yüzünü çevirdi ve gördü kendisini.

Araştıran ressam gözleriyle Pierre'in yalvaran gözlerinin içine baktı, belli belirsiz gülümsedi, hafifçe başını salladı sevecen ve üzülerek, ama elinden bir şey gelmezmiş gibi avuntusuz. Bir an bir sevginin ve Pierre'inkine benzer bir acının gölgesi çatık kaşlı yüzünde gezindi ve bu kısacık anda o eski güçlü baba olmaktan çıkıp daha çok Pierre'in zavallı, çaresiz bir kardeşine dönüştü adeta.

Sonra yine dosdoğru ileriye yöneltti bakışlarını, ara vermediği yürüyüşünü düzenli adımlarla ağır ağır sürdürdü.

Pierre babasının uzaklaşıp gözden kaybolduğunu gördü; küçük mermer havuz, yol ve bahçe dehşetle açılmış gözleri-

nin önünde kararıp sisten bir bulut oldu. Şakakları zonklayarak, kurumuş ağzı yanarak uykusundan uyandı Pierre, küçük loş odada kendini yatakta yatarken buldu, yalnızdı, şaşırarak olup bitenleri anımsamaya çalıştı, ama hiçbir şey gelmedi aklına; bitkin ve boynu bükük, öbür tarafına döndü.

Ancak yavaş yavaş bilinci tastamam yerine geldi tekrar ve ona rahat bir nefes aldırdı. İnsanın hastalanıp başının ağrıması hiç hoş değildi, ama buna katlanılabilirdi yine de, gördüğü karabasanın ölümcül duygusunun yanında kolay dayanılabilecek tatlı bir şeydi.

Çekilen bu işkencenin insana ne yararı var sanki? diye içinden geçirdi Pierre ve yorgamn altında kıvrılıp tortop oldu. Niçin hastalanırdı insan? Hastalanmak bir cezaysa kendisi ne kabahat işlemişti ki cezalandırılıyordu? Yemesi yasaklanmış bir şey bile koymamıştı ağzına daha önce bir kez yaptığı gibi. Daha önce bir defasında iyice olgunlaşmamış erikleri yiyerek midesini bozmuştu. Yemesi yasaklanmıştı oysa, ama yine de yemişti, hak etmişti cezalandırılmayı o zaman, işlediği kabahatin ister istemez sonuçlarına katlanmıştı. Doğaldı bu da. Peki ama şimdi? Ne diye şimdi yatakta yatıyordu? Ne diye kusup midesindekileri çıkarmıştı? Ne diye kafasının içine böyle acımasızca iğneler batırılıyordu?

Yatakta uyanık yattığından bu yana hayli zaman geçmişti ki, annesi yeniden çıkıp geldi. Odaya girip pencerenin önündeki perdeyi çekti, akşamın yumuşak ışığı cömertlik ve sevecenlikle akın etti içeri.

"Nasılsın bakayım, hayatım? İyi uyudun mu?"

Pierre cevap vermedi. Yan tarafı üzerinde yatar durumda, gözlerini kaldırıp annesine baktı. Annesi şaşırmış bir yüzle onun bakışına göğüs gerdi; Pierre'in bakışında insanı bir tuhaf süzen ve ciddi bir ifade vardı.

"Ateşi yok anlaşılan," diye geçirdi içinden annesi ferahlamış.

"Şimdi bir şeyler yemek ister misin?"

Pierre hafifçe başını salladı.

"Hiçbir şey getirmeyeyim mi sana?"

"Su," dedi Pierre usulcacık.

Annesi su verdi, ama Pierre yalnız bir yudum aldı sudan, yeniden yumdu gözlerini.

Ansızın Bayan Veraguth'un odasından piyano sesleri yankılandı. Sesler, kabarıp kocaman bir dalga oluşturarak doldu odaya.

"Duyuyor musun?" diye sordu annesi.

Pierre gözlerini iyice açmıştı, yüzü adeta acılar içinde buruştu.

"Hayır!" diye bağırdı. "Hayır! Rahat bırakın beni!"

Her iki elini kulaklarına bastırdı, başını yastıklara gömdü.

Bayan Veraguth göğüs geçirerek müzik odasına yollandı ve Albert'e rica edip artık çalmamasını söyledi. Ardından dönüp gelerek Pierre'in yatağının başucunda oturdu, onun tekrar uyumasını bekledi.

Bu akşam evde çıt çıkmıyordu. Bay Veraguth kente inmişti. Albert'in suratı asılmıştı, piyano çalamadığına içerliyordu. Herkes erkenden gidip yattı. Bayan Veraguth yatak odasının kapısını açık bırakmıştı; gece uyanıp da bir şey isteyecek oldu mu, Pierre'in sesini işitebilecekti böylece.

On İkinci Bölüm

Bay Veraguth gece kentten dönünce dikkatle, usulcacık evin etrafını dolandı, tasayla evi gözetleyip kulak kabarttı, sevgili Pierre'inin hâlâ hasta yatıp acı çektiğini kendisine bildirecek aydınlık bir pencere görebilir miyim, açılıp kapanan bir kapı gıcırtısı, bir insan sesi işitebilir miyim diye merak etti. Bütün

evi sessiz, yatışmış ve uyur durumda bulunca, içindeki korku ağır ve ıslak bir giysi gibi sıyrılıp düştü üzerinden, içinde bir şükran duygusuyla hayli bir vakit uyumadan yattı yatakta. Geç vakit uyumak üzereydi ki, gülümsemeden duramadı, umutsuzluğa düşmüş bir kalbi sevince boğmak için ne kadar az şeyin yeteceğini düşünerek şaştı kaldı. Kendisini üzen, gönlünü karartan her şey, yaşamının insana nefes aldırmayan tüm kasvetli yükü, çocuğuna karşı duyduğu sevecen tasanın yanında bir hiçe dönüştü, hafifleyip önemini yitirdi ve bu uğursuz gölgenin uzaklaşmasıyla her şey gözüne aydınlık, daha katlanılır göründü ansızın.

Ertesi sabah, keyfi yerine gelmiş, hayli erken bir saatte eve yollandı, Pierre'i henüz bir güzel uyurken bularak şükretti ve karısıyla baş başa oturup kahvaltı yaptı, çünkü Albert kalkmamıştı henüz. Bay Veraguth yıllardan beri ilk defadır ki, bu saatte evde bulunuyor, karısı Bayan Adele'nin sofrasında oturuyordu. Bayan Adele nerdeyse kuşkulu bir hayretle ona bakıyor, onun, nazik ve neşesi yerinde, sanki en sıradan bir şeymiş gibi kendisinden bir fincan kahve isteyişini ve tıpkı eski günlerdeki gibi kendisiyle birlikte kahvaltı yapışını izliyordu.

Sonunda bir beklenti içindeki karısının merakı ve bu saatte eve gelişindeki olağanüstülük, Bay Veraguth'un da dikkatini çekti.

"Öyle seviniyorum ki," dedi karısına eskiden yaşanmış güzel yılları anımsatan bir sesle. "Bizim Pierre'in yine düzeliyor görünmesine öyle seviniyorum ki! Onun durumunun beni ciddi şekilde kaygılandırdığını ancak şimdi fark ettim."

"Haklısın, Pierre'in dünkü halini hiç beğenmemiştim," diye cevap verdi Bayan Adele, kocasının görüşüne katılarak.

Kocası gümüş kaşıkla oynuyor ve nerdeyse muziplik okunan bir bakışla onun gözlerinin içine bakıyordu, ansızın patlak veren ve asla uzun sürmeyen, çocuksu denecek, eskiden kocasında pek sevdiği ve narin ışınlarını kocasından yalnızca

Pierre'in tevarüs ettiği çocuksu bir neşenin güçsüz bir yansıması vardı bu bakışta.

"Evet," diye başladı Bay Veraguth neşeyle konuşmaya, "gerçekten bir mutluluk! Ve şimdi kafamda tasarladığım en son planlarım üzerinde seninle konuşmanın zamanı geldi. Diyeceğim, kışın iki delikanlıyı alıp St Moritz'e gitmen ve uzun süre orada kalman iyi olacak."

"Peki sen?" diye sordu Bayan Adele. "Sen de orada resim mi yapacaksın?"

"Hayır, ben gelmeyeceğim sizinle. Sizi bir süre için kendi kendinizle yalnız bırakıp seyahate çıkacağım. Güzün buradan ayrılacak, atelyeyi de kapayacağım. Robert'e de izin vereceğim. Kışı burada, Rosshalde'de geçirip geçirmemen tamamen sana kalmış. Bana sorarsan kışın burada kalmanı tavsiye etmem. Cenevre'ye ya da Paris'e git daha iyi, St Moritz'i de unutma, Pierre'e iyi gelecektir!"

Bayan Adele, gözlerini kaldırıp şaşkın şaşkın kocasına baktı.

"Şaka ediyorsun," dedi söylediklerine inanmamış.

"Yo, şaka etmiyorum," diye cevapladı Bay Veraguth yarı hüzün karışımı bir gülümsemeyle. "Şaka denilen şeyi unuttum tamamen. Ciddi konuşuyorum, bana inanmalısın. Bir deniz yolculuğu yapacağım ve uzun zaman da dönmeyeceğim buraya."

"Bir deniz yolculuğu mu?"

Bayan Adele, düşüncelerini toparlamaya çalıştı. Kocasının önerileri, imalı sözleri, sesindeki neşeli ton, bütün bunlar onda görmeye alışmadığı şeylerdi ve kuşkusunu uyandırıyordu. Ne var ki, "deniz yolculuğu" sözü kafasında bir sahnenin canlanmasına yol açtı: Kocasını bir gemiye binerken gördü hayalinde, arkasında bavulları taşıyan hamallar; seyahat acentalarının afişlerinde gördüğü resimleri anımsadı, Akdeniz'de kocasıyla yaptıkları seyahatlere gitti aklı ve der demez her şeyi anladı.

"Burkhardt'la gidiyorsun!" diye sesini yükseltti heyecanla.

Bay Veraguth başını salladı. "Evet, Otto'yla gidiyorum."

Bir süre sustular. Bayan Adele afallamıştı ve işittiği haberin önemini seziyordu. Belki kocası terk etmek istiyordu kendisini, özgürlüğünü ona geri verecekti? En azından bu yönde atılmış ilk ciddi adımdı; işittiği haberin kendisini pek heyecanlandırmaması, içinde fazla bir tasa ya da umut uyandırmayıp hele hiç sevindirmemesi karşısında irkildi. Yeni bir yaşam kocası için söz konusu olabilirdi, ama kendisi için değişikti durum. Albert'in yanında bulunması işini biraz kolaylaştıracaktı kuşkusuz, ayrıca Pierre'i kazanmış olacaktı, doğru; ama terk edilmiş bir kadın durumuna düşecek ve öyle de kalacaktı. Böyle bir şeyi şimdiye kadar belki yüz defa geçirmişti kafasından, bu onun gözüne özgürlük ve kurtuluş gibi görünmüştü. Ne var ki, şimdi kafasında yaşattığı düşün gerçekleşme olasılığı başgösterir göstermez, o kadar çok korku, utanç ve suçluluk duygusu üzerine çullanmıştı ki, cesaretini yitirmiş, kendisi için hiçbir şey isteyecek gücü kalmamıştı. Daha önce olacaktı bu gibilerden bir duygu belirdi içinde, o çekişmeli ve fırtınalı günlerde olacaktı, tevekkül ve teslimiyeti daha öğrenmeden. Oysa artık geçmiş ola! Şimdi böyle bir şey, çoktan görülmüş bir hesabın altına bir çizgi çekmekti yalnız, bir hesabın kapatılmasıydı, tüm gizli kalmış, yarı buçuk itiraf edilmiş duygu ve düşüncelerin acı bir şekilde doğrulanmasıydı, bundan böyle insanı yeni yaşamlara özendiren hiçbir kıvılcım parıltısı içermiyordu.

Bay Veraguth, serinkanlılığını korumaya çalışan karısının yüzündeki ifadeyi dikkatle inceledi, bir acıma duygusu uyandı içinde.

"Bir deneme olacak," dedi kollayarak. "Kimse tarafından rahatsız edilmeksizin birlikte yaşayacaksınız, sen ve Albert – sonra Pierre, diyelim bir yıl kadar. Senin hoşlanacağın bir şey olacak, çocuklara da çok iyi gelecek kuşkusuz. Ne de olsa

bizim... bizim birlikte yaşamanın doğru dürüst üstesinden gelemeyişimiz üzüyor her ikisini de. Ayrıca, uzunca bir ayrılık bizim her şeyi daha bir açık seçik görmemizi sağlayacak, öyle değil mi?"

"Olabilir," dedi Bayan Adele alçak sesle. "Nasıl olsa sen kararını vermişsin."

"Otto'ya yazdım çoktan. Sizlerden o kadar uzun zaman ayrı kalmak benim için kolay olmayacak."

"Pierre'den demek istiyorsun."

"En başta Pierre'den, evet. Biliyorum, iyi bakacaksın ona. Benden kendisine fazla bahsetmeni bekleyemem; ama Albert'teki gibi olmasın lütfen!"

Bayan Adele, karşı çıkarak başını salladı.

"Benim suçum değildi, biliyorsun."

Bay Veraguth elini sakınarak omzuna koydu karısının, uzun zaman başvurulmamış hantal bir sevecenlikle.

"Ah, Adele, suçtan söz etmeyelim ne olur. Bütün suç benim olsun. Bütün yapmak istediğim şey, zaten suçumu bağışlatmaya çalışmak. Mümkünse, Pierre'i kaybetmeyeyim, olmaz mı! Pierre, aramızdaki tek bağı oluşturuyor. Bana besleyeceği sevginin önüne engel çıkarılmasın lütfen."

Bayan Adele, kandırılıp ayartılmaya çalışılıyormuş da kendini savunmak ister gibi gözlerini yumdu.

"Gider de uzun bir zaman gelmezsen..." dedi duraksayarak. "O henüz bir çocuk..."

"Kuşkusuz. Bırak, öyle de kalsın! Baktın ki başka türlü olmuyor, beni unutturabilirsin kendisine. Ama şunu aklından çıkarma ki o benden sana bir emanet ve bu emaneti sana bırakabilmem için, sana pek çok güven duyuyor olmam gerekir."

"Albert'in geldiğini duyuyorum," dedi Bayan Adele çabuk çabuk, fısıldayarak. "Az sonra burada olur. İlerde bu konuyu seninle yine konuşuruz. Sandığın gibi basit değil iş. Şimdiye kadar sahip olmadığım, şimdiye kadar dilemediğim ölçü-

de özgürlük bağışlıyorsun bana, beri yandan üzerime öyle bir sorumluluk yüklüyorsun ki, tüm özgürlüğümü alıp götürüyor. İzin ver, bu konu üzerinde düşüneyim. Sen de sanırım kararını hemen bir saat içinde vermedin, bana da biraz zaman tanı."

Kapının önünde ayak sesleri duyuldu, az sonra Albert içeri girdi.

Babasını odada görünce şaşırdı, zoraki selamladı kendisini, annesine de bir öpücük verip kahvaltı masasına oturdu.

Rahat bir sesle: "Sana sürpriz bir haberim var," diye başladı Bay Veraguth. "Güz tatilini annen ve Pierre'le istediğiniz yerde geçirebileceksin, Noel tatilini de ayrıca. Ben birkaç ay için seyahate çıkacağım.

Albert sevincini gizleyemedi, ama zorladı, tuttu kendini ve sabırsızlıkla sordu: "Nereye gitmeyi düşünüyorsun peki?"

"Henüz tam olarak bilmiyorum. İlkin Burkhardt'la Hindistan'a gideceğim."

"O kadar uzağa ha! Okul arkadaşlarımdan biri Hindistan'da doğmuş, sanırım Singapur'da. Hâlâ kaplan avlıyorlarmış orada."

"Umarım öyledir. Bir tane vurursam, postunu dönüşte alıp getiririm tabii. Ama orada asıl işim, resim yapmak olacak."

"Tahmin ederim. Bir Fransız ressamıyla ilgili bir yazı okumuştum, tropikal ülkelerin birinde yaşamış, Büyük Okyanus'taki bir adada sanırım –harikulade bir şey olmalı."

"Değil mi? Siz de bu arada eğlenir, bol bol piyano çalar, kayak yaparsınız. Ama ben şimdi gideyim de bakayım bizim küçük ne yapıyor. Siz hiç rahatınızı bozmayın."

Daha karısıyla Albert ağızlarını açıp bir cevap vermeye kalmadan, dışarıyı boylamıştı Bay Veraguth.

"Bazen babam harika doğrusu," dedi Albert sevincinden yerinde duramayarak. "Hindistan'a seyahat, beğendim doğrusu. Olursa böyle olsun!"

Annesi güçlükle gülümsedi. Dengesi bozulmuştu; içinde öyle bir duygu vardı ki, sanki bir dalda oturuyor da dal testereyle kesiliyordu. Ama sesini çıkarmadı, güler bir yüz takınmaya çalıştı, bunda da antrenmanlıydı doğrusu.

Bay Veraguth, oğlu Pierre'in odasına girmiş ve yatağının yanıbaşına oturmuştu. Cebinden usulcacık küçük bir eskiz defteri çıkarıp uyuyan küçük Pierre'in başını ve kolunu çizmeye koyuldu. Karşısına oturtarak Pierre'i sıkmadan, onu şu sıra sık sık, elden geldiğince doğru dürüst resme geçirmek ve kafasına nakşetmek istiyordu. Sevecen bir özenle vücudunun formlarını, narin saçlarının yukarıdan dökülüşünü ve ayrım yerlerini, sevimli ve asabi burun kanatlarını, bir istemden yoksun dinlenen elini ve sımsıkı kapanmış ağızdaki o kendi başına buyruk soylu çizgiyi inceliyor, etüt ediyordu.

Pierre'e yatakta yatarken seyrek rastlıyordu Bay Veraguth ve ilk defadır ki, onu çocuklar gibi ağzı açık değil, kapalı olarak uyurken görüyordu. Erkenden olgunlaşmış manalı ağzı incelerken, kendi babası, yani Pierre'in dedesinin ağzıyla aradaki benzerlik dikkatini çekti. Babası pervasız, hayal gücü zengin, ama yerinde duramayan ateşli biriydi. Bir yandan bakıp bir yandan eskiz üzerinde çalışırken, babaların, oğulların ve torunların karakterleri ve yazgılarıyla doğanın oynadığı anlamlı oyun zihnini kurcaladı ve bu peşpeşe zorunlu sıralanışın insanı kaygılandıran bilmecesindeki harikulâdelik, bir düşünür olmayan Veraguth'un ruhunu sıyırıp geçti.

Derken uyuyan Pierre ansızın açtı gözlerini ve babasının gözlerinin içine baktı. Bu bakışın ve bu uyanışın çocuksuluktan ne kadar uzak bir ciddilik taşıdığı bir kez daha dikkatini çekti Veraguth'un. Kurşunkalemi hemen bir kenara koyup eskiz defterini kapadı, uyanan Pierre'in üzerine eğilip alnından öptü ve neşeli bir sesle: "Günaydın, Pierre!" dedi. "Nasıl, iyileştin mi biraz?"

Pierre mutlulukla gülümseyip gerindi. Evet evet, daha iyiydi şimdi, çok daha iyiydi. Yavaş yavaş zihnini topladı.

Evet, hastalanmıştı dün; dünkü çirkin günün gözdağı veren gölgesini hâlâ üzerinde hisseder gibiydi. Ama şimdi çok daha iyiydi, birazcık daha yatacak, şu andaki durumunun sıcaklık ve şükran dolu huzurunun tadını çıkaracak, sonra da kalkıp kahvaltı yapacak ve annesiyle bahçeye inecekti.

Annesini alıp gelmeye gitti babası. Pierre gözlerini kırpıştırarak pencereye baktı, neşe dolu aydınlık günün sarımtırak perdeler arasından parıldadığı görülüyordu. Öyle bir gündü ki, doğru dürüst bir şeye benziyor, akla gelmedik hazların burcu burcu kokusunu içinde barındırıyordu. Oysa ne kadar yavan, soğuk ve kasvetli bir gün geçirmişti! Bunu yine unutmak için gözlerini yumdu ve uykunun hantallığı içindeki kol ve bacaklarında canım yaşamın uzanıp gerinişini hissetti.

Annesi geldi derken, bir yumurtayla bir fincan süt getirdi, babası da söz verdi kendisine, ona yeni boya kalemler armağan edecekti. Her ikisi de sevgi ve sevecenlikle davranıyor, onu yine iyileşmiş görmekten mutluluk duyuyordu.

Bir doğum günüydü adeta, pastanın eksikliğinin hiç önemi yoktu, çünkü doğru dürüst bir açlık hissettiği söylenemezdi henüz.

Giyinir giyinmez, üzerinde gıcır gıcır mavi bir yazlık giysi, babasına gitmek üzere hemen atelyenin yolunu tuttu. Dünkü iğrenç düş aklından çıkmıştı, ama düşteki korku ve acıların yankısı hâlâ yüreğinde titreşmekteydi; bu yüzden, çevresinin gerçekten güneşle ve sevgiyle sarıldığını görmesi ve tatması gerekiyordu şimdi.

Atelyede babası yeni resim için yapılacak çerçevenin ölçüsünü almaktaydı, Pierre'i sevincinden uçarak karşıladı. Ama Pierre uzun süre kalmak istemedi babasının yanında, ona yalnızca günaydın demeye ve kendini sevdirmeye gelmişti. Atelyeden ayrılıp köpeğin ve güvercinlerin yanına gitti çok geçmeden, sonra Robert'e uğradı, oradan da mutfağa koştu, her şeyi yeniden selamlayıp bağrına bastı, her şeye yeniden sahip oldu. Ardından annesiyle ve Albert'le bahçede gezme-

ye çıktı; bahçede otların içine uzanıp yatarak ağladığından bu yana bir yıl geçmişti sanki. Tahterevallide sallanmak istemedi, ama elini tahterevallinin tahtası üzerine koydu, fidanlara ve çiçek tarhlarına yollandı ardından, daha önce yaşanmış bir yaşamdan belli belirsiz bir anımsama esip geldi kendisine doğru, sanki burada tarhlar arasında bir yalnızlık, öksüzlük ve umarsızlık içinde şaşkın şaşkın dolanıp durmuştu. Şimdi her şey yine aydınlıktı, hayat vardı her şeyde, arılar şarkılar söylüyordu, hava tam solunacak gibiydi, hafif ve neşe dolu.

Annesi çiçek sepetini taşımasına izin vermişti; topladıkları karanfilleri ve dalya çiçeklerini sepetin içine koyuyorlardı; ama o, ayrıca bir demet yaptı çiçeklerden, daha sonra bunu babasına götürüp verecekti.

Eve döndüklerinde yorgun düşmüştü. Albert isterse kendisiyle oynayabileceğini söylediyse de, Pierre ilkin biraz dinlenmeyi uygun buldu. Annesinin verandadaki kocaman hasır koltuğuna oturdu; babasına götüreceği çiçek demeti hâlâ elindeydi.

Üzerinde tatlı bir rehavet hissetti, gözlerini yumup yüzünü güneşe çevirdi, pembe ve sıcak bir aydınlığın göz kapakları arasından içeri sızışı gönlünü hazla doldurdu. Derken memnun bir yüzle gözlerini gıcır gıcır sevimli giysisinde gezdirdi, parlak sarı ayakkabılarını güneşin ışığından içeri soktu, sırayla bir sağını, bir solunu. Böyle sessiz ve biraz yorgun, rahatçacık ve tertemiz oturmaktan pek hoşlanıyordu. Bir şu karanfillerin de ağır kokusu olmasaydı! Karanfilleri masanın üzerine bıraktı elinden, sonra onları itip kendisinden uzaklaştırdı, kolunun uzanabildiği kadar öteye itti. Az sonra suya koyacaktı hepsini, götürüp babasına verene kadar solmalarını istemiyordu.

Olağanüstü bir sevecenlikle babasına gitti aklı. Dün ne olmuş, ne yapmıştı? Babasını görmek için atelyeye yollanmıştı, çalışırken bulmuştu onu, hiç vakti yoktu babasının, yaptığı resmin önünde öylesine yalnızlık içinde, harıl harıl çalışarak

ve biraz da mahzun dikilip durmuştu. Buraya kadar tastamam anımsıyordu her şeyi. Ya sonra? Sonra bahçede babasıyla karşılaşmamış mıydı? Kendini zorlayıp anımsamaya çalıştı. Doğru, babası bahçede dolanıp durmuştu, yalnız başına ve acılar içinde, yabancı bir yüzle. Ve kendisi de babasına seslenecek olmuştu... Nasıldı bakayım? Korkunç bir şey, tüyler ürpertici bir şey olmuştu dün ya da böyle bir şey işitmişti, ne olduğunu çıkaramadı bir türlü.

Derin koltukta arkasına yaslanmış, kafasında beliren düşüncelerin akışına bıraktı kendini. Güneşin sarı ve sıcak ışığı dizlerini aydınlatıyordu, ama içindeki neşe yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştı. Düşüncelerinin o tüyler ürpertici şeye usul usul yaklaştığını seziyordu. Ve içinde öyle bir his vardı ki, ele geçer geçmez, o şey kendisini yine sultası altına alacaktı; arkasında durmuş, fırsat kolluyordu. Anımsamaları o şeyin bulunduğu sınıra yaklaştıkça, içinde bulantı ve baş dönmesi gibi boğucu bir duygu beliriyor, başına hafiften bir ağrı yapışıyordu.

Pek ağır kokularıyla keyfini kaçırıyordu karanfiller. Güneş vurmuş hasır masa üzerinde duruyor ve giderek soluyorlardı. Babasına götürüp vermek istiyorsa, tam zamanıydı. Ama bu isteği duymaz olmuştu artık, daha doğrusu istiyordu istemeye, ama o kadar yorgundu ki! Üstelik güneş gözlerini acıtıyordu. Sonra, her şeyden önce dün olup bitenleri düşünüp bulmak zorundaydı. Aradığı şeyin hemen burnunun ucunda olduğunu, düşünceleriyle bir el atsın, hemen onu yakalayacağını seziyordu; ama her seferinde söz konusu şey gözden kayboluyor, uçup gidiyordu.

Başındaki ağrı artmıştı. Ah, niyeydi sanki bu? Oysa bugün ne kadar da neşeliydi!

Bayan Adele dışardan seslendi oğluna, ardından kapıyı açıp içeri girdi. Çiçeklerin güneşte durduğunu fark edince, Pierre'i su alıp gelmeye yollayacak oldu. Ama Pierre'e bakar

bakmaz, koltuğa pelte gibi gömülmüş oturduğunu gördü onun, yanaklarında boncuk boncuk gözyaşları vardı.

"Pierre, yavrucuğum, ne oldu? Rahatsızlandın mı yine?"

Pierre, yerinden kımıldamadan annesine baktı ve gözlerini yumdu.

"Konuşsana, hayatım, nen var? Yatağına yatmak ister misin? Bir oyun oynayalım mı seninle? Bir yerin ağrıyor mu?"

Pierre başını salladı, annesinin odadaki varlığından sanki rahatsızlık duyuyormuş gibi, yüzünde yadsıyıcı bir ifade belirdi.

"Bırak beni," dedi fısıltı halinde.

Annesi kendisini ayağa kaldırıp kucağına almak isteyince, öfkesinden kudurarak nerdeyse tanınmayacak gibi tiz bir sesle bağırdı: "Bırak beni diyorum!"

Ama hemen ardından diklenmesi geçti, annesinin kollarına yığılıp kaldı. Annesi kendisini tutup kaldırdığında, hafifften inliyordu; sararmış yüzünü acıyla kıvranarak öne eğdi, sarsıla sarsıla kusmaya başladı.

On Üçüncü Bölüm

Veraguth yeni yapılmış küçük konutunda tek başına yaşamaya başladığından beri, karısı kendisini görmek için buraya uğranuş değildi pek. Şimdi onun kapıyı vurmadan telaşla atelyeden içeri girdiğini görünce, hemen kötü bir haber işitmeye hazırladı kendini. İçinde beliren sezginin uyarısı o kadar kesindi ki, karısı ağzım açmaya kalmadan atıldı: "Pierre'e bir şey mi oldu?"

Bayan Adele, evet anlamında çabuk çabuk başını salladı.

"Hastalığı ciddi olmalı. Demin pek tuhaf bir hali vardı, az önce de kustu yine. Doktoru alıp gelsen iyi olacak."

Bunları söylerken Bayan Adele'nin bakışı adeta boş ve geniş atelyede gezindi, yeni resme gelip takıldı. Ama resimdeki insan figürlerini görememiş, küçük Pierre'i bile tanıyamamıştı, yalnızca gözlerini dikmiş tuvale bakıyor, kocasının yıllardır içinde yaşadığı atelyenin havasını soluyor ve belirsiz bir sezgiyle burada da kendisinin yıllardır yaşadığına benzer bir yalnızlık ve dikbaşlı bir kendine yeterlik havasının estiğini hissediyordu. Ancak bir an sürdü bu, sonra gözlerini resimden çevirip kendisine karma karışık sorular yönelten kocasına gerekli cevapları vermeye çalıştı.

En sonunda: "Lütfen, hemen telefon edip bir otomobil çağırır mısın!" dedi Bay Veraguth. "Arabayla uzun sürer. Kente ben kendim ineceğim, şu ellerimi yıkayayım, tamam. Hemen geliyorum eve. Sen götürüp yatırmışsındır Pierre'i sanırım?"

Bir çeyrek saat sonra otomobile binip kente yollandı Bay Veraguth. Kentte tanıdığı tek doktoru aramaya koyuldu, daha önce de birkaç kez eve gelmişti doktor. Eski yerinde bulamadı onu, başka yere taşınmıştı. Yeni yerini arayıp dururken, yolda doktorun arabasıyla karşılaştı. Doktor selam verdi kendisine, Bay Veraguth da karşılıkta bulundu. Araba önünden geçip gitmişti ki, kendisine selam verenin aradığı doktor olduğunu anladı. Hemen döndü geriye, doktorun arabasını bir hastanın evinin önünde buldu. Burada içi içini yiyerek bekledi bir süre, evden çıkarken doktoru kapıda yakaladı, onu hemen alıp arabasından içeri soktu. Doktor diretti, karşı koydu; Veraguth, onu nerdeyse kendisiyle gelmeye zorladı.

Hemen son hızla Rosshalde'ye doğru yola koyuldu araba; doktor elini Veraguth'un dizine koyarak şöyle dedi: "Pekâlâ, esirinizim. Bana ihtiyacı olan öbür hastalarımı bekleteceğimin farkındasınız sanırım. Söyleyin şimdi, kimin başı dertte? Karınız mı hasta olan? – Değil mi? – O zaman sizin küçük hastadır. Neydi ismi bakayım? Pierre, çok doğru. Epeydir görmedim kendisini. Nesi var kuzum? Bir kaza falan mı geçirdi?"

"Hasta, dünden beri. Bu sabah yine düzelir gibi oldu, ayağa kalkıp biraz bir şeyler yedi. Ama az önce birden kusmaya başladı yine, sanırım ağrıları da var."

Doktor, sıska elini zeki, çirkin yüzünde gezdirdi.

"Bir mide rahatsızlığı olmalı, göreceğiz bakalım. Malikânede başkaca her şey yolunda mı? Geçtiğimiz kış Münih'te serginizi gezdim. Sizinle doğrusu iftihar ediyoruz, azizim."

Doktor saatine baktı. Araba vites değiştirip daha bir hızlı soluyarak yokuş yukarı tırmanırken, her ikisi de sustu. Çok geçmeden malikâneye vardılar, kapalı bahçe kapısının önünde indiler arabadan.

"Beni bekleyin burada," diye seslendi doktor şoföre. Ardından bir koşu bahçeden geçip evden içeri girdiler. Annesi, Pierre'in yatağının başucunda oturuyordu.

Doktorun şimdi bol vakti vardı anlaşılan. Acele etmeden muayeneye koyuldu Pierre'i, onu konuşturmaya çalıştı, annesi Bayan Adele'ye yatıştırıcı güzel sözler söyledi, tam bir serinkanlılıkla davranarak telaş ve heyecandan uzak bir güven havası yarattı evde; bu hava, Veraguth'u da rahatlattı.

Pierre doktorun işini kolaylaştırmaya yanaşmadı hiç, sesini çıkarmadı, içerlemiş ve kuşkulu bir tavır takındı. Doktor, elini yoklayıp bastırarak karnında gezdirirken, onun bu çabalarını aptalca ve işe yaramaz buluyormuş gibi alaylı alaylı ağzım büzdü.

"Öyle görülüyor ki bir zehirlenme durumu yok ortada," dedi doktor ihtiyatla. "Bir apandisit olasılığı da söz konusu değil. Anlaşılan midesini bozmuş sadece. Bunun için de en iyi ilaç perhiz yapıp beklemek. Baktınız ki susadı, delikanlıya biraz demli çay verin, o kadar. Akşamleyin birkaç yudum Bordo şarabı da içirebilirsiniz. Bir terslik çıkmazsa, sabahleyin çay ve peksimetle kahvaltı yapabilir. Ağrıları olursa, bana telefon edebilirsiniz tabii."

Bayan Veraguth, ancak kapıdan çıkarken bazı sorular yöneltti doktora. Ama daha fazla bir bilgi alamadı.

"Midesi iyice bozulmuş, belli ki hassas ve duyarlı bir çocuk. Hiç ateşi yok. Akşamleyin yine ölçersiniz ateşini. Nabzı biraz tembel. Eğer düzelmezse, yarın yine uğrarım ben. Sanırım, rahatsızlığı ciddi bir şey değil."

Doktor, veda edip ayrıldı hemen, yine pek acele eder gibiydi. Veraguth, kendisini arabaya kadar geçirdi.

Son anda: "Uzun sürebilir mi iyileşmesi?" diye sordu.

Doktor güldü kabaca.

"Sizi böyle yüreksiz biri sanmazdım, azizim Bay Veraguth. Delikanlı biraz narin bir çocuk; sonra, hepimiz de çocukken yeterince sık midemizi bozmuşuzdur sanırım. İyi sabahlar!"

Evde kendisine pek ihtiyaç duyulmayacağını düşünen Veraguth, dalgın dalgın yürüyüp kırlara doğru açıldı. Doktorun fazla söze yer vermeyen katı tutumu içini rahatlatmıştı, nasıl o kadar telaşa kapılıp aşırı derecede endişelendiğine kendisi de şaşıyordu şimdi.

İçinde bir ferahlık duygusuyla yürüyor ve lacivert ikindi saatinin sıcak havasını içine çekiyordu. Daha şimdiden bu çayır çimenler ve meyve ağaçları arasında dolaşıp onlara veda etmek istiyordu adeta, kendini hayli özgür ve rahat hissetmekteydi. Karar ve çözüm konusunda içindeki yeni duygunun nereden kaynaklandığını düşündü ve bunun Bayan Adele'yle sabahki konuşmasının bir sonucu olduğunu anladı. Karısına seyahat planlarını açıklaması, onun kendisini ilkin büyük bir serinkanlılıkla dinlemesi ve tasarısına hiçbir şekilde karşı çıkmaya kalkmaması, verdiği kararı uygularken bundan böyle birtakım sapa yollara ve bahanelere başvurmasının gerekmeyecek oluşu, ilerdeki yaşamının tüm belirginlik ve açık seçikliğiyle gözlerinin önünde durması kendisini rahatlatmıştı; içindeki ferahlık ve yeni özgüven duygusunun nedeni de buydu işte.

Nereye gittiğinin farkına varmadan, birkaç hafta önce dostu Burkhardt'la izledikleri patikaya saptı. Ancak patika

bayır yukarı çıkmaya başlar başlamaz anladı nerede bulunduğunu ve Otto'yla yaptıkları gezinti aklına geldi. Tepedeki koruluğu, koruluğun ortasındaki bankı, içinden ırmak akan ve uzaklarda bir tablo gibi duran mavimsi ovanın ağaçlar arasından görünen o gizemli ve açık-koyu manzarasını resme geçirecekti bu sonbaharda; Pierre'i de banka oturtup aydınlık başını koruluğun koyu kahverengi ışığına yaslayacaktı yumuşacık.

Patikayı dikkatle tırmandı, yaklaşan öğle vaktinin sıcağını artık hissetmiyordu. Gözleriyle araştırarak tepedeki koruluğun bir ucuyla birden karşısına çıkacağı anı beklerken, Burkhardt'la buralarda geçirdiği güne gitti aklı yeniden, dostuyla konuşmalarını, hatta konuşulan tek tek sözcükleri ve dostunun sorularını anımsadı, yeşil rengi o zamandan bu yana çok daha koyu ve yumuşak bir ton kazanmış çevrenin ilk yazsı havasını ammsadı ayrıca. İçinde ansızın bir duygu belirdi, hanidir varlığından habersiz yaşadığı bir duyguydu bu, hiç beklenmedik bir anda dönüp gelişi var gücüyle gençlik günlerine alıp götürdü Veraguth'u. Ona öyle geldi ki, Otto'yla koruluğa yaptıkları gezintiden bu yana uzun, çok uzun bir zaman geçmiş, bu zaman içinde büyüyüp bir başka insan olmuş, gelişip ilerlemişti ve geride kalmış bir zamanki ben'ine şimdi alayla karışık bir acıma duygusuyla bakıyordu.

Yirmi yıl önce her gün yaşayıp şimdi seyrek karşılaştığı bir büyüsellikle onu kavrayan bu düpedüz çocuksu duygunun şaşkınlığıyla kısa yaz mevsimini toplu olarak gözden geçirdi. İki, üç ay öncesini anımsayınca, kendini değişmiş ve olduğundan ileri bir noktaya ulaşmış gördü. Kısa süre önce gözü karanlıktan ve ne yapılacağının bilinemediği bir belirsizlikten başka şey göremezken, bugün aydınlık içindeydi önü, hangi yolu izleyeceğini kesinlikle seziyordu. Sanki yaşamı, kendisi için belirlenmiş doğrultuda azimle akmaya çalışan berrak bir ırmağa dönüşmüştü, oysa daha önce hayli zaman bataklık ve durgun bir gölde duraksamalar, kararsızlıklar içinde kendi et-

rafında dönüp durmuştu. Şunu anladı ki, yapacağı seyahat onu bir daha buraya getirip bırakmayacaktı, artık karısına ve çocuklarına veda etmekten başka yapacak işi kalmamıştı burada, içi yanacak, yüreği kan ağlayacakmış, fark etmezdi artık. Hayatı yeniden bir akışkanlık kazanmıştı, yaşam ırmağının izlediği yol onu kesinlikle özgürlüğe ve yarınlara çıkaracaktı. Kendisi pek fark etmemişse de, yaşadığı kentten ve çevreden, Rosshalde'den ve karısından içten içe çoktan ayrılmış, kopmuştu.

Böylece uzun bir süre yüzünde bir seyirmeyle durup dikildi. Kor gibi bir acı içini yakıp kavuruyor olsa da, yaşamdı bu yine, ışıktı, aydınlıktı ve gelecekti, Otto Burkhardt'ın ondan istediği şeydi bu. Dostu Otto'nun beklediği saatti. Hayli zaman kollanıp gözetilen eski yaralara atılmış neşterdi, dostunun sözünü ettiği. Neşter canını yakmıştı, fena halde acıtmıştı canını; ne var ki, el üstünde tutulan isteklerden el çekilmesiyle huzursuzluk ve ikilik, ruhtaki uyumsuzluk ve felç de silinip gitmişti. Gündüz olmuştu çevresi, acımasız denecek kadar aydınlık, güzel ve parlak bir gündüz.

Bir duygulanmuşlıkla son adımları atıp tepeye çıktı ve gölge taş sıraya çöktü. Yoğun bir yaşam duygusu, baştan aşağı sardı ruhunu, sanki gençliği yeniden dönüp gelmişti. Esenliğe kavuşmuş, bir şükran duygusuyla düşüncelerini uzaktaki dostuna yöneltti, şimdiki yolu o olmadan asla bulamaz, o olmadan boğucu ve hastalıklı bir tutuklu yaşamından asla yakayı kurtaramaz, sonunda yıkılıp giderdi.

Ne var ki, uzun zaman düşünceye dalmak ya da aşırı ruh durumlarında uzun süre eğleşmek, doğasına uygun düşen bir şey değildi. Sağlığına yeniden kavuşmuş ve istem gücünü yeniden ele geçirmiş olmanın duygusuyla birlikte etkin bir güce ve buyurgan bir otoriteye sahip olduğu bilinci tüm varlığını bir sel gibi kapladı.

Doğrulup kalkarak gözlerini açtı ve dirilmiş bakışlarını hırslayeni resmine yöneltti. Gölge koruluğun içinden aşağıda-

ki uzak ve aydınlık ovaya baktı. Bu manzarayı resme geçirecekti, artık sonbaharı beklemek istemiyordu bunun için. Çetin bir işti, hayli güç bir iş; tadına doyulmayacak bir bilmecenin çözülmesi gerekiyordu: Ağaçlar arasından görünen bu harikulade manzara can ve gönülden resme geçirilecekti, eskiden yaşamış ince ruhlu bir üstadın yapacağı gibi tıpkı, bir Altdorfer ya da bir Dürer'in yapacağı gibi. Resimde önemli olan yalnızca ışığa hakimiyet ve onun mistik ritmi değildi; en küçük formun gereken özenle ele alınması, büyük bir dikkatle düşünülüp tartımlardan geçirilmesi gerekiyordu, annesinin kır çiçeklerinden yaptığı o eşsiz güzellikteki demetler gibi tıpkı. Ovanın serin ve aydınlık uzaklığı ön plandaki sıcak ışık seliyle ve ormanın gölgesiyle bir kat daha geriye itilip uzaklaştırılmalı, resmin arka planından bir mücevher gibi parlayıp öne çıkmalıydı tatlı olduğu kadar serin, çekici olduğu kadar yabancı.

Veraguth saatine baktı, eve dönme zamanıydı. Karısım bugün bekletmek istemiyordu. Ama yine de küçük eskiz defterini çıkarmadan duramadı, öğle güneşinde tepenin kenarında dikilerek tasarladığı resmin iskeletini kalın çizgilerle kâğıda geçirdi: Perspektif ölçülerini, bütünden bir kesiti, küçük ve nefis manzaranın pek çok şey vaadeden ovalliğini.

Bu da elinde olmadan gecikmesine yol açtı biraz, sıcağı umursamayarak dik ve güneşli yolu bayır aşağı koşarak inmeye koyuldu. Resim için ihtiyaç duyacağı şeyleri düşündü, yarın erkenden kalkıp resme geçireceği manzarayı bir de sabah ışığında görmeye karar verdi. Ferahladı, neşeyle çarpmaya başladı kalbi; güzel ve çekici bir ödevin yine kendisini beklediğini biliyordu çünkü.

Eve gelip acele kapıdan içeri girer girmez ilk işi: "Pierre nasıl?" diye sormak oldu.

Bayan Adele'nin dediğine göre, sakin ve yorgundu Pierre, ağrıları şimdilik kaybolmuş görünüyor, sabırlı ve sessiz yatıyordu. En iyisi onu rahatsız etmemekti, dikkati çeke-

cek kadar hassas bir hali vardı, kapı açılıp kapandı mı ya da ansızın bir başka ses işitti mi, sıçrayıp kalkıyordu yataktan.

"Pekâlâ," deyip başım salladı Veraguth teşekkür ederek, "daha sonra onu gelir görürüm, akşama doğru belki. Biraz geç kaldığım için özür dilerim, dışardaydım, önümüzdeki günler açık havada çalışacağım."

Bir huzur ve sessizlik havası içinde yediler yemeklerini. Yeşil bir ışık, indirilmiş panjurların aralıklarından süzülüp gelerek serin odaya doluyordu. Bütün pencereler açıktı, öğle sessizliğinde bahçedeki küçük havuzdan şıpırtılı sesler geliyordu.

"Hindistan için özel bir donanıma ihtiyacın olacak sanırım," diye sordu Albert. "Av malzemesi de götürecek misin yanında?"

"Sanmıyorum. Burkhardt'ta var hepsi. Gereken konularda o bana tavsiyelerde bulunacak. Sanırım resim malzemesini, teneke kutular içine koyup ağızlarını lehimleterek götürmem gerekiyor."

"Bir kolonyal şapka da geçirerek misin başına?"

"Elbette. Ama onu yolda alırım nasıl olsa."

Albert yemekten sonra odadan çıkar çıkmaz, Bayan Adele kocasından hemen gitmeyip biraz kalmasını rica etti. Ardından pencerenin yanıbaşındaki hasır koltuğa geçip oturdu, kocası da sandalyesini alıp ona yaklaştırdı.

"Ne zaman çıkıyorsun yola?" diye sordu Bayan Adele konuşmasına bir giriş olarak.

"Şey, bu tamamen Otto'ya bağlı, benim ona uymam gerekiyor tabii. Öyle sanıyorum ki, yaklaşık Eylül sonunda."

"O kadar erken demek? Ben bu konu üzerinde pek düşünemedim henüz. Şu sıra bütün vaktimi Pierre'e ayırmak zorundayım. Ancak, sanırım Pierre'le ilgili olarak benden fazla bir şey beklememelisin."

"Beklediğim de yok zaten. Bugün bir kez daha düşündüm bu sorun üzerinde. Her bakımdan istediğin gibi davran-

makta özgürsün. Hem dünyada gezip dolaşayım, hem buradaki işlerde söz sahibi olayım, böyle bir şeyin olamayacağını anlamıyor değilim. Her bakımdan nasıl uygun buluyorsan öyle yap. Kendime tanıdığım özgürlükten daha azını sana tanımam haksızlık sayılır."

"Peki, ev ne olacak? Yalnız başıma burada oturmak istemem, fazla sapa bir yer, ayrıca benim için fazla büyük bir ev. Sonra, buradaki pek çok hatıra rahatsız edecektir beni."

"Daha önce söylediğim gibi, dilediğin yere gidebilirsin. Rosshalde'nin sahibi sensin, biliyorsun; yola çıkmadan, ne olur ne olmaz, bunun için gereken yasal işlemleri de yerine getireceğim."

Bayan Adele'nin benzi sararmıştı. Adeta düşmanlık dolu bir dikkatle gözlerini dikmiş, kocasına bakıyordu.

Üzüntülü bir sesle: "Öyle konuşuyorsun ki, sanki bir daha dönüp gelmeyeceksin!" dedi düşünmeden, öylece.

Bay Veraguth, dalgın dalgın gözlerini kırpıştırıp yere baktı.

"Belli olmaz. Dışarlarda ne kadar kalacağım konusunda bir fikrim yok henüz. Sonra, Hindistan'ın ben yaştaki kimseler için fazla sağlıklı bir yer olacağını sanmam pek."

Bayan Adele, hırçın bir tavırla başını salladı.

"Demek istediğim bu değildi. Ölmekse, hepimiz ölebiliriz. Benim kastettiğim, ilerde buraya yine dönüp gelmek gibi bir niyetin var mı genel olarak?"

Bay Veraguth sustu ve gözlerini kırpıştırdı, sonunda hafiften gülümseyerek ayağa kalktı.

"Bu konuyu bir başka sefer konuşsak. Birkaç yıl önce seninle aynı sorun üzerinde tartışmış, bu da bizim son kavgamız olmuştu. Şimdi burada, Rosshalde'de kavga etmeye niyetim yok, hele seninle hiç. Sanırım bu konu üzerinde yine bir zamanki gibi düşünüyorsundur. Yoksa bugün değiştirdin mi düşünceni? Pierre'i bana bırakacak mısın?"

Bayan Veraguth sustu, başını salladı.

"Biliyordum zaten," dedi kocası serinkanlı. "En iyisi bu sorunu hiç gündeme getirmemek. Dediğim gibi, ev konusunda nasıl istersen öyle davranabilirsin. Rosshalde'yi elde tutmam için hiçbir neden yok. Baktın ki, iyi bir fiyata alıcı çıktı, ver gitsin!"

Bayan Adele sesinde pek acı bir tonla: "Rosshalde'nin sonu olur bu," dedi malikanedeki yaşamlarının ilk yıllarına gitti aklı, Albert'in bebeklik yıllarına, o zamanki tüm umutlarına ve beklentilerine. Hepsinin sonu bu olacaktı demek.

Kapıya yönelen Veraguth, bir kez daha arkasına döndü, yumuşak bir sesle: "Üzme kendini o kadar!" dedi. "İstersen, ne varsa al senin olsun."

Ardından evden çıktı dışarı, köpeğin zincirini çözdü, sevincinden havlayarak çevresinde dönen köpekle atelyenin yolunu tuttu. Rosshalde'nin ne değeri vardı kendisi için! Bundan böyle hiçbir alıp vereceği olmayan nesnelerden biriydi Rosshalde. Şimdi ilk defadır ki kendini karısına üstün durumda hissediyordu. Hesabı kapamıştı. Yüreğinde bir özveriyi gerçekleştirmiş, Pierre'i gözden çıkarmıştı. Pierre'in kendisinden çözülüp ayrılmasıyla tüm varlığı yalnızca ileriye doğru yönelmişti. Rosshalde'nin hesabı görülmüştü onun için, bir zaman beslenip suya düşmüş pek çok umut gibi hesabı görülmüş, geride kalan gençlik dönemi gibi hesabı görülmüştü. Bu yüzden yakınmak boşunaydı!

Zili çalar çalmaz koşup geldi Robert.

"Birkaç gün açık havada çalışacağım. Küçük boya kutusunu ara bul nerdeyse, şenisiyeyi de; yarına hepsi hazır olsun. Saat beş buçukta beni uyandırırsın."

"Baş üstüne, Sayın Veraguth."

"Hepsi bu kadar. Hava yarın böyle kalır herhalde? Ne dersin?"

"Sanırım kalır, Sayın Veraguth... Bağışlayın ama, Sayın Veraguth, size bir şey sormak istiyorum?"

"Peki, sor?"

"Bağışlayın ama, duyduğuma göre Hindistan'a gidecekmişsiniz."

Veraguth, şaşırmış, birden güldü.

"Haber amma da çabuk yayılmış ortalığa. Anlaşılan Albert boşboğazlık etmiş. Evet, Hindistan'a gideceğim, ama sen benimle gelemeyeceksin Robert, üzgünüm. Gideceğim yerde Avrupa'dan uşaklara iş yok çünkü. Ama ilerde yine yanımda çalışmak istersen, dönebilirsin bana. Bu arada bir başka yerde sana bir iş ayarlayacağım. Benden aldığın ücret yılbaşına kadar tarafına ödenecek nasıl olsa."

"Teşekkür ederim, Sayın Veraguth, çok teşekkür ederim. Acaba sizden yeni adresinizi rica edebilir miyim? Size bir ara yazmak istiyorum da. Anlayacağınız -nasıl söylesem bilmem ki- anlayacağınız bir nişanlım var, Sayın Veraguth."

"Ya? Bir nişanlınız var demek?"

"Evet, Sayın Veraguth. İşime son verirseniz, kendisiyle evleneceğim. Çünkü sizin yanınızdan ayrıldım nu, bir başkasının yanında çalışmayacağım konusunda söz verdim kendisine.

"Güzel, o zaman buradaki işinin sona erecek olmasına seviniyorsundur. Ama ben üzülüyorum, Robert. Evlendikten sonra ne iş yapınayı düşünüyorsun bakalım?"

"Nişanlım benimle birlikte bir büfe açmak istiyor, sigara falan satacağız."

"Büfe ha? Robert, bu sana göre bir iş değil."

"Bağışlayın ama, Sayın Veraguth, bir denemekte yarar var. Sormama izin verirseniz, acaba gerçekten yanınızda kalıp ilerde de size hizmet edemez miyim? Affınıza sığınarak sormak istiyorum da, Sayın Veraguth."

Ressam Veraguth, Robert'in omzuna eliyle şöyle bir vurdu.

"Bak şuna, ne söylüyor? Hem evlenmeyi düşünüyorsun, hem saçma bir dükkân açmaya kalkıyor, hem benim yanımda

kalmak istiyorsun? Bana öyle geliyor ki, bu işte bir terslik var... Galiba bu evlilik sana pek cazip gelmiyor, Robert?"

"İzninizle, Sayın Veraguth, çok haklısınız. Nişanlım doğrusu hanım hanımcık biri, ona bir diyeceğim yok. Ama ben yine de sizin yanınızda kalmayı isterdim. Sert bir mizacı var nişanlımın, sonra..."

"İyi de, be adam, ne diye onunla evlenmek istiyorsun peki? Ondan korkuyorsun bakıyorum. Arada bir çocuk yok değil mi? Var mı yoksa?"

"Hayır, yok, Sayın Veraguth. Ama bana hiç göz açtırmıyor artık..."

"O zaman güzel bir broş al, armağan et kendisine, Robert. Bir taler vereyim sana bunun için. Broşu tutuştur eline nişanlının ve söyle, büfe açmak için bir başkasını bulsun kendisine. Bunu benim söylediğimi de söyle ona. Sen de utanmalısın biraz! Sana bir hafta süre. Bir hafta sonra görelim bakalım, bir kadından korkacak kadar yüreksiz bir erkek misin, değil misin?"

"Hay hay, Sayın Veraguth, hay hay! Ona söyleyeceğim mutlaka..."

Yüzündeki gülümseme kaybolan Veraguth, ateş püsküren gözlerle Robert'e bakarak sürdürdü konuşmasını: "Nişanlın olacak kıza gözünün yaşına bakmadan yol vereceksin, anladın mı Robert, yoksa aramızda her şey biter. Pöh – evlenmek ha! Durma git, bu işi hallet hemen!"

Bay Veraguth bir pipoya tütün doldurdu, büyücek bir eskiz defteriyle bir kutu kömür kalem alıp tepedeki koruluğa yollandı.

Perhiz, hastalığına pek iyi gelmemişe benziyordu. Pierre kıvrılıp tortop olmuş yatakta yatıyor, el sürülmemiş çay fincanı yanıbaşındaki masada duruyordu. Elden geldiğince rahatsız edilmemeye çalışılmaktaydı, söylenecek hiçbir şeye cevap vermiyordu çünkü, ne zaman odaya biri girse öfkeyle sıçrayıp kalkıyordu. Annesi her gün saatlerce yanında oturuyor; adeta şarkı söyler gibi sevecen ve yatıştırıcı sözler mırıldanıyordu. Tasa ve endişe içindeydi; sanki küçük hasta gizli bir ağrıya inatla saplanmış, oradan ayrılmak bilmiyordu. Bütün soruları, ricaları ve önerileri cevapsız bırakıyor, gözlerini önüne dikmiş kötü kötü bakıyordu. Ne uyumayı istiyordu, ne oyun oynamayı, ne bir şey içmeyi ne de kendisine bir şey okunmasını. Doktor arka arkaya iki gün uğramıştı eve, fazla bir şey konuşmamış, ılık kompresler uygulanmasını salık vermişti. Pierre ateşlenen hastalarda görüldüğü gibi uyur uyanık yatıyordu çokluk; anlaşılmaz sözcükler mırıldanıyor, bunaltıcı bir hezeyan içinde düş görüyormuş gibi alçak sesle sayıklıyordu.

Birkaç gündür açık havada çalışan Veraguth, akşam alacakaranlık çöker çökmez eve döndüğünde hemen Pierre'i sordu. Karısı hasta oğlanın odasına girmemesini istedi kendisinden, çünkü Pierre her türlü gürültüye karşı büyük bir duyarlıkla tepki göstermeye başlamıştı ve o sırada uykuya dalmış görünüyordu. Bayan Adele fazla bir şey konuşmadığından ve o en son sabahki söyleşilerinden bu yana kendisine karşı surat asıp çekingen davrandığından, Bay Veraguth bu kadarcık bilgiyle yetinip kayıtsız bir tavırla banyoya girdi ve yeni bir çalışmanın hazırlık döneminde her zaman hissettiği tatlı bir tedirginlik ve sıcak bir uyarılmışlık içinde geçirdi akşamı. Açık havada pek çok eskiz hazırlamıştı, yarın da resmin kendisini yapmaya koyulacaktı. Bir haz duygusuyla kartonlar ve tuval-

ler seçip ayırdı, köşelerdeki gevşemiş mandalları onarıp sağlamlaştırdı, her çeşidinden fırça ve boyayı biraraya toplayıp küçük bir yolculuğa çıkıyormuş gibi hazırlandı, dağ sporu için sabahın erken saatinde yola çıkacak olan ve yatmadan önceki beklenti dolu saatleri özlemle ertesi günü düşünerek ve dağa tırmanırken gereksineceği en küçük şeyleri biraraya toplayarak geçirmek isteyen bir turist gibi tütün kesesini, piposunu ve çakmağını hazırlayıp bir kenara koydu.

Ardından bir bardak şarabı yudumlarken akşam postasından çıkmış mektuplara gönül rahatlığıyla bir göz attı. İçlerinde dostu Burkhardt'tan gelen sevimli mektubu bulunca yüzü güldü. Veraguth'un yolculukta yanına alması istenen eşyaların bir listesi de bir ev hanımı titizliğiyle hazırlanıp eklenmişti mektuba. Bundan hoşlanmış, listeyi baştan sona okudu Veraguth; ne beline saracağı kuşaklar, ne sahilde ayağına geçireceği sandallar, ne pijama, ne getir unutulmuştu listede. En altta da kurşunkalemle şöyle bir notyer alıyordu: "Gerisini ben sağlarım ikimiz için, gemideki yerimizi de ben ayırtırım. Sakın ona buna kanıp deniz tutmasına karşı ilaçlara ve Hint edebiyatına ilişkin kitaplara para harcama, bütün bunlar benim işim."

Gülümsemeden duramadı Veraguth, derken mektuplar arasındaki kocaman bir ruloya uzandı. Düsseldorf'dan genç bir ressam, saygılı bir ithafyazısıyla bir dizi gravür yollamıştı. Veraguth'un bu gravürlere de ayıracak vakti vardı bugün, onları da gözden geçirecek kadar keyfi yerindeydi, tek tek dikkatle inceledi hepsini, aralarından en iyilerini kendi dosyasına koymak üzere seçip ayırdı, ötekileri Albert'e verebilirdi. Düsseldorf'lu ressama nazik birkaç satırla teşekkür etti.

Sonunda eskiz defterini alıp açık havada yaptığı pek çok eskizi gözden geçirdi. Hiçbirini beğenmedi pek, ertesi gün ovadaki manzaradan daha geniş bir başka kesitin çizimine koyulacaktı; diyelim resim o zaman da bir şeye benzemedi, peşini bırakmayacak, başarana kadar uğraşacaktı. Kesin olan bir

şey varsa, ertesi gün harıl harıl çalışacaktı; bir başlasın, arkası kendiliğinden gelirdi artık. Ve bu resmiyle Rosshalde'ye veda edecekti; kuşkusuz bütün çevrenin en etkileyici ve cazip manzarasıydı bu, bu manzarayı resme geçirmeyi şimdiye kadar ertelemesi, öyle umuyordu ki boşuna olmayacaktı. Öyle bir çırpıda kotarılacak bir şey değil, eli yüzü düzgün, incelikli, dengeli bir resim olmalıydı bu. Doğa içinde hızlı bir tempoyla, savaşımlar, güçlükler, yenilgiler ve başarılarla sürdürülen çalışmaları, gideceği tropikal ülkede de yine tadına vara vara yapabilirdi.

Erkenden gidip yattı Veraguth, gece güzel bir uyku çekti, sabahleyin Robert gelip kendisini uyandırdı. Sabahın çivi gibi serinliğinde üşüyerek, neşe karışımı bir telaşla kalktı yataktan, ayakta bir fincan kahve içti, tuvali, kır sandalyesini ve boya kutusunu peşi sıra taşıyacak olan Robert'e acele etmesini söyledi. Çok geçmeden Robert'le evden çıktı, henüz sabahın solukluğunu üzerinden atamamış otlar içinde gözden kayboldu. Daha önce eve uğrayıp mutfağa girerek Pierre'in rahat bir gece geçirip geçirmediğini soracak olmuşsa da kapıyı kilitli bulmuş, uyanık kimseye de rastlamamıştı.

Bayan Adele biraz ateşlenmiş görünen Pierre'in başından gece geç vakitlere kadar ayrılmamıştı. Oğlunun peltek peltek mırıldandığı sözlere kulak kabartmış, nabzını yoklamış, yatağını düzeltmişti. Sonunda iyi geceler dileyip kendisini öper öpmez, Pierre gözlerini açıp yüzüne bakmıştı cevap vermeden. Geceyi sakin geçirmişti.

Annesi sabahleyin odasına girdiğinde Pierre'i uyanmış buldu. Pierre kahvaltı olarak bir şey yemeye yanaşmadı, resimli bir kitap istedi sadece. Bayan Adele resimli bir kitap alıp geldi. Başının altına ikinci bir yastık koydu Pierre'in, sonra pencerenin perdesini çekip açarak kitabı Pierre'in eline tutuşturdu; kitabın açılan sayfasında, ışıl ışıl parıldayan altın sarısı kocaman güneş görülüyordu, Pierre'in bayıldığı bir resimdi bu.

Kitabı kaldırıp yüzüne yaklaştırdı Pierre, neşe saçan parlak güneş ışığı resmin üzerine düştü. Ama hemen ardından acıdan, düşkırıklığı ve huzursuzluktan oluşan koyu bir gölge kapladı narin yüzünü.

"Tüh, okumak canını acıtıyor insanın," diye yükseltti sesini kıvranarak, kitap elinden sarktı aşağı.

Annesi kitabı düşmek üzereyken yakaladı ve yeniden Pierre'in gözlerinin önüne tuttu.

"Ama senin sevgili güneşin bu," dedi cesaretlendirerek.

Pierre, elleriyle gözlerini kapadı.

"İstemiyorum, çek kitabı gözlerimin önünden. Sarı rengi çok iğrenç!"

Annesi göğüs geçirerek kitabı çekip aldı Pierre'in gözlerinin önünden. Allah bilir, nesi vardı bu çocuğun! Oğlanın bazı alınganlıklarını ve kaprislerini bilmiyor değildi, ama daha önce hiç böyle görmemişti onu.

"Bak ne diyeceğim," dedi yumuşak bir sesle, adeta yalvararak. "Şimdi sana şöyle güzel, sıcacık bir çay getireceğim, içine şeker atıp içersin, yanında da nefis bir peksimet yersin, ha?"

"Hayır, istemiyorum."

"Bir dene yavrucuğum. Sana iyi gelecektir, göreceksin."

Sıkılmış, hışımla annesine baktı Pierre.

"İstemiyorum işte."

Bayan Adele odadan çıktı, bir süre de dönüp gelmedi. Pierre gözlerini kırpıştırarak ışığa baktı, aşırı derecede göz kamaştırıcıydı ışık, gözlerini acıtıyordu. Başını çevirdi. Kendisini avutacak hiçbir şey yok muydu artık? Bir lokmacık neşe, bir lokmacık sevinç? İsyankâr ve ağlamaklı, yüzünü yastıklara gömdü, yastıkların yumuşak ve tatsız kılıfına geçirdi dişlerini hırsından. Bu onun çok küçüklüğündeki bir alışkanlığın yansımasıydı. Henüz pek ufakken huy edinmişti, yatağa yatırılıp da hemen uyuyamadı mı dişlerini yastığa geçirir, kılıfını yorulana ve uyuyana dek belli bir ritimle çiğneyip dururdu.

Aynı davranışa şimdi yine başvurmuştu; derken yavaş yavaş sessiz bir uyuşukluktan içeri kaydı, bu da iyi geldi, sakinleştirdi kendisini.

Bir saat kadar sonra annesi yeniden çıkıp geldi. Pierre'in üzerine eğilerek, "Pierre, yine uslu bir çocuk olacak mı bakayım?" dedi. "Demin pek huysuzdun çünkü, anneni üzdün."

Başka zamanlar Bayan Adele'nin bu davranışı, Pierre'in seyrek karşı koyabildiği etkili bir çareydi. Bayan Adele şimdi aynı sözleri söylerken, bunların oğluna pek dokunacağından ve onu ağlatacağından tasa etmiyor değildi. Ne var ki, Pierre annesinin sözlerine aldırmaz göründü; bunun üzerine, annesinin biraz sert: "Demin huysuzluk ettiğini biliyorsun sanırım?" demesi karşısında, nerdeyse alay ederek ağzını büzdü, düpedüz umursamaz bir tavır takındı.

Az sonra da doktor göründü.

"Yeniden kustu mu? Kusmadı ha? Güzel. Peki, geceyi rahat geçirdi mi? Kahvaltıda ne yedi?"

Ardından Pierre'i yatağında doğrultup yüzünü pencereden yana döndürür döndürmez, Pierre acıyla irkildi ve gözlerini yumdu. Doktor, Pierre'in çocuk yüzündeki kendini savunma ve acı karışımından oluşan o tuhaf denecek kadar güçlü ifadeyi dikkatle izledi.

Fısıltı halinde: "Seslere karşı da bu kadar hassas mı?" diye sordu Bayan Adele'ye.

Bayan Adele: "Evet," diye cevapladı usulcacık. "Hiç piyano çalmamızı istemiyor, çaldık mı dünya başına yıkılıyor sanki."

Doktor, Bayan Adele'nin söylediklerini doğrular gibi başını salladı, pencerenin perdesini çekip kapadı biraz. Ardından Pierre'i yataktan çıkarıp kalbini dinledi, elindeki küçük çekiçle diz kapaklarının altlarına vurup duruma baktı.

"Tamam tamam," dedi tatlı dille, "bitti, seni yine yatıralım yatağına, rahat et."

Doktor, Pierre'i kollayarak yatağına yatırdı, elini tutup gülümsedi kendisine.

Ardından Bayan Veraguth'a dönüp: "Sizinle bir dakika odanıza geçebilir miyiz?" dedi, sesinde centilmence bir ton. Bayan Veraguth, doktoru odasına götürdü.

"Sizin küçük hakkında bana biraz daha fazla bilgi verebilir misiniz," dedi doktor cesaretlendirerek. "Bana öyle geliyor ki, çok asabi bir çocuk. Bir süre iyi bakacağız ona. Siz ve ben. Midesindeki bozukluğun sözünü etmeye değmez. Mutlaka yemek yemesi gerekiyor yine. Şöyle besleyici kuvvetli şeyler: Yumurta, et suyu, taze kaymak. Yumurta sarısını bir deneyin bakalım. Tatlandırılmış olarak yemeyi seviyorsa, şekerle karıştırıp bir fincanın içinde çırpın. Evet, çocukta dikkatinizi çeken başka bir şey oldu mu acaba?"

Endişeli, ama doktorun sesindeki içtenlikli ve güvenilir tonla yatışmış, anlatmaya başladı Bayan Adele. Onu en çok Pierre'in çevresine karşı ilgisizliği kaygılandırmıştı, sanki kendisini artık sevmiyormuş gibi bir hali vardı. Bir şey rica edilsin ya da paylanıp azarlansın, fark etmiyordu.Pierre için, sanki hiçbir şeye aldırmıyordu. Bayan Adele resimli kitap olayını anlattı, doktor da söylediklerini doğrular gibi başını salladı.

Ayağa kalkarken: "Bırakın onu kendi haline!" dedi doktor. "Hasta o, huysuzlanmamak elinde değil. Olabildiğince rahatsız etmemeye bakın kendisini! Başı ağrıdı mı, buzlu kompres uygulayabilirsiniz. Akşamları da ılık bir banyo yaptırın, banyoda ne kadar kalırsa o kadar iyi; bu uykusunu getirecektir onun."

Ardından veda edip ayrıldı doktor, kapıya kadar geçirilmesine izin vermedi.

Henüz gitmeden: "Bugün bir şeyler yedirmeye bakın kendisine!" dedi.

Aşağıda mutfağın açık duran kapısından içeri girerek Veraguth'un uşağını sordu.

Aşçı kadın hizmetçi kıza dönerek: "Git Robert'i çağır!" dedi. "Atelyede olacaktır."

"Kalsın, kalsın!" diye atıldı doktor. "Kendim giderim. Hayır gelmeniz gereksiz sizin, ben yolu biliyorum."

Nükteli bir sözle mutfaktan çıktı; dışarıda birden ciddileşip düşüncelere daldı, kestanelerin altından usul usul atelyeye doğru yürümeye koyuldu.

Bayan Veraguth doktorun ağzından çıkan sözlerden her biri üzerinde yeniden düşündü, ama doktorun konuşmasında saklı anlamı çıkaramadı bir türlü. Besbelli Pierre'deki rahatsızlığa şimdiye kadarkinden daha ciddi bir gözle bakıyordu; ne var ki, aslında kötüye yorumlanacak bir söz de söylemiş değildi. Beri yandan o kadar nesnel ve serinkanlı bir dille konuşmuştu ki, Pierre için herhalde ciddi bir tehlike söz konusu olamazdı. Görünüşe göre yalnızca bir zafiyet ve sinirlilik hali vardı ortada, sabırla ve gereken bakımla bu durumun sona ermesini beklemek gerekiyordu.

Derken Bayan Adele müzik odasına yollandı, Albert'in unutup da ansızın piyano çalmasını önlemek için piyanoyu kilitledi. Pierre'in hastalığının uzun sürmesi durumunda piyanonun hangi odaya taşınabileceğini düşündü.

Arada bir gidip Pierre'e baktı, sakınarak açtı odanın kapısını, kulak kabartıp uyuyor mu Pierre, yoksa inildeyip duruyor mu, anlamak istedi. Her seferinde uyanık durumda, çevresiyle ilgisiz, gözlerini karşıda bir noktaya dikmiş bakarken buldu onu. Her seferinde mahzun mahzun çıkıp geldi odadan. Pierre'i böyle kendi içine kapanmış, neşesiz, umursamaz yatıyor görmektense, tehlikeler ve acılar içinde kıvransa daha çok sevinecekti. Sanki tuhaf ve düşsü bir uçurum, sevgisi ve bakımıyla bir türlü bozamadığı iğrenç ve yedi canlı bir büyü, Pierre'i kendisinden ayırmaktaydı. Alçak, rezil bir düşman pusuda bekliyordu, huyu suyu, kafasında ne sinsi niyetler beslediği bilinmeyen bir düşman ve kendisiyle savaşmak için elde bir silah yoktu. Belki bir humma, bir kızıl belki ya

da çocuklarda görülen bir başka hastalık çullanmaya hazırlanıyordu Pierre'in üzerine.

Üzgün, bir süre odasında dinlendi Bayan Adele. Gözü bir demet keçisakalına ilişti, kırmızımsı kahverengi tahtası ajurlu beyaz örtü altında derin ve sıcacık parıldayan yuvarlak maun masanın üzerine eğildi, gözlerini yumup yüzünü dallardan geçilmeyen yumuşak yaz çiçeklerinin içine gömdü, çiçeklerin derin derin içine çektiği bayıltıcı kokusu, arka planda gizemli bir acılık taşımaktaydı.

Hafiften sersemlemiş, yeniden doğrularak avare bakışlarla çiçeklere, masaya baktı, odanın içinde gezdirdi gözlerini, derken içinde acı bir hüzün dalgası kabardı. Ruhunda ansızın beliren bir uyanıklıkla odada sağa sola bakındı, duvarlarla buluştu bakışları, hah, çiçekli masa, saat ve tablolar birden gözüne yabancı, tüm ilişkilerinden soyutlanmış göründü, halı rulo yapılmış, resimler paketlenmiş, odada ne varsa bir arabaya yüklenmişti ve araba bundan böyle yerlerinden yurtlarından edilip ruhsuz bırakılmış bütün bu nesneleri yeni, bilinmedik, rasgele bir yere götürecekti. Rosshalde içi boşalmış, kapı ve pencereleri kapanmış olarak canlandı hayalinde, bahçedeki tüm tarhların bir öksüzlük duygusu ve ayrılış acısıyla gözlerini dikmiş kendisine baktığını hissetti.

Ama fazla uzun sürmüyordu bu gibi anlar. Karanlıklardan yükselen alçak sesli, ama ısrarlı bir çağrı gibi bir belirip bir kayboluyordu, geleceğin şöylece içeri vuran bir yansıması, yansımasından bir parçaydı. Ve duyguların kör yaşamından kopup gelerek açık seçik sızdı bilincinden içeri: Çok geçmeden Albert'i ve hasta Pierre'iyle yersiz yurtsuz kalacaktı ortada, kocası onu terk edecek, kendisine kala kala sevgisizliklerde yitirilmiş onca yılın bunaltıcılığıyla soğukluğu kalacak, ruhundan hiç silinip gitmeyecekti. Artık çocukları için yaşayacak, ama kendine özgü güzel bir yaşamı olmayacaktı asla; bir zaman kocası Veraguth'tan beklediği bir yaşamı. Daha düne, hatta bugüne kadar böyle bir yaşamla ilgili gizli beklen-

tisini içinde saklamış ve korumuştu. Geçmiş olaydı artık. Durumu böyle serinkanlı görüp anlamasından soğuk bir ürperti yayıldı vücuduna.

Ama sağlıklı doğası hemen savunmaya geçti. Sıkıntı ve belirsizliklerle dolu günler kendisini bekliyordu, Pierre hastaydı, Albert'in tatili ise bitmek üzereydi. Böyle bir zamanda kendisinin de işi miskinliğe vurması ve yer altından gelen karanlık seslere kulak vermesi olacak gibi değildi, kısaca yapamazdı bunu. Hele bir Pierre iyileşsin, Albert'i yolcu etsin ve kocası Hindistan'a yollansın, o zaman karar verebilirdi ne yapacağına, o zaman vakit bulabilirdi yazgıdan şikayete ve gözyaşları dökmeye. Ama şimdi anlamsızdı böyle davranması, doğru değildi, asla söz konusu olamazdı.

Çiçekli vazoyu çıkarıp pencerenin önüne koydu. Yatak odasına geçti ardından, mendilinin üzerine kolonya serpip alnını ovdu, aynada sıkı ve gergin saç tuvaletini gözden geçirdi, sakin adımlarla mutfağa yollanıp Pierre için kendi eliyle bir kahvaltı hazırladı.

Daha sonra kahvaltıyı alıp Pierre'in yanına döndü, onu kaldırıp oturttu yatağın içinde, karşı koymak istemesine aldırmadı, yumuşamayıp yumurta sarısını titizlikle kaşık kaşık içirdi. Ağzını silip alnından öptü Pierre'i, yatağına çeki düzen verdi, tatlı sözlerle uslu bir çocuk olmasını ve güzel güzel uyumasını söyledi.

Çıktığı gezintiden dönen Albert'i alıp verandaya götürdü; hafif esen yaz rüzgârı iyice gerilmiş kahverengi ve beyaz çizgili güneşlikte hışırtılı sesler çıkarıyordu.

"Doktor bugün yine geldi," diyerek anlatmaya başladı Bayan Adele. "Pierre'in sinirleri bozukmuş biraz, elden geldiğince rahatsız edilmemesi gerekiyormuş. Üzgünüm, ama evde şimdilik piyano çalamayacaksın. Biliyorum, bir fedakârlık senin için bu, Albert. Belki de hava böyle güzelken kalkıp birkaç gün için bir yere gitmen pek akıllıca bir şey olur, dağlık

bir yere örneğin ya da Münih'e? Baban buna karşı çıkmazdı kuşkusuz."

"Teşekkür ederim, anne, çok naziksin. Bakarsın bir gün için giderim bir yere, ama fazla değil. Pierre böyle yatakta yatıyorken yalnız kalman doğru değil. Sonra, okul için de biraz çalışmam gerekiyor, şimdiye kadar bütün zaman aylak aylak gezip dolaştım. – Şu Pierre çok geçmeden bir iyileşip kalksa ayağa!"

"Güzel, Albert, böyle konuşman hoşuma gitti. Şu sıra gerçekten kolay değil işim, iyi ki sen yanımdasın. Babanla da yine biraz düzeldi aran, öyle değil mi?"

"Ha evet, seyahate çıkmaya karar vermesinden bu yana düzeldi. Zaten çok az görüyorum kendisini, bütün gün resim yapıyor. Biliyor musun, kendisine çokluk çirkin davrandığını için üzülüyorum bazen, ama o da üzdü beni, yine de babamda bir şey var, her seferinde etkiliyor beni. Korkunç derecede tek yanlı bir insan, müzikten de pek anladığı yok, ama büyük bir sanatçı, hayatta bir misyonu var. Bu da beni etkiliyor işte. Ünü pek bir şey vermiyor kendisine, kazandığı paranın da aslında fazla bir şey sağladığı yok; onun çalışarak elde etmek istediği şeyler bunlar değil."

Albert kaşlarını çattı sözcükler aranarak. Tüm belirginliğine karşın içindeki duyguyu dilediği gibi açığa vuramıyordu. Annesi gülümsedi derken, Albert'in saçlarını okşayarak eliyle geriye doğru sıvazladı.

"Akşam seninle Fransızca bir şeyler okuyalım mı?" dedi bir komplimanda bulunur gibi.

Albert okuyalım der gibi başını salladı ve kendisi de gülümsedi. O anda Bayan Adele, daha kısa süre önce oğulları için yaşamaktan başka bir yazgıyı düşleyebilmesini budalaca ve anlaşılmaz buldu.

Öğleye az bir zaman kalmıştı ki, Robert, efendisinin resim malzemesinin taşınmasına yardım için tepedeki ormanın kenarına geldi. Veraguth, yeni bir taslağı tamamlayıp bitirmişti ve bunu kendisi taşımak istiyordu. Artık biliyordu yapacağı resmin nasıl olması gerektiğini ve bir iki gün içinde de üstesinden geleceğini düşünüyordu.

"Yarın sabah yine çıkıp buraya geleceğiz," diye sesini yükseltti yüzü gülerek, yorgun gözlerini kırpıştırıp öğle saatlerinin göz kamaştıran dünyasına baktı.

Robert, ceketinin düğmelerini titizlikle çözüp iç cebinden bir mektup çıkardı. Biraz kırışmış zarfın üzeri yazısızdı.

"Bunu size vermemi söylediler."

"Kim?"

"Doktor Bey. Saat onda atelyeye gelip sizi sordu; ama sizi işinizin başından gelip almamı istemedi."

"Güzel! Yola çıkalım haydi!"

Robert arka çantası, kır iskemlesi ve resim sehpasıyla önden seğirtti. Veraguth durup tatsız haberler içerdiği sezgisiyle mektubu açtı. Zarfın içinde doktorun kartını buldu sadece, üzerine kurşunkalemle üstünkörü, okunması zor bir yazıyla şu satırlar çiziktirilmişti: "Lütfen öğleden sonra bana gelir misiniz? Pierre konusunda sizinle konuşacaklarım var. Rahatsızlığı karınıza söylediğimden daha ciddi. Benimle konuşmadan boş yere telaşlamp tasalanmayınız."

Veraguth, içinde uyanıp kendisini soluksuz bırakan endişeyi bastırmaya çalıştı, zoraki bir serinkanlılıkla mektubu baştan sona iki kez daha okudu dikkatle: "Karınıza söylediğimden daha ciddi!" İşte bu cümlede gizliydi düşman. Karısı ufak bir rahatsızlık dolayısıyla bu derece kollanıp gözetilecek kadar dayanıksız ya da sinirleri zayıf biri değildi. Anlaşılan kötüydü durum, tehlikeliydi. Pierre ölebilirdi yani. Ama beri

yandan kartta "rahatsızlık" sözcüğü yer alıyordu ki, kulağa pek masum gelen bir sözcüktü bu. Ayrıca "boş yere telaşlanıp tasalanmayınız" sözcükleri. Hayır, buna göre en azından kötü olamazdı durum. Belki çocuklarda görülen bulaşıcı bir hastalık söz konusuydu. Belki de doktor öbür aile üyelerinden ayırmak istiyordu Pierre'i, onu bir kliniğe yatıracaktı?

Veraguth, düşüne düşüne sakinleşti biraz. Tepeyi ağır ağır indi ve sıcak patikayı izleyip eve yollandı. En azından doktorun söylediği gibi yapacak, karısına hiçbir şey sezdirmeyecekti.

Öyleyken bir sabırsızlıktır çullandı üzerine. Resmini bir kenara kaldırıp elini yüzünü yıkamadan evden içeri daldı –henüz ıslak resmi holde duvara dayayıp bıraktı– ve Pierre'in odasından usulcacık süzüldü içeri. Karısı odadaydı.

Pierre'in üzerine eğilip saçlarından öptü.

"Günaydın, Pierre? Nasılsın bakayım?"

Pierre belli belirsiz gülümsedi. Hemen ardından titreyen burun kanatlarıyla havayı kokladı: "Hayır, hayır, çekil karşımdan!" dedi sesini yükselterek. "Çok pis kokuyorsun!"

Veraguth, Pierre'in isteğine uyup bir kenara çekildi.

"Terepantin sadece, yavrucuğum. Baban elini yüzünü yıkamaya vakit bulamadı henüz, bir an önce seni görmeye geldi. İşte hemen gidiyorum, üzerimdekileri değiştirip geleceğim yine. Oldu mu?"

Veraguth odadan çıktı, holden geçerken resmi yanına aldı. Küçük Pierre'in sızlanıp yakınan sesi içinde yankılanıp duruyordu.

Sofrada doktorun ne söylediğini sorup öğrendi karısından, Pierre'in bir şeyler yediğini ve bu kez yediklerini çıkarmadığını işitince sevindi. Ama telaş ve endişesi kaybolmadı, Albert'le aralarında başlayan bir söyleşiyi güç bela sürdürmeye çalıştı.

Yemekten sonra bir yarım saat kadar Pierre'in baş ucunda oturdu. Sakin sakin yatıyordu Pierre, yalnız arada bir ade-

ta acıyla elini alnına götürüyordu. Korkuyla karışık bir sevecenlikle oğlunun hasta ve pörsümüş ince dudaklarını, şirin ve aydınlık alnını seyretti Veraguth. Alında, iki gözün arasında, eskiden var olmayan diklemesine küçük bir kırışıklık seçilmekteydi şimdi, hastalıktan kaynaklanan, ama çocuksu bir yumuşaklık içeren devingen bir kırışıklık; Pierre iyileşmeye görsün, yine kaybolup gidecekti tamamen. Ve Pierre iyileşecekti, iyileştikten sonra ondan ayrılmak, onu bırakıp gitmek kendisine bir kat daha acı verecekmiş, versin, Pierre iyileşsin de yeter ki. Ona veda edip gidecek, bir daha yüzünü göremese de, Pierre o zarafeti, o çocuksu güzelliği içinde büyüyüp gelişmesini sürdürecek, güneş ışığında bir çiçek gibi nefes alıp verecekti. Sağlıklı biri, yakışıklı ve şen bir insan olacak, babasının doğasındaki en narin ve saf özellikleri yaşatacaktı ruhunda.

Pierre'in yatağının baş ucunda oturup dururken, bütün bunlar geride kalıncaya dek daha ne çok acılara katlanacağım sezer gibi oldu. Dudakları titredi, kalbi batan dikene karşı savundu kendini; ama öyle seziyordu ki, derinlerde, tüm acıların ve korkuların altında verilmiş kararı bir sağlamlık ve yok edilmezlik içinde durup durmaktaydı. Böyle olması da gerekiyordu, hiçbir acı, hiçbir sevgi bu kararı yerinde oynatamazdı artık. Ama henüz bu son günleri yaşaması ve hiçbir ıstıraptan kendini uzak tutmaması gerekiyordu, bardağı sonuna kadar içmeye hazırdı, çünkü bu birkaç gündür kesinlikle hissediyordu ki, kendisi için yaşama götüren bir yol varsa, bu karanlık kapıdan geçen yoldu ancak. Şimdi ödleklik gösterip kaçmaya yeltendi de acılardan yakayı sıyırmaya baktı mı, gideceği yere yanında balçık ve zehir götürecek, özlemini çekip uğrunda her türlü çileye katlanmak istediği o saf ve kutsal özgürlüğe asla kavuşamayacaktı.

Bu durumda her şeyden önce doktorla konuşması gerekiyordu. Doğrulup kalktı, sevecenlikle başını sallayıp veda etti Pierre'e ve odadan çıktı. Aklına geldi derken, Albert'ten ken-

disini arabayla kente götürmesini isteyebilirdi. Doğruca Albert'in odasına yollandı, bu yaz ilk kez. Hızlı hızlı kapıya vurdu.

"Girin!"

Albert, pencerenin önünde oturmuş bir şeyler okuyordu. Hemen ayağa kalktı, şaşırmış bir yüzle karşıladı babasını.

"Senden ufak bir ricam olacak, Albert. Beni hemen şimdi arabayla kente götürür müsün? – Götüreceksin demek? Çok güzel! O zaman lütfen yardım et de koşsunlar arabayı, işim acele biraz. Bir sigara ister misin?"

"Evet, teşekkürler. Ben hemen gidip atlarla ilgileneyim."

Çok geçmeden araba hazırlandı, geçip oturdular. Albert sürücü mevkiindeydi. Veraguth kentte, bir köşebaşında durdurdu arabayı, Albert'e övgüyle birkaç söz söyledi.

"Çok teşekkür. Hayli ilerlemişsin bakıyorum, atları çok iyi idare ediyorsun artık. Şimdilik hoşça kal, eve yürüyerek döneceğim ben."

Veraguth, kentin sıcak caddesinde çarçabuk yürüyüp gözden kayboldu. Doktor sessiz ve kibar bir semtte oturuyor, günün bu saatinde yolda pek bir kimse seçilmiyordu. Bir arazöz, adeta uykulu, geçti Veraguth'un önünden; iki küçük oğlan arabanın peşinden seğirtmekteydi; ellerini arkadan arazözün püskürttüğü suyun içine tutuyor, gülüşerek birbirlerinin terlemiş yüzlerine su atıyorlardı. Bir evin zemin katının açık penceresinden egzersiz yapan bir öğrencinin can sıkıntısıyla çaldığı piyanonun sesi gelmekteydi. Veraguth, ıssız kent cadde ve sokaklarına karşı öteden beri bir soğukluk duymuştu, hele yazları. Böylesi cadde ve sokaklar ona, merdivenlerinde kahve ve yemek kokusu duyulan evlerde, tepe pencerelerinden, halı çırpma direklerinden ve gülünç denecek kadar küçük zevksiz bahçelerden başka tarafı görmeyen ucuz ve sıkıcı odalarda geçirilmiş gençlik yıllarını anımsatıyordu.

Girişte altın yaldız çerçeveli kocaman tablolar ve halılar arasında doktor muayenehanelerinin mahrem kokusu karşıladı Veraguth'u, uzun ve kar gibi beyaz hastabakıcı önlüğüyle genç bir kız kartvizitini aldı. İlkin, birden çok kadınla genç bir erkeğin pelüş koltuklarda sessizlik ve sıkıntı içinde gözlerini ellerindeki dergilere dikmiş oturdukları bekleme odasına götürdü onu, daha sonra ricası üzerine bir başka odaya aldı. Tıbbi bir derginin pek çok yıla ait nüshaları sicimle bağlanmış kalın desteler halinde üst üste yığılmış duruyordu bir kenarda. Veraguth, sağına soluna şöyle bir göz gezdirmeye pek vakit bulamadan dönüp geldi kız ve onu alıp doktorun çalışma odasına götürdü.

Veraguth, ışıl ışıl bir temizlik ve düzen havası esen odada bir deri koltuğa çöktü; karşısındaki masanın başında da doktor oturuyordu, ufak tefek ve dimdik. Yüksek tavanlı oda sessizdi, yalnızca cam ve pirinçten pırıl pırıl küçük bir ayaklı saat, belli bir ritim gözeterek tiz seslerle sivri yörüngesinde dolanıp duruyordu.

"Evet, aziz üstadım, sizin delikanlının durumunu beğenmiyorum pek. Daha çok önceden bazı tatsız durumlar gözünüze çarpmadı mı kendisinde, yani baş ağrısı, yorgunluk, oyun oynamaya karşı isteksizlik ve benzeri şeyler? – Demek son zamanda olup bitti her şey? Peki, ondaki bu duyarlılık eskiden de var mıydı? Sese ve parlak ışığa karşı örneğin? Kokulara karşı ya da? – Öyle mi? Atelyedeki boya kokusundan rahatsız oluyordu demek! Evet, öbür belirtilere uyuyor bu!"

Doktor sordukça soruyor, Veraguth da hafif bir sersemlik içinde cevaplar veriyordu, korkuyla karışık bir dikkatle ve doktorun kollayıcı, nazik, kusursuz denecek kadar açık ve kesin konuşma üslubuna içten hayranlık duyarak.

Derken hızı yavaşladı sorgulamanın, bir vakit de tek tük sorular halinde sürdürdü varlığını. Sonunda yerini uzunca bir molaya bıraktı. Sessizlik bir bulut gibi süzülmeye başladı

odanın içinde, yalnızca fingirdek saatin çıngır çıngır sivri yürüyüşü bu sessizliği kesintilere uğratıyordu.

Veraguth alnındaki teri sildi. Gerçeği öğrenmenin zamanı artık gelmişti, hissediyordu bunu. Heykel gibi masanın başında oturan doktorun susması karşısında bir korku, ansızın çullandı üzerine, eli kolu acıyla tutmaz oldu. Gömleğin yakalığı içinde havasızlıktan boğulacakmış gibi başım sağa sola döndürdü. Ansızın: "Çok mu kötü durum?" sözcükleri döküldü ağzından.

Doktor gözlerini kaldırdı. Çalışmaktan aşınmış sarı bir yüz gerisinden soluk bir bakışla Veraguth'a bakıp başını salladı.

"Ne yazık ki öyle. Delikanlının durumu iyi değil. Sayın Veraguth."

Bundan böyle gözlerini Veraguth'tan ayırmadı doktor. Ressam Veraguth'un benzinin sararıp ellerinin iki yana sarktığını bir bekleyiş havası içinde dikkatle izledi. Onun sağlam ve kemikli yüzüne nasıl bir güçsüzlük ve çaresizliğin yuvalandığını gördü, ağız kaslarının gevşeyip pörsüdüğünü, gözlerinin bir bakıştan yoksun, sağda solda avare gezindiğini gördü ayrıca. Ağzın kıvrılıp bükülerek hafiften titremeye başladığını gördü, bayılan bir kimsedeki gibi göz kapaklarının nasıl gözler üzerine sarktığını gördü beri yandan. Doktor, Ressam Veraguth'u izliyor ve bekliyordu. Veraguth'un ağzının kendini toparladığını, gözlerinin yeni bir istem gücüyle dirildiğini fark etti derken, yalnızca yüzündeki o belirgin solukluk kaybolmadan kalmıştı.

Söyleyeceklerini Veraguth'un dinlemeye hazır olduğunu anlamıştı, doktor.

"Nasıl bir hastalık bu?" diye sesini yükseltti Veraguth. Beni düşünmeyin siz, konuşun açıkça. – Pierre'in öleceğini sanmıyorsunuz herhalde?"

Doktor, iskemlesini Veraguth'tan yana biraz daha yak-

laştırdı. Usulcacık, ama kesin ve açık seçik bir ifadeyle konuşmaya başladı.

"Kimse söyleyemez öleceğini. Ama yanılmıyorsam, sizin küçük, tehlikeli derecede hasta."

Veraguth, doktorun gözlerinin içine baktı.

"Ölecek mi yani? Sizin öleceğine inanıp inanmadığınızı bilmek istiyorum. Anlıyor musunuz, bilmek istiyorum."

Veraguth farkında olmadan ayağa kalkmış, adeta gözdağı vererek doktordan yana yürümüştü. Doktor elini kolunun üzerine koyar komaz irkilip toparlandı ve yaptığından utanmış gibi gerisin geri koltuğa çöktü.

"Anlamsız sözler bunlar!" diyerek yeniden konuşmaya başladı doktor. "Kimin ölüp kimin yaşayacağına karar vermek bizim işimiz değil; bu konuda biz hekimler her Allah'ın günü yeni sürprizlerle karşılaşırız. Bizler için çıkmayan canda her zaman umut vardır, anlatabildim mi! Yoksa nereye varır işin sonu!"

Veraguth söylenilenleri doğrular gibi başını salladı ve sordu sadece: "Söyleyin lütfen, nedir hastalığı?"

Doktor, kısa kısa öksürdü.

"Yanılmıyorsam, menenjit."

Koltuğunda sessiz oturan Veraguth, sözcüğü usulcacık tekrarladı. Ardından doğrulup kalktı ayağa, doktora elini uzattı.

"Menenjit ha," dedi; ağzı sanki pek soğuk bir havayla karşılaşmış gibi titremekte olduğundan, yavaşçacık ve sakınarak ekledi: "Peki, iyileşemez mi bu hastalık?"

"Bütün hastalıklar iyileşebilir, Sayın Veraguth. Bazı kimseler vardır, diş ağrısıyla yatağa yatar, birkaç gün içinde bu dünyadan göçüp giderler; bazıları da vardır, en ağır bir hastalığın bütün belirtilerini gösterir, ama hayatta kalırlar."

"Evet, evet. Hayatta kalırlar! Ben gideyim artık, Sayın Doktor. Size hayli zahmet verdim. Menenjit, demek tedavisi olmayan bir hastalık?"

"Sevgili dostum..."

"Özür dilerim. Şimdiye kadar menenjit denen bu hastalığa yakalanmış başka çocukları da tedaviye çalıştınız sanırım? Çalıştınız demek? Gördünüz mü! – Hâlâ yaşıyor mu bu çocuklar peki?"

Doktor sesini çıkarmadı.

"İçlerinde hayatta kalan iki ya da bir kişi olsun var mı?"

Soru cevapsız kaldı.

Doktor, adeta içerlemiş, çalışma masasına yöneldi ve masanın bir gözünü çekip açtı.

Sesinde değişik bir tonla: "Hemen teslim bayrağını çekmeniz doğru değil, aziz dostum," dedi. "Sizin küçüğün hastalığı atlatıp atlatamayacağını bilmiyoruz. Durumu nazik, elimizden geldiğince yardımına koşmak zorundayız. Hepimizin ona yardım etmesi gerekiyor, beni anlıyor musunuz, yani sizin de. Size ihtiyacım var. Akşam yine gelip bakacağım duruma. Her ihtimale karşı şu uyku ilacını alın, belki sizin kendinize gerekebilir. Ve şimdi söyleyeceklerime kulak verin: Küçüğün kesinlikle dinlenmesi, hiç rahatsız edilmemesi gerekiyor; ayrıca olabildiğince kuvvetli şeyler yiyecek. Hepsinden önemli bunlar. Dediklerimi unutmazsınız sanırım?"

"Kuskunuz olmasın. Hiçbirini unutmayacağım."

"Sancılanır ya da pek huysuzlanırsa, ılık banyo ya da kompresler iyi gelecektir. Bir buz torbası var mı evde? Ben gelirken yanımda getiririm bir tane. Herhalde buz sağlayabilirsiniz. Güzel. Umudumuzu kesmeyelim, Sayın Veraguth! Kendimizi yılgınlığa kaptıracak zaman değil, hepimizin görev başında olması gerekiyor. Öyle değil mi?"

Veraguth'un halinde bir güven ifadesi okuyan doktor, onu kapıya kadar geçirdi.

"Arabamı alabilirsiniz isterseniz. Akşam saat beşe kadar bana gerekli değil."

"Teşekkür ederim, yayan gitmek istiyorum."

Veraguth, önceki gibi boş caddeyi yürüye yürüye indi

aşağı. Deminki açık pencereden hâlâ bir öğrencinin kasvetli müzik çalışması yankılanıyordu. Saatine baktı Veraguth, doktorun yanından ayrılalı yarım saat geçmişti topu topu. Ağır ağır yürümeye devam etti, bir sokağı bırakıp bir sokağa girdi, kentin bir yarısını dolaştı nerdeyse. Kenti bırakıp gitmekten korkuyordu. Kentteki bu anlamsız, bu yoksul bina yığınlarını ilaç kokuları ve çeşitli hastalıklar yurt edinmişti kendine, sefalet, korku ve ölüm kol geziyordu, neşe yüzüne hasret, acılar içinde kıvranan yüzlerce cadde, sokak tüm dert ve çileleri paylaşıyor, insan burada yalnız hissetmiyordu kendini. Oysa kent dışında, ağaçların ve pırıl pırıl bir gökyüzünün altında, tırpanların sesleri ve cırcır böceklerinin ötüşleri arasında bunları düşünmek daha ürkütücü, daha anlamsızdı, daha çok karamsarlığa sürüklüyordu insanı.

Akşam vaktiydi ki toz toprak içinde, ölesiye yorgun malikaneye döndü Veraguth. Doktor kendisinden önce uğrayıp gitmişti. Ama Bayan Adele sakindi, anlaşılan henüz hiçbir şeyden haberi yoktu.

Akşam yemekte Albert'le atlar üzerine sohbet etti Veraguth. Söyleyecek hep bir şey buluyor, Albert de neden söz açılırsa açılsın, konuşmam demiyordu. Anneyle oğula göre, Veraguth pek yorgundu, o kadar. Ama Veraguth nerdeyse alaylı bir kızgınlıkla şöyle geçiriyordu kafasından: Gözlerimde ölüm okunsa bile yine hiçbir şeyin farkına varmaz bunlar! Bu benim karım, bu da benim oğlum! Oysa Pierre ölüm döşeğinde! Bir yandan canı çekilmiş diliyle kimseyi ilgilendirmeyen sözcüklere şekil vermeye çalışırken, bir yandan da işte böyle hazin bir çember çiziyordu düşünceleri. Derken bunlara yeni bir tanesi daha gelip katıldı: Böyle olması daha iyi! Acılarla dolup taşan kadehi dibindeki son damlasına kadar tek başıma yudumlarım hiç değilse. Oturur, iki yüzlülükle davranır, benim küçük Pierre'in bu hayattan yavaş yavaş göçüp gidişini izlerim. O öldükten sonra yaşarsam, beni buraya bağlayan hiçbir şey kalmaz artık, bana acı verecek hiçbir şey, o zaman

da çekip giderim, bundan böyle hayatımda yalan söylemelere, ödleklikliklere paydos. Yaşamaktan, çalışmaktan ve ilerlemekten başka şeye dönüp bakınam artık, durup dinlenmekmiş, miskinlikmiş bilmem.

Belirsiz bir haz duygusuyla yüreğinde bir acının alevlendiğini hissetti Veraguth, azgın ve katlanılmaz, ama şimdiye dek hiçbir şeyi hissetmediği kadar saf ve yüce. Bu tanrısal alevin karşısında küçük, kasvetli, içtenliksiz ve çirkin suratlı yaşamının nasıl değersiz bir nesne gibi heba olup gittiğini gördü, üzerinde düşünmeye, en ufak bir eleştiri konusu bile yapılmaya değmez.

Akşam bir saat kadar yarı karanlık odada hasta Pierre'in yatağının baş ucunda oturdu, yatakta gözünü hiç kırpmadan bir gece geçirdi, doymak bilmez acıların eline bütün coşkusuyla kendini teslim etmiş, içindeki ateş tarafından yenilip yutulmaktan, vücudunun son hücresine kadar yakılıp kavrulmaktan başka hiçbir umut beslemeden içinde, hiçbir istek duymadan. Böyle de olması gerektiğini, özellikle elindeki en sevdiği şeyi, en iyi, en saf şeyi elden çıkarması, ölüp gidişini görmesi gerektiğini anlıyordu.

On Altıncı Bölüm

Pierre'in durumu iyi değildi, babası nerdeyse bütün gün ayrılmıyordu yamndan. Sürekli başı ağrıyor, hızlı hızlı soluyordu ve her nefes alıp verişi, ürkek bir iniltiden farksızdı. Ufak ve sıska vücudu arada bir kısa süreli kasılmalarla sarsılıyor ya da şahlanıp keskin kavisli bir yay oluşturuyordu. Sonra yine uzun bir zaman hiç kımıldamaksızın yatıyor, derken kramp tarzında bir esneme gelip çullanıyordu üzerine. Ardından bir saat kadar uyuyor, uyandıktan sonra da her nefes alış verişin-

de bir sızlanıştan farksız aynı düzenli iniltiler yeniden başlıyordu.

Kendisine söylenilenleri işitmiyordu Pierre. Nerdeyse zorla kaldırılıp oturtularak ağzına verilen yiyecekleri, bilinçsiz bir kayıtsızlıkla yiyip yutuyordu. Zayıf ışıkta, perdeler sımsıkı kapatılmıştı çünkü, Veraguth eğilmiş oturuyor ve oğlunun şirin, aşina yüzündeki sevimli, narin çizgilerin nasıl birbiri ardından yok olup gittiğini izliyordu. Kala kala erkenden kocamış sarı soluk bir yüz kalmıştı geride, ıstıraptan, tiksintiden ve derin bir dehşet duygusundan başka şey okunmayan basite indirgenmiş hatlarla acının tüyler ürpertici maskesi kalmıştı.

Bazen Veraguth, bu çirkinleşmiş yüzün uyku sırasında yumuşadığını ve sağlıklı günlerindeki yitirilmiş şirinliğinden birazını yeniden ele geçirdiğini görüyordu. Böyle anlarda yüzden gözünü ayırmıyor, özlemle yanıp tutuşan bir sevgi açlığıyla can çekişen sevimliliğini tekrar tekrar belleğine nakşetmeye çalışıyordu. Yine böyle anlarda ona öyle geliyordu ki, Pierre'in başında bekleyip ona bakarak geçirdiği bu saatlere kadar tüm yaşamında sevginin ne olduğunu hiç bilmemişti.

Bayan Adele, günlerce hiçbir şeyin farkında olmamıştı. Kocası Veraguth'taki gerilimin ve bir tuhaf dalgınlığın ancak yavaş yavaş farkına vararak sonunda durumdan kuşkulanmış ve yine aradan pek çok gün geçtikten sonradır ki, kocasındaki durumun nereden kaynaklandığını sezmeye başlamıştı. Bir akşam Pierre'in odasından çıkan kocasını bir kenara çekerek sesinde bir kırılmışlık ve sitem tonuyla kısaca şöyle dedi: "Nesi var Pierre'in Tanrı aşkına? Nasıl bir hastalık bu? Görüyorum ki, sen bir şeyler biliyorsun."

Veraguth, derin bir dalgınlığın gerisinden karısına bakarak dudaklarında bir kurulukla cevap vermişti: "Bilmiyorum, Adele. Pierre çok hasta. Görmüyor musun?"

"Görüyorum. Ama bilmek istiyorum nedir hastalığı. Ken-

disine nerdeyse ölümcül hastaymış gibi davranıyorsunuz çünkü. Sen de, doktor da. Doktor ne dedi sana?"

"Pierre'in durumu ciddiymiş, kendisine çok iyi bakmamız gerekiyormuş. Zavallı başının içinde bir iltihaplanma varmış. Yarın rica edelim de biraz daha fazla bilgi alalım doktordan."

Bayan Adele bir kitaplığa yaslandı, yukarı uzattığı elini pencerenin yeşil perdesinin pililerine geçirdi. Bayan Adele susuyor, Bay Veraguth sabırla karşısında dikiliyordu kül rengi bir yüz, kızarmış gözlerle. Elleri hafifçe titriyordu, ama kendine hakimdi, bir çeşit gülümseme, teslimiyet, sabır ve nezaketten oluşan tuhaf bir parıltı seçiliyordu yüzünde.

Bayan Adele kocasına yaklaştı. Koluna tutundu kocasının, dizlerinin bağı çözülür gibi oldu. Gayet alçak bir sesle fısıldayarak şöyle dedi: "Öleceğine inanıyor musun Pierre'in?"

Veraguth'un dudaklarındaki o güçsüz ve budalaca gülümseme kaybolmamıştı hâlâ, ama bir yandan da yanaklarından aşağı küçük damlacıklar halinde göz yaşları birbiri ardından yuvarlanmaya başlamıştı. Evet anlamında başını oynattı hafifçe. Bayan Adele kocasının kolunu bıraktı, dengesini kaybedip yere yığılmak üzereyken Bay Veraguth tutup kaldırdı kendisini, oracıktaki bir sandalyeye oturttu.

Ağır ve hantal bir sesle: "Kesinlikle bilinemez nihayet," dedi; hanidir bıkıp usandığı eski bir dersi bir tiksinti duygusuyla tekrarlar gibiydi. "Kendimizi yılgınlığa kaptırmamamız gerekiyor."

Bir süre sonra, yeniden güç kazanan karısının sandalyesinde doğrulup dik durumda oturduğunu görünce, otomatik bir şekilde tekrarladı: "Kendimizi yılgınlığa kaptırmamamız gerekiyor."

"Evet," diye cevapladı karısı. "Haklısın." Ve bir aradan sonra yeniden yükseltti sesini: "Olamaz! Olamaz!"

Ve ansızın doğrulup kalktı tekrar; gözleri eski dirimselliğine kavuşmuş; yüz hatları anlayış ve hüzünle kaplanmıştı.

Yüksek sesle: "Öyle değil mi?" dedi. "Dönmeyeceksin artık? Biliyorum. Bizi terk etmek istiyorsun?"

Veraguth çok iyi görüyordu ki, ikiyüzlülüğe izin vermeyen bir andı bu. Kısa yoldan, vurgusuz bir sesle cevapladı soruyu: "Evet."

Bayan Adele başını sağa sola salladı; bu söz üzerinde iyice düşünmesi gerekiyordu da bir türlü bir sonuca ulaşamıyor gibiydi. Derken pek düşünüp taşınmalarla ilgisiz sözler döküldü ağzından, yaşanılan anın kasvetli ve iç karartı çaresizliğinden düpedüz bilinçsiz akıp geliyordu sözler, yılgın bir yorgunluktan, hepsinden çok yapılan bir hatayı düzeltmek isteğinden ve henüz kendisine ulaşılabilecek bir kişinin gönlünü hoş etmek için duyulan belirsiz bir gereksinimden akıp geliyordu. "Evet," dedi Bayan Adele, "ben de başka türlü düşünmüş değilim. Ama dinle, Johann, Pierre ölmemeli! Her şey, bütün her şey böyle bir anda yıkılıp gitmemeli! Ve biliyor musun, bir şeyi daha sana söylemeden içim rahat etmeyecek, Pierre iyileşirse, onu alabilirsin. Duydun mu? Senin yanında kalabilir o zaman Pierre!"

Veraguth, hemen anlayamamıştı karısının konuştuklarını. Onun ne söylediğinin ancak yavaş yavaş bilincine vardı ve anladı ki, uğrunda kendisiyle savaşıp durduğu, yıllar yılı kendisini karar vermekte duraksatan ve acılara göğüs gerdiren bir şeyi, karısı şimdi iş işten geçtikten sonra kendisine vermeye kalkıyordu.

Anlatılmaz derecede saçma buldu bunu, karısının onca zaman kendisinden esirgediği şeyi şimdi ona geri vermek istemesini değil yalnız, daha çok tam ecelle pençeleştiği bir sıra Pierre'e sahip olmasını. Bu durumda bir değil, iki kez yitirmiş olacaktı Pierre'i! Olmayacak bir şeydi bu, komik bir şeydi! Öylesine grotesk ve anlamsız bir şeydi ki, az kalsın Veraguth acı bir kahkaha savuracaktı.

Ne var ki, Bayan Adele söylediklerinde kuşkusuz ciddiydi. Belli ki Pierre'in öleceğine henüz pek inanmıyordu. Bir lü-

tufkârlıktı yaptığı, yaşadığı anın acılarla dolu telaş ve şaşkınlığında ruhunda uyanan olumlu bir duygunun dürtüsüyle katlanmak istediği pek büyük bir özveriydi. Veraguth, karısının nasıl acı çektiğini, benzinin nasıl sararıp solarak güçlükle ayakta durduğunu görüyordu. Karısının özverisinin, onun bu geç kalmış tuhaf yüce-kalpliliğinin kendisine ölümcül bir alay gibi geldiğini açığa vurması hoş bir şey olmazdı.

Bayan Adele hanidir kocasının bir şey söylemesini beklemeye başlamıştı, içinde bir yadırgama duygusuyla. Neden bir şey demiyordu kocası? Kendisine inanmıyor muydu? Kendisine tümüyle yabancılaşmıştı da ondan bir şey kabul etmek istemiyor muydu yoksa? Yapmak istediği bu alabildiğine büyük fedakârlığı bile kabule yanaşmıyor muydu?

Karısının yüz kasları düşkırıklığından seyirmeye başlamıştı ki, Veraguth toparladı kendini. Karısının elini tutup eğildi, soğuk dudaklarını karısının eline hafifçe dokundurarak: "Teşekkür ederim!" dedi.

Birden bir düşünce geldi aklına, sesinde daha sıcak bir tonla ekledi: "Şimdi gidip biraz Pierre ile ilgileneyim. İzin ver de, bu gece ben bekleyeyim başında!"

"Hayır, nöbetleşe yapacağız bu işi!" dedi karısı kesinlikle.

Pierre, bu akşam pek sakindi. Komodinin üzerinde küçük bir gece lambası yanıyor, güçsüz parıltısı küçük odayı tümüyle dolduramayarak, kapıya yaklaştıkça yerini kahverengi bir loşluğa yerine bırakıyordu. Veraguth, uzun bir süre Pierre'in nefes alıp verişlerini dinledi; sonra, odaya getirttiği dar divanın üzerine uzandı.

Gece saat ikiye doğru, Bayan Adele uyandı uykusundan, ışığı yakıp yataktan kalktı. Elinde mum, üzerine bir sabahlık geçirip Pierre'in odasına geldi. Odada her şey sessizdi. Mumun ışığı yüzüne vurur vurmaz kirpiklerini hafifçe oynattı Pierre, ama uyanmadı. Divanda ise, üzerinde elbiseyle kocası yatıyordu, biraz kıvrılıp büzülmüş.

Bayan Adele mumu kocasının yüzüne tuttu ardından ve kısa süre yanı başında dikilip kocasına baktı. Yalan dolansız, içtenlikli bir yüzdü, tüm kırışıkları ve ağarmış saçlarla ikiyüzlülükten uzak bir yüz, yanaklar pörsümüş, gözler çukura batmış.

Yarı acıma, yarı memnunluk karışımı bir duyguyla: "O da yaşlanmış," diye geçirdi içinden, kocasının dağınık saçlarını eliyle okşayası geldi, ama tuttu kendini. Ses etmeden yine çıkıp gitti odadan. Saatler sonra dönüp geldiğinde kocasını çoktan uyanmış buldu; dikkat kesilmiş, Pierre'in yatağının baş ucunda oturuyordu kocası, kendisini selamlayan ağzında ve bakışında günlerdir bir zırh gibi üzerine geçirdiği o gizemsel güç ve kararlılıktan kaynaklanan bir zindelik okunuyordu.

Pierre için kötü bir gündü. Uzun zaman uyudu, ardından gözleri açık, kaskatı bakışlarla yattı yatakta, sonunda yeni bir ağrı dalgası gelip onu iyice uyandırdı. Kudurmuşçasına ordan oraya attı kendini, yumruklarını sıkıp gözlerinin üzerine bastırdı; yüzü kimi zaman ölü yüzü gibi sararıyor, kimi zaman kor gibi kızarıyordu. Derken bağırmaya başladı, dayanılmaz acılara karşı çaresizlik içinde başkaldırarak; o kadar çok zaman ve öylesine yürekler acısı şekilde bağırıp durdu ki, benzi sararıp oğlunun feryatlarına daha fazla dayanamayan babası adeta kahrolarak odadan çıkıp gitti.

Hemen doktoru çağırttı Veraguth. Doktor, aynı gün iki kez daha eve uğradı ve akşam gelirken yanında bir de hastabakıcı getirdi. Akşam üzeri kendini kaybetti Pierre; hastabakıcıya gidip yatmasını söyleyen anne ve babası, bütün geceyi oğullarının başında uyanık geçirdi, artık pek uzun sürmeyecekmiş gibi bir duygu içindeydiler. Pierre kımıldamadan yatıyordu, nefes alıp verişi düzensiz, ama güçlüydü.

Veraguth'la karısı, bir zaman Albert'in çok ağır hasta olup el birliğiyle ona baktıkları zamanı anımsadılar. Önemli yaşantıların ikinci bir kez tekrarlanamayacağını duyup hisset-

tiler. Aralarında hasta Pierre'in yatağı, yumuşak ve biraz yorgun bir dille fısıldaştılar birbirleriyle, ama ağızlarından geçmişe ilişkin, geride kalmış o günlere ilişkin hiçbir söz çıkmadı. Şu andaki durumun ve şu anda olup bitenlerin bir zamankiyle benzerliğini bir kâbus gibi algıladılar. Bir zamanki kişiler olmaktan çıkmışlardı; bir zaman tıpkı yine şimdiki gibi ölümcül hasta bir çocuk üzerine eğilen, birlikte uykusuz saatler geçirip birlikte acı çeken kişiler değillerdi artık.

Bu arada, evdeki suskun tedirginlikten ve sinsi kaygıdan bunalan Albert'in gözüne uyku girmemişti. Gecenin bir vakti, yarı giyinik halde, parmak uçlarına basarak kapıda göründü; telaşla fısıldayarak içeri girdi, yapabileceği bir şey olup olmadığını sordu, bir yardımı dokunup dokunamayacağını anlamak istedi.

"Teşekkür ederim," diye cevapladı Veraguth. "Yapacağın bir şey yok. Sen git uyu ve kendine iyi bak!"

Ama Albert gittikten sonra karısına dönüp: "Yanına git de biraz teselli et kendisini!" dedi Veraguth.

Bayan Adele vakit geçirmeden yaptı söylenileni, kocasının bunu düşünmesini bir incelik olarak gördü.

Ancak sabaha karşıydı ki kocasının ısrarına dayanamayarak gidip yattı Bayan Adele. Gün ağarırken hastabakıcı kadın gelip Veraguth'tan nöbeti devraldı. Pierre'in durumunda değişen bir şey olmamıştı.

Ne yapacağına karar verememiş, parkın içinden yürüyüp gitti Veraguth, bu saatten sonra uyumak için bir istek duymadı. Ne var ki, gözlerindeki yanma, cildindeki pörsümüşlük, havasızlıktan boğulmuşluk duygusu uyumaya çağırıyordu kendisini. Gölde yıkanıp Robert'e kahve hazırlattı. Daha sonra atelyeye geçerek ormandaki çalışmasını gözden geçirdi. Diri ve göz doyurucu bir çalışmaydı, ama yine de aradığı, özlediği şey değildi bu, yapmayı tasarladığı resim için vakit geçmişti artık, Rosshalde'de yapacağı resimler için vakit geçmişti.

Birkaç günden beri Pierre'in durumu hep aynı kalmıştı. Günde bir ya da iki kez kramp ya da ağrı nöbetleri gelip üzerine çullanıyor, öbür zamanlar bir alacakaranlık içindeki duyularla yarı uyuklayarak yatakta yatıyordu. Bu arada bir dizi fırtına sıcak havaları alıp götürmüş, ortalık serinlemişti, hafif hafif yağan yağmurun altında gerek bahçe, gerek bahçe dışındaki yerler yaz mevsimlerine özgü o doygun parıltılarını elden çıkarmıştı.

Veraguth sonunda yine bir geceyi kendi yatağında geçirme fırsatı bulmuş, pek çok saat derin bir uyku uyumuştu. Ancak açık pencere önünde giyinirken dışarıdaki bulutlu ve serin havanın farkına varmıştı; son günlerde, üzerinde adeta bir humma nöbetinin yorgunluğu, dolanıp durmuştu. Pencereden başını çıkarıp soğuktan hafifçe ürpererek ışıksız, bulanık sabahın yağmurlu havasını içine çekti. Islak toprağın kokusu, yaklaşan güz kokusu vardı havada, mevsimlerin kendilerine özgü belirtilerini aşırı hassas duyularla sezmeye alışık olan Veraguth, bu yıl yaz mevsiminin nerdeyse geride bir iz bırakmaksızın hiç farkına varılmadan geçip gittiğini hayretle fark etti. Sanki hasta Pierre'in odasında günler, geceler değil, aylar geçirmiş gibi bir hisse kapıldı.

Yağınurluğu sırtına geçirip eve doğru yola koyuldu. Pierre'in erkenden uyandığını, ama bir saattir yine uyumakta olduğunu öğrendi. Bunun üzerine Albert'e kahvaltıda arkadaşlık etti. Pierre'in hastalığına pek üzülmüştü Albert, sıkıntılı hastalık atmosferinden ve kaygı dolu bunaltıcı havadan enikonu rahatsızlık duyuyor, ama belli etmiyordu.

Albert ders çalışmak üzere kalkıp odasına yollanınca, Veraguth da Pierre'in yanına gitti, henüz uyumakta olan Pierre'in yatağının başucundaki yerine geçip oturdu. Bu son günlerde keşke bir an önce bitse bu iş diye geçirmişti içinden,

daha çok Pierre'in kendisi için istemişti bunu, çünkü hanidir ağzını açıp bir şey konuşamıyordu Pierre ve öylesine bitkin ve yaşlanmış bir görünümü vardı ki, sanki kimsenin artık yardımına koşamayacağını kendisi de bilmekteydi. Ama yine de Veraguth'un görevini boşladığı hiçbir saat yoktu, düzenli olarak gelip hasta Pierre'in yatağının başucundaki yerini alıyordu. Tanrım, Pierre'cik bir zaman nasıl ikide bir çıkıp kendisine gelmiş, onu yorgun ya da umursamaz bir halde bulmuştu, işine gömülmüş ya da kaygı ve tasalar içinde yitik. Bu küçük, sıska eli ne kadar sık olarak avcunda tutmuştu Veraguth, dalgın ve ilgisiz, Pierre'in ağzından çıkan ve her biri şimdi paha biçilmez değer kazanan sözlerine pek kulak vermeksizin. Oysa zavallı yavrucağın acılar içinde kıvranıp o savunmasız ve nazlı çocuk kalbinin tek başına ölümle yüz yüze geldiği, bir iki gün içinde tüm felçleri, acıları ve korkunç umarsızlıkları, hastalığın, güçsüzlüğün, yaşlanmanın ve ölüme yakınlığın insan kalbini korkutmada ve ezmede başvurduğu bütün bu çileleri ister istemez tatması gereken şu an ise hep onun yanında olmak, yanından hiç ayrılmamak istiyordu. Bunu istiyordu, çünkü bir an gelip küçük Pierre kendisini arar da ona bir hizmette bulunma, biraz sevecenlik gösterme fırsatı çıkarsa, bu fırsatı kaçırmayacaktı.

Ve ne hikmetse daha o sabah böyle davranmasının karşılığını gördü. Pierre birden gözlerini açıp gülümsedi kendisine, cılız ve sevgi dolu bir sesle: "Baba!" dedi.

Veraguth'un kalbi büyük bir heyecanla çarpmaya başladı, hanidir yokluğunu hissettiği sesi yeniden duymuştu çünkü, kendisine seslenen, kendisinin yanında yer alan, zamanla hayli incelip güçsüzleşmiş sesi. O kadar zaman bu sesi yalnızca bir inilti, yalnızca boğucu acılar içinde zavallı bir kekeleme olarak işitmişti ki, sevincinden kalbi duracak gibi oldu.

"Pierre, canım benim!"

Veraguth, sevecenlikle Pierre'in üzerine eğilip gülümseyen ağzını öptü. Pierre o kadar zinde ve mutlu görünüyordu

ki, bir daha onu böyle göreceğini asla ummamıştı, gözleri aydınlık, bakışları bilinçliydi, kaşlarının arasındaki o derin kırışıklık da adeta kaybolmuştu.

"Canım yavrucuğum, iyileştin mi biraz?"

Pierre gülümsüyor, şaşırmış gibi babasına bakıyordu. Babası elini uzattı, Pierre de küçük elceğizini babasının avcuna bıraktı, onun şimdiye kadar pek güçlü olduğu hiç görülmemiş, şimdi ise pek küçük, beyaz ve yorgun elini.

"Şimdi hemen bir şeyler getireyim, kahvaltı yap, sonra da masallar anlatırım sana."

"Evet, baba, evet," dedi Pierre. "Bay Rittersporn masalını anlat, yaz kuşlarını sonra da." Pierre'in konuşup gülümsemesi ve Pierre'e yeniden sahip olması Veraguht'a bir kez daha bir mucize gibi göründü.

Gidip kahvaltısını getirdi Pierre'in. Pierre, getirilenleri iştahla yemeye koyuldu, babasının sözünü dinleyip ikinci bir yumurtayı da geri çevirmedi. Kahvaltıdan sonra o en sevdiği resimli kitabı istedi. Babası, kollayarak perdelerden birini çekip açtı, yağmurlu günün soluk ışığı odaya doldu. Doğrulup oturan Pierre, kitaptaki resimlere bakmaya başladı. Bir yerinde bir acı falan duymuyor gibiydi. Kitaptaki pek çok resmi seyretti birbirinin ardından, sevimli resimlerden her birini küçük bir sevinç çığlığıyla karşıladı. Derken oturmak yordu kendisini, gözleri yine biraz sızlamaya başladı. Babasının yardımıyla yatağa uzandı yeniden; babasından kitaptaki şiirlerden birkaçını, ama en başta sürüne sürüne eczacı Gundermann'a giden hasta Günsel'in şiirini okumasını istedi:

Ah eczacı Gunderman dostum
Bir merhem ver, koş yardımıma!
Görüyorsun halimi, yürüyemiyorum,
Ağrılar içinde bütün vücudum!

Veraguth, özen gösterip şiiri elden geldiği kadar canlı ve mas-

karaca okumaya çalıştı, Pierre de gülümseyerek teşekkür etti babasına. Ne var ki, şiirlerde artık eski güç kalmamış gibiydi, sanki bunları en son işittiğinden bu yana Pierre birkaç yaş daha büyümüştü. Resim ve şiirler cıvıl cıvıl pek çok aydınlık günün anısını içinde yeniden diriltmişti kuşkusuz; ne var ki, o eski sevinç ve taşkın neşe kayıplara karışmıştı ve küçük Pierre daha birkaç gün, birkaç hafta önce yaşıyor olduğu çocukluğuna gözlerini çevirmiş, şimdiden yetişkin birinin özlem ve hüznüyle bakıp duruyordu. Çocukluktan çıkmıştı artık. Elinden gerçekler dünyasının kayıp gittiği bir hastaydı şimdi, bir kâhin gözleriyle donanmış ruhu korkulu bir sezinlemeyle dört bir yanda ölümün artık kendisini beklediğini duyumsuyordu.

Ama yine de bu sabah saati ışık ve mutlulukla doluydu bütün o korkunç günlerden sonra. Pierre sessiz ve memnundu. Veraguth, ikide bir sezgiyle karışık bir umudun ansızın ruhunda kımıldandığını hissediyordu. Her şeye karşın belki yine hayatta kalabilecekti Pierre. Ve o zaman kendisinin olacaktı, yalnız ve yalnız kendisinin!

Doktor geldi ve uzun süre Pierre'in yanında kaldı, sorular ve muayenelerle onu sıkıp üzmeden. Bu sırada da Bayan Adele göründü, gece hastabakıcı kadınla Pierre'in başında nöbetleşe beklemişlerdi. Oğlanın halindeki düzelme karşısında sersemlemişti adeta; Pierre'in ellerine o kadar sıkıca sarıldı ki, çocuğun canını acıttığının farkında olmadı, gözlerinden dökülen mutluluk yaşlarını gizlemeye çalışmıyordu hiç. Albert'in de kısa bir süre için odaya girmesine izin verilmişti.

"Bir mucize adeta," dedi Veraguth doktora dönerek. "Bu durum sizi de şaşırtmadı mı?"

Doktor evet der gibi başını salladı ve nezaket gösterip gülümsedi. Veraguth'un sözlerine karşı çıkmadı, ama belli ki bu yeni duruma pek de fazla sevinmişe benzemiyordu. Ansızın Veraguth'un içine bir kuşku düştü yeniden. Doktorun her hareketini izlemeye başladı, yüzü gülümserken gözlerinde so-

ğuk bir dikkatin ve dizginlenmiş bir kaygının çözülüp dağılmadan varlığım sürdürdüğünü fark etti. Daha sonra kapı aralığından kulak kabarttı, doktorun hastabakıcıyla konuşmasını dinledi belli etmeden; konuşulan sözcüklerden hiçbirini anlamamasına karşın, fısıltı halindeki çatık kaşlı, ciddi konuşmadan çıkardığı tek şey, durumun tehlikeli olduğuydu.

Derken doktoru arabaya kadar geçirdi ve son dakikada sordu: "Siz bu düzelmeye pek önem vermiyorsunuz anlaşılan?"

Doktorun çirkin, kendini ele vermeyen yüzü Veraguth'a çevrildi. "Zavallı çocuğun birkaç saat için kendini rahat hissetmesine sevinmelisiniz, Sayın Veraguth. Umalım ki, uzun süre böyle kalır."

Doktorun zeki gözlerinde umuttan eser yok gibiydi.

Veraguth, zaman kaybetmemek için hemen Pierre'in yanına döndü. Odaya girdiğinde annesi Uyuyan Güzel masalını anlatmaktaydı, yatağın yanı başında bir yere oturdu, masalı dinleyen Pierre'in yüz hatlarındaki değişmeleri izledi.

"Bir masal daha anlatayım mı?" diye sordu Bayan Adele.

"Hayır!" diye cevapladı Pierre, biraz yorgun. "Daha sonra." Bayan Adele mutfaktaki işinin başına döndü. O gidince, babası Pierre'in elini eline aldı. İkisi de susup konuşmuyordu. Ama zaman zaman Pierre hafifçe gülümseyerek gözlerini kaldırıp bakıyor, babasının yanı başında bulunmasına adeta seviniyordu.

Veraguth bir komplimanda bulunur gibi: "Eh, biraz daha iyisin şimdi," dedi.

Pierre'in hafifçe kızardı yüzü, parmakları babasının elinde oyunsu bir devinimle kımıldadı.

"Öyle değil mi baba, beni seviyorsun?"

"Elbette, hayatım. Sen benim güzel oğlumsun. Hele bir iyileş, artık hep beraber olacağız seninle."

"Evet, baba... Bir defasında bahçedeydim, yapayalnız dolaşıyordum, o zaman hiçbiriniz sevmedi beni. Ama beni sev-

menizi istiyorum, yine ağrılar başlarsa, bana yardım etmelisiniz. Ayy, öyle bir canım acıdı ki!"

Gözlerini yarı yummuştu Pierre; o kadar yavaş konuşuyordu ki, Veraguth söylediklerini anlamak için iyice eğildi, ağzına yaklaştırdı kulağını.

"Bana yardım etmenizi istiyorum. Yaramazlık yapmayacağım artık, hiç yapmayacağım, beni paylamanızı istemiyorum. Öyle değil mi, beni paylamayacaksınız hiç? Albert'e de söyle, olmaz mı!"

Birden göz kapakları titredi ve gözlerini açtı yeniden. Ama bakışları bulanıktı, gözbebekleri aşırı büyümüştü.

"Uyu, bebeğim, uyu haydi! Yorgunsun. Uyu haydi, uyu, uyu!"

Veraguth, Pierre'in göz kapaklarını kollayarak kapadı ve Pierre'in bebeklik döneminde bazen yaptığı gibi ninni söylercesine mırıldandı bir süre. Pierre de uyumuşa benziyordu.

Bir saat sonra hastabakıcı gelip Veraguth'u yemeğe çağırdı, bu arada kendisi kaldı Pierre'in yanında. Veraguth, kalkıp yemek odasına yollandı; sessiz ve dalgın, bir tabak çorba alıp içti, yambaşında konuşulanları pek işitmiyordu. Pierre'in korkuyla karışık sevgi dolu sözleri tatlı tatlı, hüzün vererek yankılanmaya devam ediyordu içinde. Tanrım, demin konuştuğu gibi Pierre'le yüzlerce kez konuşsun ve onun tasasız sevgisinin saf güvenini hissetsin isterdi. Oysa yapmamıştı bunu!

Elini bilinçsizce uzatıp sürahiyi aldı, bardağına su dolduracaktı. Ansızın Pierre'in odasından kopup gelen keskin, acı bir çığlık Veraguth'un hüzün dolu düşünü bıçak gibi kesip attı. Sofradakiler, bet benizleri sararmış, fırladılar ayağa; sürahi devrilip masanın üzerinde yuvarlandı, şangırtıyla yere düştü.

Bir hamlede kapıdan çıkan Veraguth, Pierre'in odasında aldı soluğu.

"Buz kesesi!" diye seslendi hastabakıcı.

Ama Veraguth'un kulağı hiçbir şey duymuyordu. Yara içinde bir bıçak gibi bilincine saplanıp kalmış o korkunç, umarsız çığlıktan başka hiçbir şey. Göz açıp kapamadan yatağın başına gelip dikildi.

Pierre, ağzı feci şekilde büzülmüş, bembeyaz bir yüzle yatakta yatıyordu, bir deri bir kemik kalmış kolları ve bacakları kasıp kavurucu kramplarla kıvranıyor, gözleri akıl almayacak bir korkuyla belli bir noktaya bakıp duruyordu. Ansızın bir çığlık daha koyverdi, öncekinden daha yabanıl, daha ulur gibi bir çığlık; vücudu şahlanıp sert bir kavis oluşturdu, karyola titredi, aynı vücut sonra alçalıp eski durumunu aldı, ardından bir kez daha şahlandı, acıyla gerildi, kafası kızmış çocuk ellerinin kıvırıp büktüğü bir değnek gibi kıvrılıp büküldü.

Yatağın başındakiler, tüyleri diken diken olmuş, çaresizlik içinde dikiliyordu, sonunda hastabakıcı kadının direktifleriyle kendilerine geldiler. Yatağın önünde diz çöken Veraguth, kasılmalar sırasında Pierre'in bir yerini incitmesini önlemeye çalıştı. Ama yine de Pierre'in sağ eli yatağın madeni kenarına çarparak kanadı. Derken oğlan bütün vücuduyla pelte gibi yığılıp kaldı yatağın içine, yüzü koyun döndü, suskunluk içinde yastıklara geçirdi dişlerini, sol bacağını belli bir ritimle oynatmaya başladı. Bacağını kaldırıyor, sonra pattadan yere bırakıyor, bir an dinlendikten sonra aynı devinimi yeniden yapmaya koyuluyordu on, yirmi kez, aralıksız.

Kadınlar boş durmuyor, kompresler hazırlıyordu. Albert'i odadan dışarı çıkarmışlardı. Veraguth diz çökmüş durumunu koruyor, sol bacağın yorgan altında tüyler ürpertici bir düzen içinde havaya kalkıp gerilerek ardından aşağı inişini izliyordu. Gülümsemesi daha birkaç saat içinde güneş gibi parıldamış, daha önce bir yakarıyla karışık mırıldandığı sevgi sözcükleri kalbinin en derin köşesine kadar kendisini duygulandırıp büyülemiş oğlu oracıkta yatıyordu. Yatıyor, otomatik

olarak kasılıp duran bir beden oluşturuyordu yalnız, acı ve umarsızlıktan zavallı bir çıkın oluşturuyordu.

"Yanındayız senin!" diye sesini yükseltip duruyordu Veraguth, kolu kanadı kırık. "Pierre, yavrucuğum, yanındayız senin, sana yardım etmek istiyoruz!"

Ne var ki, dudaklarından dökülen sözler bir yol bulup çocuğun ruhuna ulaşamıyor, tüm ısrarlı avutmalar ve anlamsız sevecenlik fısıldanışları can çekişen hastanın korkunç yalnızlığından içeri bir türlü sokulamıyordu. Ölümle pençeleşen Pierre çok uzaklarda, bir başka dünyadaydı artık, bir susamışlık içinde eza ve cefadan ve ölüm kaygısından oluşan cehennemsi bir vadide yürüyüp gidiyor, belki şu sıra, kendisine yardım edebilmek uğruna her türlü çileyi göğüslemeye dünden hazır, yanı başında diz çökmüş oturan babasına sesleniyordu.

Odadakilerin hepsi, sonun yakın olduğunu biliyordu artık. Kendilerini ürkütüp ayağa kaldıran, derin ve vahşi bir ıstırap taşan o acı ilk çığlıktan bu yana evin her kapısında Azrail bekliyor, her penceresinin önünde Azrail dikiliyordu. Kimse onun lafını ağzına almıyordu, ama herkes tanımıştı onu, Albert de, aşağıdaki hizmetçi kızlar da tanımıştı, hatta bahçedeki çakıl döşeli alan üzerinde yağmur altında sağa sola tedirgin koşup duran ve arada korkuyla karışık iniltili sesler çıkaran köpek bile. Ve ne kadar zahmetlere girişilse, sular kaynatılıp gereken yerlere buz keseleri konsa, ne kadar harıl harıl çalışılsa da, sürdürülen çabaların savaşmakla ilgisi yoktu artık, herhangi bir umut içerdiği yoktu. Pierre'in bilinci yerinde değildi; sanki üşüyormuş gibi bütün vücuduyla titriyor, zaman zaman cılız bir sesle bağırarak karmakarışık bir şeyler sayıklıyor, her bitkinlik molasının ardından sol bacağı yeniden kalkıp inmeye, yeri dövmeye başlıyordu sanki işleyen bir saat çarkının itici gücüyle devinir gibi belli bir ritim gözeterek.

Öğle sonrası, akşam ve gece böylece geçip gitti. Seher vakti ölümle savaşıp sonunda gücü tükenen küçük hasta düş-

mana teslim olunca, her biri yatağın bir yanındaki anne ve babası uyku akan yüzlerle konuşmadan birbirlerine baktılar. Johann Veraguth elini Pierre'in kalbinin üzerine koydu, kalbin artık çarpmadığını anladı, ama elini oğlunun sıska göğsünden ayırmadı, sıcaklığını yitirene ve soğuyana dek orada tuttu.

Ardından elini Bayan Adele'nin kavuşturulmuş ellerinin üzerinde gezdirdi usulcacık ve fısıldayarak: "Bitti," dedi. Yaşamının bir yarısının içinde ölüp giderek huzura kavuştuğu hissiyle karısını koltuklayarak odadan çıkardı, kısık bir sesle hıçkırarak ağladığını işitti onun, sonra karısını hastabakıcıya teslim etti. Albert'in odasının kapısına kulak verip uyanık olup olmadığını anlamak istedi. Derken Pierre'in yanına döndü, ölü vücudun orasını burasını düzeltti, daha düzgün bir biçimde yatırdı yatağa.

Serinkanlılıkla gerekeni yaptıktan sonra ölünün başında hastabakıcıyı bırakıp yatmaya gitti; kısa ama derin bir uyku uyudu. Gün ışığı odasının pencerelerinden içeri vurur vurmaz uyandı, doğrulup kalktı hemen, Rosshalde'de yapmayı düşündüğü son bir iş kalmıştı, onu yapmak üzere harekete geçti. Pierre'in odasına girip tüm pencereleri açtı, serin güz sabahı sevgili oğlu Pierre'in küçük, beyaz yüzünü ve kaskatı kesilmiş minik ellerini aydınlattı. Ardından kayrolanın karşısına geçip oturdu Veraguth, bir karton açıp yaydı önüne, Pierre'in o zamana kadar sık sık etüt ettiği, nazlı ve narin oluşum süreçlerinin başından beri tanıyıp sevdiği ve şimdi ölümün olgunlaştırıp bir yalınlıkla donattığı, ama hâlâ bir türlü akıl erdirilememiş acılarla dolup taşan yüz hatlarını son kez çizmeye koyuldu.

Pierre'in fazla kalabalık olmayan aile üyeleri gömütlükten arabayla eve dönerlerken, güneş yağa yağa yorgun düşmüş ve gevşeyip kendini koyvermiş bulutların kenarlarını yangına vermişti. Bayan Adele arabanın içinde dimdik oturuyor, başındaki siyah şapkayla sırtındaki yakası kapalı matem elbisesinin gerisinden ağlamış yüzü garip bir aydınlık içinde, kaskatı öne çıkıyordu. Albert'in göz kapakları şişmişti, annesinin elini tutmuş, bırakmıyordu hiç.

"Demek yarın yola çıkıyorsunuz," dedi Veraguth anneyle oğlu oyalamaya çalışarak. "Siz merak etmeyin, burada henüz yapılması gereken şeyleri ben hallederim. Dik tut başını evlat, ilerde yine güzel günler sizi bekliyor!"

Rosshalde'nin önünde arabadan indiler. Kestanelerin sular damlayan dalları güneşte bir parıldıyordu ki! Gözleri parlak ışıktan kamaşmış, sessiz evden içeri girdiler; birbirleriyle fısıldayarak konuşan matem elbisesi giymiş hizmetçi kızlar evde kendilerini bekliyordu. Pierre'in odasını babası Veraguth kapayıp kilitlemişti.

Kahve hazırdı; masanın başına geçip oturdular.

Yeniden konuşmaya başlayan Veraguth: "Montreux'de oda ayırttım sizin için," dedi. "Bir güzel dinlenmeye bakın. Buradaki işleri bitirir bitirmez ben de yola çıkacağım. Robert burada kalıp eve bakacak. Kendisine gideceğim yerin adresini bırakacağım."

Masadakilerden Veraguth'u dinleyen yoktu; derin, utandırıcı bir soğukluk bir don gibi üzerine bastırıyordu hepsinin. Bayan Adele gözlerini dikmiş önüne bakıyor, masanın üzerindeki ekmek kırıntılarını biraraya topluyordu. Mateminin içine kendini hapsetmiş, hiçbir şeyin kendini uyandırıp oradan çıkarmasınaizin vermiyordu. Albert de annesini örnek alıyordu kendine. Küçük Pierre'in ölümünden sonra aile üyeleri

arasında görünürde var olan birlik ve beraberlik silinip gitmişti, kendisinden çekinilen nüfuzlu bir konuk uğurlandıktan sonra o zamana kadar güç belâ kendini tutmuş evsahibinin yüzündeki nezaketin uçup gitmesi gibi tıpkı. Bir tek Veraguth vardı, ortadaki gerçeği görmezden gelerek son ana kadar rolünü oynamayı sürdüren ve yüzünden maskesini indirmeyen. Karısının yol açabileceği bir rezaletin Rosshalde'den çekip gidişinin canına okuyacağından endişe etmekte, karısıyla oğlunun evden ayrılıp gidecekleri anı içten içe dört gözle beklemekteydi.

O günün akşamı odacığında otururken, kendini hiç daha böyle yalnız hissetmemişti Veraguth. Karşı evde karısı bavulları hazırlamaktaydı. Kendisi ise yazılacak bazı mektupları yazmış, görülecek bazı işleri görmüş, henüz Pierre'in ölümünü haber vermediği Burkhardt'a geleceğini bildirmiş, avukatına ve bankasına en son yetki ve talimatları vermişti. Az önce de masayı boşaltıp Pierre'in resmini üzerine koymuş, karşısına geçmişti. Pierre toprağın altında yatıyordu şimdi, Veraguth hayatında bir daha bütün kalbiyle bir insanı sevebilecek, bir başkasının acılarını böyle paylaşabilecek miydi, Tanrı bilir. Artık yalnızdı.

Uzun zaman Pierre'in resmini seyredip durdu, onun pörsümüş yanaklarını, çukura gömülmüş gözler üzerine kapanan göz kapaklarını, birbirine bastırılmış ince dudaklarını, acımasızca bir cılızlık okunan çocuk ellerini. Derken resmi atelyede bir yere kilitledi, paltosuna sarınıp çıktı dışarı. Park çoktan geceye bürünmüştü, bir sessizlik içindeydi. Evdeki birkaç pencerede ışık yanıyordu henüz, ama pencereler ilgilendirmedi onu. Ne var ki, siyah kestane ağaçlarının altında, yağmurdan ıslak küçük kameriyede, çakıl döşeli alanda ve çiçek bahçesinde hâlâ bir yaşam, bir anı rüzgârı esiyordu. Burada Pierre bir zaman –yıllar önce değil miydi?– kedinin yakaladığı küçük bir fare göstermişti kendisine ve floks çiçeklerinin orada mavi kelebek sürüleriyle konuşmuş, akıl almaz, seve-

cen isimler uydurmuştu çiçekler için. Bütün bu yerlerde, kümes hayvanlarının ve köpek kulübesinin yanında, çimenlikte ve ıhlamurlu yolda küçük hayatını yaşamış, oyunlarını oynamıştı Pierre; o hafif ve özgür çocuk gülüşlerinin, kendine özgü bağımsız kişiliğindeki letafet ve zarafetin yeri yurdu buralar olmuştu. Buralarda yüzlerce kez, kimsenin dikkatini çekmeden çocuk hazlarını tadıp masallarını yaşamış, kendisine gereken ilginin gösterilmediğini ya da kendisini anlaşılmamış hissettiği zamanlar buralarda belki bazen kızıp içerlemiş, bazen yaşlar akıtmıştı gözlerinden.

Veraguth karanlıkta sağı solu dolaşarak oğluna ilişkin anılar içeren her köşe bucağı ziyaret etti. Sonunda Pierre'in kumdan yaptığı tepenin önünde diz çöktü, ellerini nemli kumun içinde serinletti, eline tahtadan bir şey geçti derken, kaldırıp bakınca bunun Pierre'in küçük kum küreği olduğunu anladı, birden yığılıp kaldı yere, kendini kaybetti sonunda, bu korkunç üç gün içinde ilk olarak özgürce, doya doya ağladı.

Sabahleyin Bayan Adele'yle bir konuşma daha geçti aralarında.

"Kendini avutmaya bak," dedi. "Ve unutma ki, Pierre benim olmuştu. Sen onu bana bırakmıştın. Sana bir kez daha teşekkür ederim bunun için. Daha o zaman biliyordum Pierre'in öleceğini; yine de davranışın beni çok memnun etti. Artık gönlünce yaşa ve hiçbir şeyi aceleye getirme! Rosshalde'yi şimdilik elinde tut, onu çok çabuk elden çıkarırsan, ilerde pişman olabilirsin. Noter bu konuda sana gerekli tavsiyelerde bulunacaktır; dediğine göre, bu civardaki arsa fiyatları pek yakında yükselecekmiş. Bol şanslar sana! Atelyedeki eşyalar dışında burada benim olan hiçbir şey yok artık, onları da ilerde aldırtırım."

"Teşekkür ederim... Peki sen? Sen bir daha buraya dönmeyecek misin?"

"Asla! Dönmemin ne yararı olur. Sana söylemek istedi-

ğim bir şey daha var: İçimde sana karşı en ufak bir lınç, bir husumet yok artık. Biliyorum, olup bitenlerin tek suçlusu benim."

"Böyle söyleme! Bana iyilik olsun diye böyle konuşuyorsun, ama beni üzüyor sözlerin. Yapayalnız kalacaksın! Evet, hiç değilse Pierre yanında olabilseydi. Ama böyle – yo, böyle sonuçlanmamalıydı! Ben de suçluyum bu konuda, biliyorum..."

"Suçumuzun kefaretini ödedik, Adele, bu son günlerde ödedik. İçin rahat olsun, her şey yolunda, ortada gerçekten sızlanılıp yakınılacak bir şey yok. Bak, Albert senin artık tamamen. Benim, benim de işlerim var. Böyle olunca her şeye göğüs gerebilir insan. Sen de daha mutlu olacaksın, yıllardan beri olamadığın kadar mutlu."

Veraguth o kadar sakin konuşuyordu ki, Bayan Adele de toparlandı, tuttu kendini. Tanrım, ne çok şey, bitip tükenmeyecek ne kadar çok şey vardı kocasına seve seve söylemek istediği, ne çok şey vardı teşekkür edeceği ve ne çok suçlama vardı yönelteceği! Ama kocasının haklı olduğunu görüyordu. Kendisinin henüz yaşam olarak, acı bir hal olarak duyumsadığı bütün bu şeyler, kocası için beşbelli önemsenmeyecek bir geçmişe dönüşmüştü. Artık yapılması gereken, sesini çıkarmamak ve eskiyi eskide bırakmaktı. Böylece kocasının karar ve talimatlarını sabırlı bir dikkatle dinledi; onun her şeyi ne kadar titizlikle düşündüğüne, nasıl hiçbir şeyi unutmadığına şaştı.

Boşanma konusunda tek kelime konuşulmadı. İlerde, Veraguth Hindistan'dan dönsün, bir ara sözü edilebilirdi bunun.

Öğle yemeğinden sonra arabaya binip istasyona yollandılar. Robert istasyonda bir sürü bavulla onları bekliyordu. Veraguth, camdan büyük istasyonun gürültüden ve kurumdan geçilmeyen havasında anneyle oğulu trene bindirdi, Albert için dergiler aldı, bagaj makbuzunu verdi, kompartıman pen-

ceresinin önünde dikilip bekledi, tren kalkınca şapkasını çıkarıp selamladı ikisini, Albert pencereden kayboluncaya dek gözleriyle treni izledi.

Eve dönerlerken, sorusu üzerine aceleye gelmiş nişanı nasıl bozduğunu anlatan Robert'i dinledi Veraguth. Evde son yapılan resimler için gereken sandıkları çatacak dülgeri kendilerini beklerken buldular. Resimler ambalajlanıp yerlerine yollandıktan sonra, Veraguth'un kendisi de durmayıp gidecekti Rosshalde'den. Bir an önce yola çıkmak için can atıyordu.

Derken dülger de işini bitirip gitti. Robert, henüz evde kalmış bir hizmetçiyle mobilyaların üzerlerine örtüler örtüyor, pencereleri ve panjurları kapıyordu.

Veraguth ağır ağır atelyesini, oturma odasını ve yatak odasını dolaştı, sonra çıkıp gölün çevresinde gezindi, parkın içinde yürüdü biraz. Şimdiye kadar yüzlerce kez dolaşmıştı buraları; ama bugün her şey, ev, bahçe, göl, park yalnızlıktan çın çın ötüyordu. Rüzgâr çoktan sararmış yapraklar arasında soğuk soğuk esiyor, aşağılara iyice sarkmış katar katar yünsü yağmur bulutlarını önüne katmış getiriyordu. Veraguth üşür gibi oldu, ürperdi birden. Artık kendisiyle ilgileneceği, kendisini düşüneceği, karşısında metanetini korumaya çalışacağı kimse yoktu; üşüten bir yalnızlık içinde son günlerin kaygılarını, gece nöbetlerini, titremeyle karışık ateşlerini ve bütün o sarsıcı yorgunluklarını ancak şimdi hissediyordu. Yalnız başıyla diğer organlarında değil, daha bir derinde, ruhunda hissediyordu bunları. Gençliğin ve beklentilerin en son ışıkları da sönmüştü artık; ama o soğuk soyutlanmışlığı ve acımasız ayılmayı korkunç bir nesne gibi hissettiği söylenemezdi.

Bir yandan parkın ıslak yollarında aheste aheste yürüyor, bir yandan da yaşamının ipliklerini hiç şaşmadan gerilere doğru izlemeye çalışıyordu, bu ipliklerin yalın dokusunu hiç daha bu kadar açık seçik ve hiç daha bu kadar sevindirici bir derli topluluk içinde görmemişti. Yüreğinde hiçbir kızgın-

lığa yer vermeden şunu anladı ki, bütün bu yolları gözleri kapalı yürümüştü hep. Bütün çabalara ve gönlünde asla sönmeyen özleme karşın yaşam bahçesinin önünden geçip gitmişti, çok iyi seziyordu bunu. Hayatında bir kez olsun bir sevgiyi tüm derinliğiyle yaşayıp tatmış değildi bu son günlere kadar. Ölümle pençeleşen oğlu Pierre'in yatağının başında neden sonra biricik ve gerçek sevgiyi yaşamış, ilk kez kendi kendini unutmuş, kendi kendini yenmişti. Ve bu sevgi her zaman için onun biricik aşkı ve zavallı küçük hazinesi olarak varlığını sürdürecekti.

Kendisine kalan şey sanatıydı, hiçbir zaman şimdiki kadar güvenmediği sanatı. Kendisine kalan şey, yaşamı kendilerinden yana çekip almak, yaşam bardağını dolu dolu kafalarına dikmek hüner ve becerisi kendilerinden esirgenmiş kapı dışındakilerin teselliси kalmış, görmelerin, gözlemelerin ve yaratıcılık eylemine içten içe gururla katılmaların o tuhaf, soğuk, öyleyken dizginlenmez tutkusu kalmıştı. Fiyaskoyla sonuçlanmış yaşamından kalan tek şey, tek değerdi bu amansız yalnızlık ve bu soğuk resim yapma tutkusu. Ve sağa sola sapmadan bu yıldızın gösterdiği yönde ilerlemek artık onun yazgısıydı.

Parkınacı kokulu nemli havasını derin derin soludu, kıyıya ulaşılıp da gereksiz duruma gelen bir kayık gibi geçmişi her adımda kendinden itip uzaklaştırdığı duygusu vardı içinde. Geçmişi gözden geçirişinde ve bundan çıkarılan sonuçta tevekkülden eser yoktu; meydan okuyarak ve girişimci bir tutkuyla yeni yaşamına çevirmişti gözlerini, el yordamıyla ve alacakaranlıkta sağa sola sapmalarla bir yürüyüş değil, hayır yukarı çıkan sarp ve pervasız bir yol olacaktı bu yaşam. Erkeklerin normalde yaptıklarından belki daha geç ve daha buruk bir şekilde veda etmişti gençliğin tatlı alacakaranlığına. Şimdi, züğürt ve geç kalmış, ışıl ışıl bir gündüzün ortasındaydı ve bu gündüzün canım saatlerinden hiçbirini elden çıkarmayı düşündüğü yoktu.

"...Parkın acı kokulu nemli havasını derin derin soludu, kıyıya ulaşıp da gereksiz duruma gelen bir kayık gibi geçmişi her adımda kendinden itip uzaklaştırdığı duygusu vardı içinde. Geçmişi gözden geçirişinde ve bundan çıkarılan sonuçta tevekkülden eser yoktu; meydan okuyarak ve girişimci bir tutkuyla yeni yaşamına çevirmişti gözlerini, el yordamıyla ve alacakaranlıkta sağa sola sapmalarla bir yürüyüş değil, hayır, yukarı çıkan sarp ve pervasız bir yol olacaktı bu yaşamı. Erkeklerin normalde yaptıklarından belki daha geç ve daha buruk bir şekilde veda etmişti gençliğin tatlı alacakaranlığına. Şimdi züğürt ve geç kalmış, ışıl ışıl bir gündüzün ortasındaydı ve bu gündüzün canım saatlerinden hiçbirini elden çıkarmayı düşündüğü yoktu..."

Bir sanatçı günlük hayatın sıradanlığıyla başa çıkabilir mi? Sıradan insanların sevgi, bağlılık, arkadaşlık taleplerine cevap verebilir mi? Kefareti ödenmeden sanatçı olunabilir mi? Hermann Hesse bu romanında bu sorulara cevap arıyor...

KAPAK RESMİ: W. KANDINSKY
KAPAK DÜZENİ: ALİ PLATİN

ISBN 975-414-180-0